

gypse

R. MAKSTIS

MALDI
UN
ĪSTENIBA

„PROMETEJS“

MASKAVA

1 9 3 0

Р. МАКСТЫС

МИФ И ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТЬ

На латышском языке.

Сравнение библейских¹ сказаний с данными науки о зарождении и развитии жизни на земле. Подробный разбор библейского текста о первых людях на земле, сравнение его с мифами других народов. Древние сказания в свете истории культуры. Церковь на службе работников. Рай небесный или рай земной?

76
42013

L $\frac{2}{532}$ m/f L $\frac{2}{301}$ (P)

L
2

Ēeningradas apgabala latvju antireligiķkās propagandas komisija

R. Makšis

Maldi un ihsteniba

Bibeles stahsti
par pafaules radišchanu un paradisi
sinatnes apgaifmojumā

97940.

Populars apzerejums.
Ar 10 sifhmejumeem:

Grahmatifdewneeziba „Prometejs“
Mafkawā 1930. g.

L-1
F-1

~~14.204~~
0309061838

Изд-во „ПРОМЕТЕЙ“

Р. МАКСТИС

МИФ И ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТЬ

На латышском языке.

Мособлит № 18786. 3/Х—30 г.

Заказ № 836. Тираж 2.000.

Отпечатано в 31-ой типографии

„КРАСНЫЙ ПЕЧАТНИК“

Москва, Центр, Никольская 5.

Savu diwdesmitpeezus gadus ilgo darbibu
populari-sinatniikás literaturas laukâ atzere-
damees un jo sewiſhki ſchi darba kaweklus
un gruhthibas zariikás Kreewiias laikos ap-
ſwehrdams —

brihwás Padomju Saweenibas laimigakai
latwoju darba jaunatnei ſcho grahmatu, ká
zihaas eerozi pret wezo paſauli ballſtoichám
baſnizas mahzibam, welki

AUTORS.

Gewads

Ne deerwiſſkâ radiſchana, bet dabiſkâ attihſtiba!

Dſihwibas weidu daſchadiba ſemes wirſû. — Dſihwâs dabas ſiſtema. — „Dſihwibas trepes“ jeb „dſihwibas loks“. — No weenſchuhniû organifmeem lihdj zilwekam. — Radiſchanas mahzibas atneſchana dabas ſinatnê. — Dſihwbuhtru attihſtiba. — Zilwela dabiſkâ zelfchanâs. — Zilwela tuwatee radneeki dſihwneeku walſti. — Kas bijis zilwela preeſſchaghejs? — Reakzijas uſbrutums attihſtibas mahzibai. — Antireligiſkâs propagandas nepeezeeſchamiba. — Saunâs dſihwes uſwaras ſagatawoſchana.

Dſihwibas pilna ir muhju ſeme. It wiſos klimatos puſti wixas elpa. Neſkaitami augu un dſihwneeku ihpatni miht ſemes wirſû un opatiſchemê, gaiſâ un uhdenos. Beſgala daſchadas ir ſcho dſihwbuhtru ihpaſchibas un weida ſawadibas, kâ ahrejâ iſſlatâ, tâ eelſchejâ uſbuhwê un leelumâ.

Stingree dabas pehtneeki tomehr ſafahrtojuſchi wiſas dſihwbuhtnes ſinamâs ihpatnu kopibâs jeb ſugâs. Sugu ſtaits iſnahzis miſſigs: ne maſal, kâ **700.000** augu un dſihwneeku ſugas miht uſ wiſas muhju ſemes. Bet dabas pehtneeki neapmeerinajas ar ſugu noteiſſchanu ween. Kâ atſewiſſki ihpatni pehz wixu ſawadibam ſafahrtoji ſugâs, tâ ari dſihwbuhtru ſugas, ſawukahrt, ſaweſtas noteiktâ fahrtibâ jeb ſiſtemâ. Safahrtojuma pamatâ liſta ſugu tuwneeziba pehz wixu eelſchejâs uſbuhwes.

Dſihwâs dabas ſiſtemu ſalihdſinot ar trepem, mehſ paſchâ apalſchâ, uſ pirmeem trepju kaſpeeneem, atradiſim weentahrſchakos organifmus, tâ ſauktâs weenſchuhniû buhtnes. Kaſpeenu pa kaſpeenam augſtaf, zita aiſ zitas, pazelas daſchdaſchadâs daudjſchuhniû organifmu grupas. Un ſatreiſ fahrtiba weena — „dſihwibas trepju“ atteezigi augſtakos kaſpeenus eenem ſamehrâ ſareſchgitatee organifmi. Paſchâ augſchejâ trepju galâ leel zilweku.

Bet wiſwairaf dſihwâs dabas ſiſtemu ſalihdſina ar loku. ſchajâ gadijumâ loka ſaknes buhtu weenſchuhniû organifmi, bet ſtumbes un meens par otru paſahpeniſti augſtakee ſari — daudiſchuhniû buhtnes. „Dſihwibas loka“ galotni eenem zilweks. Ubos ſalihdſinajumos zilwekam peekriht wiſredſamâkâ weeta dſihwâs dabas ſiſtemâ.

Rà augstakà un famehrà pilnigatà dšihwbuhntne, zilweks tomehr neeekem dabà kaut kahdu atšewišķu, no pahrejās dšihwās pašau- les nošķķirtu stahwołki. Ari pahrejās augu un dšihwneeku fugas ne tikai formelās tunneeziņas sīnā ween eekem dšihwības „trep- ju“ waj „koka“ noteiktās weetas: wīnu weetu dšihwās dabas sīstemā nošaka teešķa šawstarpeja radneezība. Ari zilweks ir šaištīts ar pahrejo dšihwo dabu zeešķām radneezīstām šaitem.

Rà šimttuhstosķas augu un dšihwneeku fugas, tā ari zilweks, kà atšewišķķa dšihwneeku walsts fuga — naw nahzīs „gatawā un pilnigā weidā“ no kaut kahda „pašaules buhwmeišķara“, tā šauktā raditaja rofam, kà to wehl muhšu deenās apgalwo nešaitamee bibe- les peeķriteji.

Rà šinams, pehķ tizibneeku domam, deems kà pašaules „radi- tajs“ pirmlaiķos weidojis ari wīšu semez dšihwo dabu. Tā šauktās „radišķanas deenās“ deems radijīs no katras fugas pa pahrim un no šķeem „pīrmpahreem“ parastās wairošķanās zelā zehlušķees wī- šī nešaitamee wehlaķee ņugu ihpatni. To famehrā nedaudjo ga- dutuhstosķķu laikā, kaš aistezejusķi no „radišķanas deenam“, „pīrmpahru“ tahķee pehķnahzeji pamāšam peepildijusķi wīšu šemī lihds dšihwības tagadejeem apmehreem.

Šļu laiku zilweka doma atradās wišzeešķakos tizības wal- gos. Neeeens nešķaubijās un nedrihstēja šķaubitees par bibeles radišķanas mahzības pareišību. Tomehr pehķ ilgeem gadušiinte- neem peenahķa laiks, kad bibeles mahzībā bij jāķriht, wišmaj ņi- natneeku pašaulē. Pehķdejos 100—150 gados notikušē rewoluzija zilweku ušķtatos darija galu bibeles „radišķanas teorijai“.

Muhslaiķu dabas pehtneeki wairs neatišķst ne radišķanas, ne raditaja. Telpā un laikā bešgaligai pašaulē naw ne „šķķuma“, ne „gala“. Paštahwošķās dašķado špihdeķķu grupas un atšewišķķi debeš ķermenī telpā (un to starpā ari muhšu seme) gan ir paštah- wigi mainosķees un pahrejosķi: wīneem ir bijīs noteiktis šķķums un buhs ari reiš gals. Ari semez muhšķs laiku sīnā eerobešķots, kaut gan šķis robešķas pret muhšu iddeenās laiku mehreem leekas tihri bešgaligas! Semez kà planetas weidošķanās notikušē šķ- ņķanā ar weelas un emegijas neišnīhķības un kustiķu meķanīķas šķingri noteiķteem līkumeem. Semez zelšķanās nošķaidrošķanā „pašaules inšķeneera“ teorija leeka.

Ari dšihwība naw kaut kahda nošķķpumaina, neišdibi- nama waj pahrdabiķķa „šķķķa“ waj „gara“ išpausme. Dšihwība ir šarešķģīts dabīķs prozēs, kaš eespehķjams tikai šīķīķas un ķimijas noteiktās robešķās. Kad semez garosās wirspušē nodibinajās attee- zīgi šķķuma un gaišmas, uhdens un gaisa šaštahwa un šķeedeena ap- šķahķķi, — kluwa eespehķjama dšihwība. Kad šķo apštahķķu semez wirsū wairs nebuhš, — dšihwība išbeigķees.

Pīrmo dšihwbuhntau ušbuhwe bijuše wišweenkāršķakā. Ša- lihdsimot ar tām, šķi laika primitīwee organišmi waretu išķīķtees

foti farešhgiti. Satarâ ar nemitigi grosigeem jemes dšihwes apstahfleem, pamašam ismainijâs dšihwbuhtau eefšhejâ usbuhwe un ahrejâs ihpatnibas. Pe h z weenšchuhninu buhtnem un wehlat lih d j â s pehdejâm — šakta weidotees daudišchuhninu organišmi.

Dabâ wišzaur nomanama dšihwbuhtau ewoluzija (attihstiba). No weenfahrfchafâm dšihwbuhtnem weidojušchâs un weidojas farešhgitašas, pilnigatašas, ar apfahртеjeem dabas apstahfleem faštanofchanaš buhtnes. Katras fugas individu ihpatnibas, kaš ihfakâ laika šprihdî šcheet pastahwigas, eepreefšhejos jemes šenlajos ihštenibâ stipri mainijušchâs. Šenlajos jemes wiršû dšihwojušchâs fugas stipri atšchkihrušchâs no tagadejâm.

Nepahrtraufta fehde nesaraujami šaifta pagahtni un tagadni, tomehr gan ne tajâ nošimê, itkâ wišî tagadejee fugu ihpatni buhtu zehlušchees no šew lih d j i g â „pirmpahra“. Šchi nepahrtrauktiba jašaprot tâ, ka no šenaf dšihwojušchâm, organišazijas šinâ primitiwafâm fugam pakahpeniški išweidojušchâs tagadejâs fugas.

Tâ wišâm angu un dšihwneeku fugam ir šawa attihstibas wehštore, kura pehtneeka škatu aišwed jemes taškâ pagahtnê. No weenas pušes dabas pehtneeki eepašihstas peh z irakumeem ar šenlaidu ismiruško dšihwbuhtau fugam un tâ peerahda winu radneežigo šafaru ar tagadejâm fugam, bet reiše ar to wini wehriği no wehro ari šchilaita dšihwbuhtau dšihwi un zensčas uštwerit wehl joprojam noteekofchâs šihkâs fugu pahrmainâs. Tâ peerahdits klušt attihstibas šaktis kâ tahds un teef meklets ari attihstibas zeka jeb weida iškaidrojums. Šoli pa šolim nošaidrojâs dšihwibas mechanikas likumi. Šo taškaf eet pehtneežibas darbs, jo wairaf un labaf nošaidrojâs dšihwibas buhtiba.

Attihstibas mahziba klušt par waldoško ušskatu pehtneeku widû. Šuhd katrs pamats brihnumtizišai, kuru tik zihīgi paušch bašniza un winas peekriteji. Ne deewiškâ radišchana, bet dabifkâ attihstiba weduše pee pahrsteidošchâs, no pirmâ azu ušmeteena itkâ neaphtweramâs un nepahrškatamâs jemes dšihwibas weidu dašchadibas!

Bibeles peekriteji wehrtê mušfu jemes wezumu uš 7.000 gašdeem. Šchis laika šprihdîs ir bešgala-neežigs, šalihdšinot ar teem pateefajeem laikmeteem, kašdos norišinajušees jemes wiršû dšihwibas formu attihstiba. Dšihwibas wehštorei nepeeteef ar gadutuhktošcheem: jugu dabifkâ attihstiba norišinajušees dešmitoš un pat šimtoš miljonoš gadu!

Zilweks ir weena no jaunafâm „dšihwibas toka“ atjarem. Zilweka fugas šaklums aišneedsas uš 500.000—1.000.000 gadus at-tahlu šenatni. Šchajâ, no iškeeniškâs dšihwes weedoška nemot, bešgaligajâ laikmetâ norišinajušees pamašiteja šchi laika zilweka fugas išweidošchanaš no zilwekam tuwafâm, radneežigâm dšihwneeku fugam. Tâ tad, ne teikšmainajâ „paradišes dabrjâ“ uš raditaja eegribu no nedšihwas mahšjemes pišas ir weidots zilweks! Zilweka pateefais šaklums jamekkê štarp šenlaidu dšihwneeku fugam. Ne

„mašla wihriſch“ Adams un no wina ribas weidotà Gewa ir bi-
jis tas „pimpahris“, no fura radees tagadejais, dimus miljardus
leelais kauschu ſtaits, bet gan dſihwneeku walſts ir tas zelms, no
fura iſaudſis tagadejais warenais zilweks.

Zilweka pateſfais ſenzis jameſſe ſemes ſenlaidu iſmiruſchà s
dſihwneeku ſugàs. Meſſaitamas dſihwibas paudſes ir nahtuſchas
un gahjuſchas, kopsch zilweka ſuga noſchlihràs no ſawas dſihwnee-
ziſſàs pirmformas.

Kuru dſihwneeku grupu widû ir jameſſe zilweka tuwatee ra-
dineeki? Tagadejâ dſihwneeku paſaulê kâ zilweka tuwatee radineeki
jauſſkata tà ſauktee „zilwekſihdſigee“ jeb weentahrschi zilweku-
pehrtiki*). Muſſlaidos paſiſtamas tikai tſhetras ſcho dſihw-
neeku ſugas, bet ſenlaidos, miljonu un wairaf gadus atpaſaf, zil-
weku-pehrtiku ſaime bijuſe daudj leelaka un ſchis ſugas mituſchas
ari tahdos apgabalos, kur tagad wairs „zilwekſihdſigee“ pehrtiki
nedſihwo. Tas ſtahw ſakarâ neween ar klimata iſmainam, bet ari
ſcho ſugu biologikàs organijazijas ſawadibam: ſtiprakas un labaki
peemehrotas wehlako laiku ſugas iſſtauduſchas pirmejàs. Pehrne-
ti jatrachjuſchi deesgan daudj materiala par iſmiruſchajàm augſtalo
pehrtiku ſugam.

Upſtatot iſmiruſcho zilweku ſugu preeſſchſtahwjuſ no wee-
nas un ſenlaidu iſmiruſcho zilweku-pehrtiku ſugas — no otras pu-
ſes, dabas pehtneeki neſchaubami peerahdijuſchi, ka iſmiruſchee
zilweka preeſſchghjeji ſtahwejuſchi daudj tuwaf iſmiruſchajàm zil-
weku-pehrtiku ſugam, nekâ tagadejais zilweks muſſlaidu augſtakam
pehrtikim. Schteet, kaut kad tahtâ pagahtnê ſemes wirſu neſchau-
bami mitis dſihwneeka weids, kuru wareja uſſtatit kâ attihſtibas
kehdes „ſtarplozefki“, kâ dſihwbuhntni, kura atraduſees ſtarp zilweku
un zilweku-pehrtiki.

Ja u pagahjuſchâ gaduſimtena beigàs (1891. g.) tamlihdſigàs
buhtnes, tà ſauktâ „pitekantropa“ (Pithecanthropus erectus)
daſchas atleefas bij atraſtas Deenwidaijâ, uſ ſawas ſalas. Pats
ſchis buhtnes noſaukums ir loti iſhmigs — „ſtahwejoſchais jeb taiſn-
ejoſchais pehrtikzilweks“. Galwas kauſa wirsdalas mehrijumi de-
wa eeſpehju ſpreeſt par wiſpahrejo galwas kauſa tilpumu. Ja
muſſlaidu zilweka galwas kauſa tilpums ſwahrſtas no 950—1.500
kubikſentimetru, bet zilweku-pehrtiku galwas kauſa tilpums ſtarp
500—600 kubikſentimetru, tad pitekantrops ſchajâ ſinâ eenem itkâ
widus weetu. Pitekantropa galwas kauſa tilpumu aprehkna apn.
uſ 850 kubikſentimetreem.

*) Stati manu broſchuru: „Waj zilweks zehlees no pehr-
tika?“ — Jautajums par zilweka ſtahwoſki dabâ un wina zelchanos ſchajâ
darbâ apſtatit, iſſetojot plaſcho materialu, kahds ſawahſts pehbejos gadu-
deſmitos. Sneegts, ſtarp zitu, ari materials par jaunakeem zilweka iſmiruſcho
ſugu atradumeem.

Par attihſtibas mahzibas wiſpahrejeem jautajumeem pahſſtatu ſneedi
N. Plaſana broſchura: „Ewoluzijas teorija“.

Mahklineefs us pehtneeku aprehitu un mehrijumu pamata ir mehginajis skulpturā parahdit pitefantropa galwas issklatu (1. sikhm.). No weenas pufes nemot, pitefantrops jaukstata par „ihstu“ zilweku-pehrtiki, bet no otras pufes — winā daudis pateesu zilweziisku

1 sikhm. „Pirmzilweka“ (pitefantropa) galwa skulpturas attehlā.

pašimju. Bahnem lepnuma un pašchapsinas šajuhta, noškatotees us tahlā zilweku sentšcha bildi: šajuhti, ka peederi fugai, kurai ari tahlatās attihstibas gaitā atklahjas warena nahkotne. Nošcheshojama paleef Jehowas mahlu pifa un šchaurina, bej perspektives wezā doma, itkā zilweks buhtu tikai šchis atdšihwinatās „jemes pihschtu“ mašas lihdsiba un ka welta katra zeriba aiššneegt augstaku attihstibas un dailuma palahpi... Daudis pazilajošcha optimisma, dšihwes preeka un darba špara dod atsina, ka eši augstakas, pehrtikim lihdsigās dšihwbuhtnes attihstibas produkts un ne „pirmdsimtā grehla“ deht „nolahdetā“ Adama attihstibā apstahjees pehznahzis...

Bet mahla pitas un Adama weidotās ribas tizetaju un mihlotaju wehl daudži miljoni wisdajchadātās ūhi laika walstis. Kapitalistiskā paſaule wiſeem ūpeheem atbalſta ūho baſnizas „dewiūūko“ mahzibu. Bagatigi lihſt ūelts bibeles mahzibu atbalſtam. Un uſtiziġi ūawas ūūfiras laiſmeta praſibam, wezās paſaules peefriteji pat ūinatneeku widū ūauz uſ „atgreeschanoſ pee bibeles“. ūhis ūugas „ūinatneeki“ apūchauba attihstibas mahzibu wispahri un jo ūewiūūki noraida zilweka dabisko attihstibu, kà ūo „nepeerahditu“ un par wiūam leetam itkà kaut ūo „nemoraliskū“ un wiūus ūadūihwes „pamatus ahrdoūūu“... Domehr ūhis reakzionarās balūis paleef beūpehziġas neapturamā dabas pehtneezibas progresa preekūhā. Ziūatnes zitadeli neūatreekt bibeles atūinam!

Tad pretneeku ūpehki wehrūhas pret dabiskās attihstibas mahzibas populariūetajeem. Reakzijas uſbrukums ūahlas ūkolas laukā, grahmatneezibā, kulturorganizaciju dūihwē, u. t. t. „ūġlihtotā“, „ziwilisētā“ paſaule katru deenu kūhst bagatata ar tamlihdūġeem ūakteem. Amerikas ūandalosoūam „pehrtiku prozeūam“ ūeko lihdsiġi brihnumi pahrejās kapitalistiskās ūemēs. ūhi pate Amerika, ūura paſtiprinatā kahrtā zel ūaumas baſnizas, uūzehluūe ari peeminekli teiūūmainaūam Adamam. Eiropas reakzijas ūemēs (ūtalijā, Polijā u. ū.) tautūkolās ne tikai pilnā mehrā noteef bibeles radiūchanoſ mahzibas paūneegūhana, bet ir ari eerobeshota waj pat galigi iūdūihta dabas ūinatne. Attihstibas mahziba — darwinizizis teef uūūatita kà kapitalistisko paūauli graujosūa ideja, kas gatawojot ūeku komuniūmam. Bet pret komuniūmu reakzijai wiūi lihdsjekli labi...

Reakzijas ziūnitaju ūirdsdomu ihsti labi isteizis kahds ameriūanu mahzitaizs Noels ūchahdos wahrdos: „Profeūori, ūuri mahza, itkà zilweka ūentsūhi biūusūhi aūtainee pehrtiki, pateesibā ir pelniūusūhi karatawas!“ Ne ar karatawam ween, bet ari uġunsūahrteem un inkwiūizijas moūu kambareem agrakoſ gaduūimtenoſ wiswarenā baſniza apūaroja „kezerus“. Mehū neūchaubamees, ka ūhi laika Noeki koti kahro pehū minetām ūenlaiku leetam un ja wiūi to waretu, neweens brihwdomajoūūs pehtneeks tad neūpehtu ne wahrdina atūlahti eebihst pret mahla pitas un ribas teorijaū... Domehr tik „tahku“ mehū gan neeūam un nebuūūim wairū nefad. Pat ne neġeru liūtūoūchanoſ un fundamentaliūtu traūoūchanoſ ūemē — Amerika. Ne baſnizai peeweikt darwinizizmu, ne ari kapitalistiskai inkwiūizijai iūnihiūinat komuniūmu. Bibeles mahzibam peefehruūees, kapitalistiskā paūaule eet ūawam nenowehrūchamam galam pretim. Tas patū liūtenis ūagaida ari bibeles radiūchanoſ teiūas. Zilwezes atūinas mekleschanoſ gaita naw atgreeschama atpaūal pee gadutuhūtoūūūus wezām ūenlaiku mahzibam...

Neluhkojot uū ūozialistiskās zeltneezibas un kulturelās attihstibas leelajeem panahūumeem, ari muhūu ūemē ir wehl leels daudūuums tizigo „deembehruu“, kas wehl „ūtipri“ ūawā tizibā. Ir tapehū nepeezeeūami pilnigā ūailumā atūegt bibeles radiūchanoſ maldus.

Bet ne teem ween mehs domajam ſcho darbu. Lai ari jau ne-
tizigais, aktiwais laſitajs iſleeto ſcheit apzereto materialu neatlaidi-
gam antireligiſkās propagandas darbam.

Gruhts darbs ir ſalaust tizibas pineklos ſaiſlita zilwefa konſer-
watifmu. Domehr mums japanahk, lai ſchis prahta atſwabinaſcha-
nas prozeſs noriſinatos atpaſalpalikuſchajās lauſchu maſās jo ahtraf.
Tā buhſim brihwojuſchi zeku neween pareiſam ſinatnes uſſkatam, bet
ari paahtrinajuſchi ſozialiſtiſkās revoluzijas idealu peepildišchanu
wiſpahri. Jo naw jaunās diſhweſ zeliſchanā leelafa trauzefla, tā
tizibas maldu pinekfi.

Tād nu eepaiſihimees ar bibeles radiſchanas ſtahſteem un pahr-
baudiſim wiwu pateefo wehrtibu.

Birma nodaka

Zilweta radiščana

Bibele tā zilweta radiščanas stahstu awots. — Bibeles pretrunas. — Birmais zilweta radiščanas stahsts. — Kritiškās peesihmes. — Ebreju „Elohims“ un kristīgo „deews“. — Otrās zilweta radiščanas stahsts. — Kritiškās peesihmes. — Ebreju „Jehowa“ un kristīgo „deews kungs“. — „Elohima stahsta“ un „Jehowas stahsta“ apweenojums ebreju reliģiķos rakstos. — Bibeles mantojums no ebreju „šwehteem raksteem“. — Sawadā „weendeewibas“ idejas glahbiščana kristīgo bibelē. — Jit ilgi, pehž bibeles laiku rehina, zilwets jau miht us muhšu semes?

Kristīgās tizibas peekriteju gudribas stuhrakmens ir bibele. Wišos jautajumos tizigee meklē atrišinajumu šchajā wišu „grahmatu grahmata“. Un kas nu bibelē rakstīts, tas tizigeem ir muhščam negrojama pateesiba.

Uj bibeles leezibam balstīta ari tā šauktā „radiščanas mahziba“, kurai kristīgā basniza peeschkir izzilus nošihmi. Džizialee basnizas preesteri un kristīgo sektu neskaitamee propagandisti nenogurstošchi sludina bibeles radiščanas stahstus un miljoni tizigo wehl joprojam zeeschi tiz wiņu pareišibai.

Spreeschot pehž bibeles, wairak tuhktošchus gadus atpakaļ pašaules wehl neesot bijis. Tad muhščigais, wišpehzigais un wišgudrais deews nolehmis pašauli radit. Wišpirms warenais „pašaules inčheneers“ eefahrtōjis telpu, nolizis špihdeklus pee debešs melwes un tad šahzis weidot pašču muhšu semi. Sahkumā uj semes raditi daščadi augi un džihwneeki. Kad šchis darbs bijis šehmigi meikts, deews radījis zilwetu. Ar to pašaules radiščana noslehgta. No pirmlaitos radito džihwbuhtau pahreem zehlušees wiša tagadejā semes džihwā pašaule.

Kaut gan mahzītee bibeles sludinātāji un iššlaidrotāji noteikti uššwer, ka zilwets radīts tā šauktā „radiščanas deenā“, kad wiša pahrejā pašaule jau bijuse eefahrtota, tomehr patšahwīgi eepašihstotees ar atteezīgām weetam bibelē, atrodam, ka „šwehtās grahmataš“ sīnās šchajā leetā ir štipri nesklaidras un pretrunigās.

Reištiršajot radiščanas stahstus wišumā, šchajā darbā mehš mehģinašim šihhi pahrbaudit tās bibeles leezibas, kas šihmejas tee-

ſchi uſ zilweka radiſchanu. Muſſu laſitajus (un jo ſewiſſki toſ, kaſ wehl tiž bibeles mahzibam) mehſ aizinam eepaihtees ar zilweka radiſchanas ſtahtu nemiſ pehž paraſtâ baſnižkungu nogludinataâ atſtahtijuma, bet iſleetojot teeſchi paſčas bibeles tekſtu (1. Mojuſ grahmatas 1. un 2. nodaku). Wehriğs laſitajſ weegli patſ pahrlleezinafeeſ, ka zilweka radiſchanas ſtahtâ ir dſiſas pretrunaſ.

Pat wehl wairaf. Iſrahdaſ, ka „nemaldigajâ“ deewa „weenotâſ“ gudribas grahmatâ ir ſneegti **diwi** pilnigi patſtahwigi, weenſ ar otru neſaſkanaſchi zilweka radiſchanas ſtahti.

Rindu pehž rindas mehſ pahrbauდიſim bibeles tekſtu un mehginafiſim ari tižigo pahrlleezinat, ka bibeles nebuht naw tik droſchſ atſinaſ awotſ, ka taſ leeſas, klaufoteeſ mahzitažu runâſ.

Pirmaiſ zilweka radiſchanas ſtahtſ.

1. Mojuſ grahmatas pirmâ nodakâ zilweka radiſchanas notikumſ attehlotſ ſeſoſchi:

„Un deewſ ſazija: dariſim zilwekuſ pehž muſſu giħmja, pehž muſſu liħdſibaſ, lai tee walda pahrl ſiwim juħrâ un pahrl putneem apaſch debeſſ un pahrl lopeem un pahrl wiſu ſemi un pahrl wiſeem taħrpeem, taſ leen wirſ ſemeſ“ (26. p.).

Tâ tad, pirmſ zilweka radiſchanas akta deewſ ſkaſi eepreeſch paſinojiſ, ka radiſchana notikſhot! Kaſ tee deewa klaufitaji bijuſchi, par to bibeles klufê. Mojuſ weenfahriſchi wehſta, ka deewa apnemſchanâſ iſweſta dſiħwê.

„Un deewſ radija zilweku pehž ſawa giħmja, pehž deewa giħmja wiſch to radija, un radija toſ wiħreeti un ſeemeeti“ (27. p.).

Zilweka radiſchanas faktu „apſtiſrina“ ari daudſas žitaſ bibeles grahmatas, kaħreiiſ atſaužoteeſ uſ Mojuſ grahmatas nodaku atteeziģeem panteem. Deemiſchehl, radiſchanas ſtahta autors tižigo paſaulei naw atklaħjiſ intereſantâ radiſchanas akta techniſkoſ ſiħkumſ. War domat, ka deewſ ari nebuħſ iſpaudiſ wiħam iħoſ ſawa gruħtâ, atbildigâ aroda noſleħpumuſ...

No wiſa paſauleſ radiſchanas ſtahta noprotamſ, ka radiſtažſ beeſchi leetojiſ iſſaužeeenu „lai top!“ Droſchi ween ari pee pirmo zilweku paſaulê laiſchanas pahri ſemeſ klajumeem buħſ noſkanejiſ iħiſ pawehloſchais deewa wahrdſ... Wiſmaſ baſnižkungi ſawoſ ſpredikoſ, peeminot radiſchanas leetas, beeſchi mehdiſ ſazit, ka „eeſaħkumâ biħ taſ wahrdſ“, u. t. t. Lai buħtu kâ biħiſ, pirmaiſ zilweku pahriſ „nahziſ“ no radiſtaja rokam!

Zilweku pahri laiſchot paſaulê, deewſ dewiſ jaunraditeem daſchuſ nepeezeeſchamuſ norahdiģumuſ wiħu turpmafai dſiħwei.

No tam jaſaprot, ka jaunraditee zilweki jau paſchâ ſaħkumâ bijuſchi peeauģuſchi, pilnigi nogatawojuſcheeſ ihpatni.

„Un deewſ toſ iħweħtija, un deewſ uſ teem ſazija: a uģlojateeſ un wairojateeſ un peeſildeet ſemi un pahrlwalđait to

un walldait pahr sitwim jubrà un pahr putneem apafsch debejs un pahr wifam dwaſſham, fas leen wirs femes" (28. p.).

Un tafſak deems wehl papildina ſcho kategorifko pawehli.

„Un deems fajija: raugi, es jums efmu dewis wifadu ſa hli, fas nes fehflu, fas ir pa wifu femes wirfu, un wifus fokus, kam ſawi augli eefſch fewis, jums par ehdamo" (29. p.).

Weidsot deems noſaka dſihwneeku baribas weidu.

„Un wiſeem ſwehream wirs femes un wiſeem putneem apafsch debejs un wiſeem tahrpeem wirs femes, kam dſihwa dwaſſcha, efmu dewis wifu ſalu ſa hli par baribu. Un tà notifas" (30. p.).

Behdejais pants rada ſinamas ſchaubas: tà tad raduſchees plehſeji ſwehri un putni, ja wiſeem ſwehream un putneem ſahku-mà tà bariba nomehleta tikai jaſa jahle? Tikpat neſkaidra ta leeta ar „tahrpu" baribu u. t. t.

Turpretim muhſu pirmsentscheem dotee airahdijumi ir ſkaidri un noteikti: zilwekeem pawehlets neaprobefchoti wairoteles un kluht par wiſas dabas waldneefeem. Wijai dabai ar to nolifts kalpot „deewlihdſiga" zilweka wajadſibam. Rà wiſpilmigaki raditâ buhtne, zilweks nu kluht itkâ par wiſas radibas mehri.

Ar fewiſſchu patiku biblee atfahrtoſi uſſwer, ka radiſchanaſ darbs noweſts laimigi gaſa.

„Un deems uſlubſoja wifu, fo winſch bija darijis (-radijis), un raugi, tas bija foti labſ. Un tapa wafars un tapa rihts, feſtâ deena" (31. p.).

Rà ſinams, tizigee ſawu deemu apbalwo ar wiſadâm labâm un teizamâm ihpaſſibam (wiſgudrſ, wiſſpehzigſ, wiſwarens, wiſur ejoſchs, u. t. t.). Beekritiſim uſ brihdi, ka tas teeſſham tà. Keiſe ar to buhtu jaatiſhti (ja Moſus ſawos raſtos ir teeſſham atſihmejis to, fo pats deems winam, tà to tizigee apgalwo, eefſchuftejis auſi), ka deems ir ari lepns un paſchleeligſ.

Protams, ir jau fo lepotees: padaritſ leels, pamatigſ darbs. Teeſſham — jeſchâs deenâs radita un eefahrtota wiſa plaſſhâ paſaule un dabuts gataws pirmais zilweku pahris. Un tizibas preeſteri wehl palepni peebiltſ, ka wiſſ tas eſot raditſ „no neka". Deems tikai kkeedhſ burwja wahrduſ „lai top!" — un wiſſ tuhltâ radees brihniſſchi ſkaiſts un pilnigſ...

Teeſſham, tà paſakâ: neweens kimitiſ waj inſcheneers ſchahdas brihnumleetas darit neſpehji. Zik mehſ dabu paſihſtam, tad nekahda leeta, nekahds preeſſchmets n a w iſweidojams no „neka", bet gan no kaut kahda materiala, jeb weelaſ: fur neka n a w, tur neko weidot, neko „radit" newar. Nekas paſaulê no „neka" nerodas.

Scho dabas likumu bajniſzfungi leekas neſinot, kad tee rumâ par ſawu deemu, tà brihnumdari, kurfch itkâ wifu paſauli weidojis no „neka". Baſniſzfungi kluſe ari, ja jautâ, ro kureenes un tà zehlees pats warenaſ biblees deems. Protams, ari biblee par to nemin ne wahrda, bet paraſtaſ tizigaſ i jautat nedrihſt...

Peenemot us brihdi, ka peewestais zilwefa radischanas stahsts pateefs, pafauls raditajs jeb deews mums jaedomajas ka zilweklamlihdjiga buhtue — ar galwu, mateem, gihmi, azim, aušin, muti, deguu, rofam, kahjam u. t. t. Dajchreis tizigo fantasija eet tik tahfu, ka peedomà deeam neskaitamu daudsumu dajchadu lozefku (daudjas galwas, rofas, azis waj kahjas), jo ka lai zitadi deews realisetu fawas un iwerjalàs, wisuaptweroščhàs spehjas un faturetu kahrtiba un faskanà wišu plaščho pašauli.

Ebreju basnižkungi nopeetni apgalwo, ka deews Jahwe jeb Jehowa esot milšiga auguma firmgalwis ar leelu, kuplu bahrsdu un gareem mateem. Miljoneem juhdschu gari esot wina roku pirkti... Kà šchis deewa ištats ištats un ka ismehrits wina pirktu garums, to ebreju preesteri weenfahrschajeem tizigajeem gan nepastahsta: tee lai tik fargas no Jehowas nageem!

Basnizas mahkslineeki dajchreis tehlo deewu ka leelu, us plaščha waldneefa krehla jehdošču wezi telpà, fur wisapfahrt mahfoni un swaigichnu bari*). Deewa tehlojumi basnizas mahkslā dibinas us praweščha Danieleka grahmatu (7. nod., 9. p.). Sapnū šchis praweetis deewu redsejis schahdà weidà:

„Un wezais apfehðas, kam drehbes bija baltas ka sneegs un galwas mati ka ištahsta willa, wina krehšls bija ka uguns leefma, un wina fkrituli bija degots uguns“.

Debešis, furàs mihtot deews, mehds šalihdsinat ar telti... Tà praweščha Ejaiaš grahmatà (40. nod., 22. p.) mehš lašam:

„Winšč jehšč pahr semes wirfu... Winšč debešis ištahst ka žmalfu palagu un tās isplešč ka telti, fur dšihwo“.

Par to pašču „debešis telti“ un „krehflu“ atrodam norahdijumus ari Dawida dšehmās (33., 104.) un dajchās zitās weatās bibelē. Mahzitaji it fewiščki mehds peeminet jau mineto „deewa krehflu“ debešis jeb pafauls telpà. Tà runà bibele un winaš peekriteji.

Peē scheem tehlojumeem jataiša nopeetna peesihme, ka pat ar wisstiprakeem teleškopeem newar pafauls telpà šajkatit, ne ari nofotografet faut kahdu zilweklihdjigu buhtni, kas sehdetu us krehla waj mištu telti**). Neweens zilweks nekad natw ari dširdejis atskanam deewa „basunigu balsi“ no bešgalibas tahlem, fur natw ne gaiša, ne fkanas un walda ledains aukštums...

*) Japeesihmē, ka ne tikai bibeles „Wezà deribà“, kas pateesiba ir jaušluho par ebrejšima raschojumu, bet ari daudsu dajchadu tautu walodàs wahrds „deews“ pež fawas nošihmes fahrtit ar wahrdi „wezis“ waj „firmgalwis“ (ari „wezafais“, „pirntehws“ u. t. t.). Tà, starp žitu, indufu šwehtā grahmatà Rigwedā runats par deeweem ka „wiswezakeem un pirmatnejeem sentehweem“.

Protams, atwašinot zilwefu no sentehweem (deeweem), pate par fewi, ka glušchi dabiga leeta, ištahst zilwefu un deewu „gihmja lihdsiba“. Peē tam jehdseens par pirntehweem-deeweem radees zilwefa imadsenēs. Tà tad, ne deews „radijis“ zilwefu, bet gan otradi: zilweki tehlojuščki deewu pež šawa gihmja un lihdsibas!

**) Muhslaišu teologi mehds usšweht, ka wiši tamlihdsigi bibeles deewa apdseedajumi esot šajaprotot ka lihdsibas. Pateesiba deews esot neredšama, neapweraama, nefataustama, bet tomehr wišu pašauli eetwerošcha un

Loti pamahzojāchi ņheiti atminetees pašhstamā 18. gaduņimtena astronomi Galanda wāhrdus: „Es iņmekleju debeņs telpu un nekur neatradu deewa pehdas“. Muhsilaiņu pehtišchanas lihdsliki ņitpri pahr-ņehji Galanda laika teleņkopus, bet tapat no deewa mihtnes ne ņihmeņ!

Tilpat radifali iņteizees ari astronomis Laplajs, kurņi 19. gaduņimtena preeņņwafarā ņneedņa ņawu eelwehojamo wadoņo darbu par paņaules ņelņchanos „Paņaules ņistema“. Uņ Napoleona jautajumu, ņapehņ ņehis ņinatneeks ņawos darbos nekur nepeeminoi deemu, Laplajs ņingri atbildejis, ņa winam nebijuņe wājadiga ņehi hipoteņe. Tā tad, paņaules buhweņ un ņelņchanās jautajumus Laplajs pratis atriņinat ari beņ „deewiņņlās“ bibeles gudribam.

Schahds burņņuņiņto ņinatneeku noņanojums iņreeteja no ta laika burņņuņiņijas wiņpahrejam, ņņktiras intereņem. Toreiņ burņņuņiņija weda ņihwu ņihnu pret feodalismu un garidņneeziņu par ņawos kundribas eekaroņchānu un noņtiprinaņchānu paņaulē. Tagad turpreiim burņņuņiņijai jau jazihnas par ņawos ņaņņkobotās waras noture-ņchānu pret ougoņo proletariatu. Un ņahjā ņihnā burņņuņiņijai ir iņdewigi atbalņti baņnizu. Reliģiņlās mahņibas palihdi grimņtoņchaj ņņktirai wehl turetees wirs uhdens... Tāpehņ „rahtna“ ir tagabejo burņņuņiņto ņinatneeku paņaule. Muhsilaiņos burņņuņiņto ņinatneeku widā wairs ņiņpat ņa nedņird tiņ aņus wāhrdus, ņihmeņotees uņ bibeles mahņibam.

Baņnizņungi juhtas nepatihņkami aiņņahrti, ja teem uņdod kon-
fretus jautajumus par deewa „gihmi un lihdsiņibu“, t. i. par „deemu
ar ņilweka gihmi un lihdsiņibu“. Wini mehdi wiņadi iņlozitees
un ņaka, ņa ņchahdi teizeeni neeņot jaņaprot burtiņki: teem eņot tiņai
„gariga“ noņihme u. t. t. Schahda iņruna neweenu nepahrleezina.

Teeņcham, neweens mahņitajņ neproteņiņe, ja leelo paņaules dee-
wu waj wina „dehlu“. Kriņtu baņnizas mahņņlineeki joprojam ņihmē
ņilweka iņņtatā. Schahdām baņnizas mahņņlas bildem tatņchu iņdai-
ņotas neņņaitamas baņnizu ehņas. Ari pareiņtiņigo un katoku „ņweht-
bildes“ miņjoneem ņņaitā „rahda“ deewa gihmi ņilwekam lihdsigu.
Rā tad nu ņaprotama ta „gariga“ noņihme, par furu runā mahņitaji?

ņlejt no peewēņtā ņilweka radišchanas ņtahņta, mehņ jautajam
wiņem tiņibneekem, ņā ihņti ņapraņt to bibeles iņteizeenu, ņa „deems
radijis wihreeti un ņeeweeti re i ņ ē“... pehņ „ņawa gihmja un lihdsi-
bas“? Mehņ jautajam, ņahda d ņ i m u m a buhtne tad pats deems
bijis — wihreetis, waj ņeeweete? Rā iņņkaidrot deewa mineņchānu
bibelē wāhrda wihreetiņkā noņihmē?

Bibeles aiņņtahwi daņchreiņ mehdi apgalwot, ņa deems eņot do-
mats ņā abeju diņimumu buhtne (hermafrodits). Paņchā ņah-

zaurbhojācha buhtne. Bet ņapehņ tad baņnizņungi turpina ņtahņti par „deewa
kreņņlu“ debeņis?

Ugrāņos gaduņimtenos baņnizas tehwi ņņatijās uņ deewa mihtnes jautajumu daudi wēentahrņchāfi. Tā ņahda kriņtigā geografa paņaules tehlojumā no 12. gaduņimtena rahditi ņihdeņku ņehi, pee ņam wirs Saturna ņihmeis meņņetais „debeņs kreņņlņs“, uņ furā „ņehd“ pats wezais deems. Toreiņejā kriņtigā (katoku) baņniza atrada par peelaiņchānu „deewa ņehdeņki“ nolņti wirs Saturna orbitas. ņitabi tatņchu garigā ņenņura nebuhtu atlahtuņe ņchahdu paņaules tehlojumu drukot.

A ņ t r o n o m i j a s atihņtiba atnehma pamatu domam par ņaut ņah-
deem „deewa kreņņleem“ telpā. Tāpehņ muhsilaiņu baņnizņungi aiņrahda uņ
„lihdsibam“ deewa tehlojumos. Jo naw paņaules telpā ne deewa, ne wina
mihtnes.

kumā arī zīlveki bijuši hermafroditi. Domehr ņahds iņņaidrojums neņaņtan ar paņņas bibeles tekņtu wiņpahri un jo ņewiņņki ar deewa kategorisko pawehli, atteezibā uŶ zīlweku „augloņņhanos un wairoņņhanos“.

Tā tad, pehŶ peemeņtā bibeles ņahņta paņaules raditajs ir jaeedomajās zīlweka iņņatā, bet pee tam rodas nopeetnās gruhtibas wina dŶinuma iņpratnē un dŶihwes weetas noteiņņanā. WiŶumā „paņaules iņņeneera“ tehŶs iŶnahņ pretrunigs, baŶnizŶungu iņņaidrojums pahrat iŶpluŶņtoņņs un paņaņtajam mirņtigajam gluŶņi neiŶprotamŶ.

2. Ŷihm. Paņaules radiņņhana.
(PehŶ RaŶa eĶa gleŶnas).

No kureenes kriņtigo bibeles nehmuŶe ņahņda deewa tehlu? Kā wiņpahri „Wezā deriba“, tā arī MoŶuŶ grahmatu tekņts bibeĶē ir pahŶnemti no ebreju „Ŷwehtās grahmatas“ — Talmuda. Tā tad, zīlweka radiņņhanas ņahņta tuwafais awots ir Talmuds.

Ar ebreju rakņteem eepaŶiņstotees, mehŶ atrodam winos ņahņtu par leelā ņendeewa Elohimā („Elohims“ waj „Allehims“ noŶihmē „deewi“) radiņņhanas darbeem. IŶrahdas, ka paņauli radijīs Elohims. Darbs weiktis ņeņhās deenas. Kā pehdejee paņaulē laiŶti zīlweki — wiŶreetis un ņeeweete reiŶē. Staidrs, ka kriņtigo deews ir tas pats ebreju Elohims! Kā Elohims, tā kriņtigo deews wiŶur un weenmehŶ runā daudŶŶkaiĶi, itkā kaŶdas deewu ņabeedribas wahrdā. War domat, ka ebreju Elohims ir weens no daudŶeem ziteem deeweem, tikai, warbuht, pats darbigakais un ņehzigakais wiau widū.

Domehr kriņtigo bibeles ruhpigi iŶwairas no ebreju deewa Elohimā mineņhanas: wahrdika „Elohims“ bibeĶē nam.

Tas — weenkaht. Un, otrkaht, bibeles iŶteiŶŶime neatŶtahtj nekahtu ņchaubu, ka paņauli weidojīs un zīlwekus radijīs tikai weens

deews — pašauls un ne kaut šahdas atšewiškās nazijas deews. Kristīgo bibelei tatschu no šwara ušwehrt tik loti skandinato ween-
deewibū. Domehr šahdā gadījumā naw isprotams, ka pehz bi-
beles „weenigais“ pašauls deews runā daudšfaktli. „Weendeemi-
bas“ ideju tas balsta wišai maj...

Taišni otradi, šahds isteikmes weids war modinat tizigo
starpā bašnizai newehlamās šchaubas. „Šwehto rakstu“ redaktoru
apreškīns, šcheet, bijis tas, ka wairums tizigo nepeegreesis peete-
šesčas usmanibas bibeles walodas šawadibam un ka pawišam maj
tizigo starpā buhs tahdu, kas lašis ari ebreju rakstus. Šchaubigs, wi-
šai nedroschs apreškīns, bibeles redaktoru šgi!

Šhtenibā augščā peewestā zilweta radišchanas šahsta šahkums
atteežas uš teem tahštahleem šenlaiškeem, kad ebrejeem wehl nebij ne
jaušmas no „weendeemibas idejas“. Behz toreisejeem ebreju religi-
škeem ušfateem, pašauli un zilwetus pirmlaikos weidojušchi d a u d š
deewi, kuru widū „Glošims“ darbojees kà gudrakais un štiprakais.
Bibeles „weenigais“ deews atwasiņats no šchi ebreju warenā Glo-
hima.

Otrais zilweta radišchanas šahsts.

Bibeles šinas par pirmzilwetu rašchanos ar augšchejo šahstu naw
iismeltas. Peegreeschotees 1. Mošus grahmatas otrai nodalai,
mehs atrodam winā ta pašcha „notikuma“ glušchi zitadu atšahsti-
jumu.

Wispahri otrā nodala no jauna wehsta par pašauls radišcha-
nas un weidošchanas darbu, bet šchis šahsts štipri atšchīras no
eepreeschejā. Ja nupat peewestais šahsts („Glohima šahsts“) tehlo,
ka zilwets, kà pilnigakā buhtne, radits pehz tam, kad wišī augu un
dšihwneeku pahri jau bijušchi laišti pašaulē, — tad 2. nodalā aprak-
šitais deews kungs rihlojees glušchi otradi: pehz tam, kad bijis
radits pirmais wihreetis, tikušchi weidoti dšihwās pašauls galwenako
grupu preekšchahwji un wisbeidsot radita šeweete.

Atteezigos bibeles pantos mehs lašam:

„Tā debesis un seme zehlušchās, kad tās tapa raditas tai laišā,
kad deews tas kungs šemi un debesis radija“ (4. p.).

Gan neskaidri, bet noteikti šcheit konstatets, ka taišni „deews
kungs“ isbuhwejis debesis un šemi. Šee tam raditajs šchoreiš naw
šwaidijees ar kaut šahdeem pawehles wahrdeem „lai top“!, bet akti-
wi štrahdajis, lai dabutu pašauli gatawu.

Zauššwer ari, ka „Glohima šahsts“ noteikti pašahw uš to, ka
pašaulē radita 6 deenās (1. Mošus gr., 1. nod., 31. p.). Turpretim
nupat peewestā bibeles zitate nenorahda uš kaut šahdu noteiktu lai-
ka zehleenu, kurā tizis weikts šchis darbs. Ari no turpmatām bi-
beles zitem nojaušchams, ka šemes eelahrtošchana un zilwetu radi-
šchana aišnehmuše katrā šinā daudj ilgaku laišu, nekā weenu nedelu.
Lai tizigais lašitajs labi eegaumē šcho uškrištošcho abu bibeles šahstu
nešafkanu.

Bet nu peegreesijimees tahlakai radishchanas gaitai. No fahlu-
ma jaunraditâ seme bijuse gluschi nepeemilziga.

„Un wehl nefahdu fruhmu nebija laukâ wirs semes, un wehl
nefahda sahle nesehla, jo deews tas fungs wehl nebija lizis le-
eium list wirs semes, un zilweka nebija, tas semi buhtu
fopis“ (5. p.).

Teescham — ihstis besdshwibas tuffnesis, no kura dweesch pretim
nachwes elpa. Tad notikuse leela pahrmaina dabâ.

„Bet migla zehlas no semes un flapinaja wifu semi“
(6. p.).

Deews nu turpinajis pahtraukto radishchanas darbu.

„Un deews tas fungs taihija zilweku no se-
mes pihschleem un eepuhta wira nahjis dshwi-
bas dwaichu; tad zilweks tapa par dshwu dweh-
feli“ (7. p.).

No wisa fazitâ redsams, ka fahlumâ seme bijuse gluschi faufa,
bes uhdens, galigi isfaltuse un, protams, bes kahdas dshwibas. Tikai
tad parahdijuees pirmâ dshwiba (isauguschi fruhmi un salâ sahle),
kad nolijis leetus un labi faflapinajis semi... Behz paraduma bibele
neko nepastaidro tuwak, kâ tas deews fungs wifu to paweizis. No
kureenes winsch nehma wajadsigo uhdeni un kapehz jau paschâ fah-
lumâ uhdens nebij radees? Vai tizigais saprot, kâ grib.

Behz fahlu lauku un fruhmu radishchanas deews fungs kehrees
pee daudj fareschgitalam leetam — winsch stahjees pee zilweka radi-
shchanas. Schoreis bibele noteikti norahda, ka zilweka weidoschanai
isleetots sinams materials. Ja salai sahlei un fruhmeem wajadsje-
jis leetus, tad zilweka modeleschanai bijuschi nepeezeeschami... „semes
pihschli“! Kâ tas saprotams? Kas tee par „semes pihschleem“?
Schkeet, nebuhs tatschu domati kaut kahdi putekki waj weenkahrtschi
pihschli, jo no tahda nepateiziga materiala newar isweidot daudjma
zilwekam lihdsigu figuru: modeleschanai wajadsiga noderigaka
weela.

No kahda materiala ihsti weidots pirmzilweks? Ebreju rakstos
ir runa par kaut kahdu weelu „adamah“, kas burtiski nosihme
„seme“. Ar scho wahrdinu Palestina un Arabija wehl tagad ap-
sihme tur tik beeschi fastopamo farkano mahlssemi (wahrds
„adam“ nosihme „farkans“*). Ar wahrdu „adam“ ebreju walodâ
apsihme wispahri zilweku. (Kristigo bibele jaunradito zilweku ari
nosauz par Adamu). Tâ tad, pirmzilweks „adam“ tizis isweidots
no farkaneem mahleem.

Duhf, tahds ir bijis tas noslehpmainais buhtmaterials jeb
„semes pihschli“, no kureem kristigo bibeles deews fungs modelejis
pirmo zilweku. Ne wisai eepreezinoscha glesna. Kad zilweks no
mitras „mahlu pihnes“ bijis isweidots, raditajs eepuhtis tam samu
dwaichu, un tuhlin masais „mahla wihriwisch“ Adams fahzis

*) Wahrda „adamah“ isteikime wihreeschu kahetâ ir „adam“.

šfraidit un staigat pa jemi. Wīnsch dabujis daku no deema „dšihwà gara“, dwehseles... Teešcham bibeliski brihnumi, ar kureem, warbuht, špehtu sazenstees tikai eeslawetee indusu fakiru trikli!

Šchpreiš bibeles rakštītājs gan kaunigi noklusē, pehž kaħda p a r a u g a deems kungs modelejis zilweku. Domā, kà gribi. Tah- lafai stahsta gaitai fekojot, mehž gan usduramees uš kaħdu bibeles

3. sīhm. Seme radīschanas beigās.
(Pehž Sebastiana Minstera grawuras, 1550. gadā).

īsteizeenu, ar furu apleezinats, ka pirmzilweks „Adams kluwis deemam lihdsīgž“ (1. Mojus gr., 3. nod., 22. p.). Bet tas notizis tikai pehž tam, kaħd pirmais zilweks rupji pahrfahpīs finanmus deewa noteikumus. Tā tad, pašchā šahkumā zilweks n a w lihdsinajees deewam!

Radītājam koti patizis masais „mahla wihriņsch“. Deems koti ruhpejees par jaunradītā zilweta labklahjibu. Tahšā Mustrumjemē — E d e m ā (bibeles šaka Ehdenē!) tizis eerihkots speziāls brihnum- dahriš ar wišdajschadafeem augeem un dšihwneekeem. Šchīs dahriš eerahdītīs pirmzilwekam par dšihwes weetu. Tahlak deems kungs paruhpejees, lai zilweks šchajā paradīšē nejuštos weentukšch. Wīnsch apgahdajīs zilwekam beedri jeb palihgu. Bibeles to tā ap- leezina:

- „Un deems tas kungs šajija: naw Iabi, zilwekam buht weenam; es tam darīschu p a l i h g u, fas ap to buhš“ (2. nod., 18. p.).

Kà ſchis zilweka „palihgs“ ſadabuts, tuwak pahrrunaſim grah-
matas 2. nodakà. Par wiſu mellejumu laimigo noſlehgumu bibeles
paſtahta ſeloſchjo:

„Tad deewš tas fungs zilwekam fuhtija zeetu meegu, un tas
aiſniga. Un wiſch nehma weenu no wina ſahnkauleem un
aiſpildija to weetu ar meefu“ (21. p.).

„Un deewš tas fungs iſta iſija to ſahnkaulu, ko no zilweka
bij nehmiš, par ſee w u un peeweda to pee zilweka“ (22. p.).

„Un zilweš ſazija: ſchi nu ir ſaulš no manem kauleem un
meefa no manas meeſaš, ta taps ſauſta wi h r e n e, tapehž ka ta no
wihra ir nemta“ (23. p.).

„Un tee abi bija pliki, zilweš un wina ſeewa, un nekau-
nejāš“ (25. p.).

Zitete bibeles panti noteikti leezina, kà no ſarkanāš mahſe-
meš pirmak pagatawotaiš zilweš Adamaš teeſham bijiš wihtreetiš.
Kaſdu laiku wiſch nodſihwojiš Edemaš brihnumdahršā weenš patš,
bet kad garlaižiba un weentuliba to nomahtuſe, wina wajadſibam
pagatawota ſeemeete. Kaſehž deewš fungs jau paſchā ſahkumā
nepagatawoja reiſe diwaš daſchadu dſimumu „mahla pihtneš“, taš
paleek wina dſikdomigā amata noſlehpuš.

Bibeles rakſtitajš nepaſtahta ari neko tuwak par paſchu Adama
ribaš „iſnemſchanāš“ operaziju. Apbrihnojāmš gan bijiš opere-
jamā meegš. Tā ween leekāš, ka Adamaš buhtu ſteepš uš modernā
operaziju galda un eemidſinatš ar ſaut kaſdu narlotiſtu weelu...

Te jaaiſrahda, ka zilweka ribu ſkaitš abu dſimumu iſpatneem
ir gluſchi weenadš. Ka bibeles ſtahtš par wihtreēſchā ribaš
pahweidoſchānu buhtu pareiſš, tad jau ſchahdaš weenadibaš newaretu
buht. Tā tad, zilweka kaulu ušbuhtwē naw it nekahdu paſihmju, kaš
norahditu uš bibeles ſtahtā mineto „deewiſchjo“ operaziju pee pirmā
wihtreēſchā. Reluſhojot uš to, tizigee ſautini atli tiz baſnižfingu
apgaſwojumeem.

Ihſi ſatot, Adamam iſnemš weenš „ſahnkaulš“ jeb riba un no
ſchi materiala, kà uš burwja mahjeena, radita muhſu „pirmmahte“ —
Adama wihtrene Gewa. Kà meſcha ſwehrixi, Adamaš un Gewa
pliki ſkraidijuſchi pa Edemaš dahršu. Waj ſcho laiku 100% baſnižāš
„moralistuš“ nepahrnem ſchauſmaš par ſchahdu tikumu brihwibu zil-
wezeš pirmlaiſoš!?

Wehlaſ ſpeziali pakawefimeeš pee zilweku dſihweš Edemaš dahr-
ſā. Uzmirkli muhš intereſe pate radiſchāna. Un tajā ſinā mehš
redſam, ka bibeles leezibaš ir teeſham neſaſtanigaš un pretrunigaš.
Atka h r t o j a m: bibeš ir ſneegti reiſe diwi neweenadi ſtahtš
par zilweka radiſchānu.

Kur mellejamš ſcho bibeles pretrunu awotš? Iſrahdaš, ka ari
nupat peewēſtaiš zilweka radiſchānaš ſtahtš nemš no ebreju rak-
ſteem. Darbojoſchāiš deewš ſchajā gadijumā bijiš newiš Elohimš,
bet eezeenitaiš ebreju tautāš deewš — leelaiš „deewu deewš“

jeb „deewu funks“ — Jehowa jeb Jahwe*). Jau pajchâ šahkumâ šhis Jehowa ešot bijis weens leels deews, bet tomehr lih-dšâs winam darbojušchees ari ziti špehzigi deewi. Pamasam Jehowa eegumis wirsroku pahr wišeem ziteem deeweem. Ebreju apšinâ Jehowa pamasam išauidšis par galweno tautas deewu. Tahlakâ gaitâ Jehowam bij ušwaret wišu pahrejo tautu deewus un kuht par weenoto un weenigo pašaules deewu.

Šchahda „weenigâ“ pašaules deewa interesês (un kristigee titai tahdu deewu atšihstot!) tad ari kristigo bibeles rakšitaji nekur ne-peemin popularo ebreju Jehowu, bet šchi wahrda teescho nošihmi „deewu funks“ istulko fâ „deews funks“. Raditaja peršona peemeštâ bibeles stahštâ leekas tomehr darbojamees itkâ šahdas „debešs waldbibas“ wahrdâ. Sewiščki rakšturigi tas išpauschas jau agraf peeweštâ pantâ, kur eet runa par zilwefâ apgrehkošchanos un lihđinašchanos deewem: „Un deews tas funks šazija: redši, zilwefš ir tapis fâ weens no mumš“ (3. nod., 22. p. šahkums). Ur walodas knišeem kristigâs bašnizas wiršaišchi grib balštit „weenigâ“ deewa jehdšeenu.

Par žif ebreju „šwehtee rakšti“ ir diwu daščadu rakštu-kopojumu nemahkuligš, weetam tihri mehanišks apweenojums, gandrihš bes šahda logiška eefšheja šaklanojuma, pilns pretrunau un nekšaidribu, — par tif ari kristigo bibeles „Wezâs deribas“ grahmataš žeešch no šcheem pašcheem truhfumeem.

Lai kaut žif apbrunotu muhšu lašitaju ar atteezigeem fakteem, wehlaš mehš mašleet atgreišimees pee jautajuma, fâ radâš kristigo „šwehtee rakšti“, protams, galwenâ šahrtâ ušfawešotees pee zilwefâ radišchanas stahštu pirnšahkuma. Tas doš eefšehju muhšu aktiwajeem lašitajeem šekmigaki žihnitees ar daščado nowiršeenu bibel-neekeem.

Tizigee parašti burtiški tiz wišam bibeles šinam un neqrib ne atšihš, ne redšet winâš kaut šahdas pretrunas. Bet lai tizigais šhis grahmataš lašitajš labi ušmanigi wehšreij išlafa tâ deewinatâš bibeles zilwefâ radišchanas stahštus, un winšch pahrleezinašees, fa pretrunas winâš teescham ir. Lai winšch wišpašri pamehgina krtiški peeeet bibeles leezibam, lai pameklê pehž winu pirnamota.

*) Bareišakais šchi deewa nošaufums bihtu Jahu-Glohims jeb Jehu-Glohims, fâ to ari ebreju rakštos leeto. Wehlaš mehš iškšaidrošim šchi wahrda nošihmi (4. nod.), parahđišim Jahu-Glohima jeb Jehu-Glohima šakarau ar to deewu, kuru weenšahrešchi šauzai „Glohims“. Pehšneežibas noluhšeem nošaufums Jahu-Glohims (Jehu-Glohims) ir noderigakš par wehlašâš preesterneezibas radito, šaišnato wahrdu „Jahwe“, waj „Jehowa“. Parašti pehdešee wahrbi literaturâ ari teef wišbeefšaki leetoti.

Muhšu mahžitaji wišbeefšaki leeto leelâ, „weenigâ“ ebreju deewa apšihmešanai wahrdu „Jehowa“. Protams, šchee tgi nekahda atšewišchta „Glohima“ nepeemin; ari „Glohima“ darbi teef peerakšiti „Jehowam“, lai tâ dabutu eepšaidu, itkâ pee pašaules un zilwefâ radišchanas šrahđajš weens weenigâ „Jehowa“ — leels, wišwarens deews.

Šawâ apžerejumâ mehš peeturamees pee ebreju deewa modernifeštâ nošaufuma „Jehowa“, jo, iškšleet, muhšu lašitajam wišbeefšak nažees no mahžitajeem un ari literaturâ tahdu đširdet.

Tad fluhs ari šaprotams, zif pateefibâ mašwehrtigas ir bibeles leezibas par zilweka radišchanu.

Atleef wehl fazit pahra wahrduš par bibelê tehlotu radišchanas „notifikumu“ laiku rehkinu. Mehš jautajam bibeles aištahmjeem, zif ilgs laiks wišpahri ir pagahjis no pašaules radišchanas? Zif ilgi jau zilweks miht semes wiršû?

Kâ ebreju, tâ kristigo tizibneeki ir gan mehginajušči atbildet uš šcho jautajumu, bet wišas šchahdas atbildes ir pahraf nenoteittas, nedroščas un pehz buhtibas mašwehrtigas. Kahdâ zitâ darbâ*) mums jau nahzâš ašrahdit uš bibelneeku laiku aprehkinu nešaffanam un nepamatotibu. Wišumâ dašchado tizibu preesteri mušhu pašaules wezumu wehrtê štarp 6.000 un 7.000 gadeem. Mašato škaitli dod luterani (nepilnuš 6.000 gaduš), leelako — pareštizigee (pahri par 7.400 gadeem). Kâ redšams, štarpiba laiku aprehkinos štipri leela. Bet katra tiziba šawu aprehkinu ušfata par weenigi ihsto un pareišo. Tizi, kam gribi, un nešini nešo.

Kas šihmejas uš zilweku, tad, šcheet, wiša radišchana itfâ notifuše drišji pehz pašaules iweidošchanas. Intereseš pehz peewedišim diwuš kristigo laiku aprehkinuš. Tâ Luterana laika-beedre, Melanctonš, rehkinai, ša zilweka radišchana notifuše 3.969. gadâ pirms mušhu eras, jeb 5.898 gaduš atpakaš. Turpretim anglu teologš Dr. Laifortš (19. gadušimtena šahumâ) bij aprehkinajis, ša Adams un Gewa raditi 4.004. gadâ pirms mušhu eras. Taš notizis 23. oktobra mehnešcha deenâ... taišui plšt. 9 no rihta! Šcho gadaškaitli wehl tagad mehdiš peewest anglu un amerikānu bibelneeki. Tâ tad, pehz šcho „ihštizigo“ domam, zilweki semes wiršû dšihwo jau pilnuš 5.932 gaduš.

Mušhu tizibneeki dašchreiš ari mehdiš atšauktees uš tamlihdšigeem „aprehkineem“. Tapehz paturešim wehrâ šchos škaitkuš. Gedžikinotees bibeles radišchanas šahštu šahuma meklejumoš, mehš wehlat pahrelezinašimees, zif pateefibâ wiši tizibneeku laiku aprehkini ir pahraf šchauri, pat šalihšinot ar teem laikmeteem, šahdoš radušchâš un weidojušchâš zilweka radišchanas teikas. Wehl mašafa ir bibeles škaitlu wehrtiba, išejot no dabas šinatnu dateem.

Pirms eepašihštamees ar šcheem fakteem, paluhkošim, šo bibeles šahsta par pirmzilweku dšihwi augšchâ minetâ „paradišes“ dahriâ.

*) Štati manu brošchuru: „Waj bijušči ušdenspluħdi?“, 6. Iapp.

Otrā nodalā

Zilvēks paradīzē dahrjā

Adams Edemas dahrjā lihds ņeewetes radiņĥanaĭ. — Edema kà pirmà zilvēka dņihwes weeta. — Dasĥi paradīzes weetas geografiņki norahdijumi bibelē. — Aņņleegums leetot „laba un ņauna atņihņĥanas“ tola augkus. — Adama weentuliba un garlaiziba. — „Dņihwneeku parade“ paradīņ. — Kritiņkas peeņihmes. — Seewetes radiņĥana. — Adama ribas operazija kà ņeeweti paņemojņĥs radiņĥanas weids. — Adama un Ēewas romantiski idile paradīņ. — Zilvēku „apgrehkoņĥanàs“. — ņĥuņņklas ņahņitaju iņņlaidrojumà. — Kas iņņteni wainigs pee zilvēku „apgrehkoņĥanàs“? — Aņņinas pamokņĥanàs pee zilvēkeem. — Kautriba no meeņas kailuma. — ņlehpņĥanàs no deewa. — Deews ņoda nepallaufigos zilvēkus. — Deews iņmeņletaja un teeņneņĥa lomà. — Deewa laņņts. — Kritiņkas peeņihmes. — Baņniza iņleeto „pirmdņimtà grehĥa“ teoriju kapitaliņtiņkàs ekņploatazijas attaiņnoņĥanaĭ. — Zilvēku iņraidiņĥana no paradīzes. — Pirmee zilvēku ņoki ahrpus Edemas. — Paradīzes ņahņta wiņpahrejs nowehrtejums.

Apņtatot otro zilvēka radiņĥanas ņahņtu, kurà darbojņĥais deews bijis ņehowa, mehņ jau redņejàm, kà ņahņumà tizis radits wihrefetis (1. Moņus gr., 2. nod., 7. p.) un tikai wehņlā ņeewete no wihrefĥa ribas (turpat, 22. p.). ņbus notifumus ņĥĥir ņinams laika ņprihdīs. ņpluņĥojim tuwak ņĥi ņtarpbrihņĥa momentus. ņahņot ar 1. Moņus grahm. 2. nodalas 8. p., bibele ņneedi ņinas par mineto periodu.

ņaņitajš atzereņees, kà tuhņin pehņ wihrefĥa radiņĥanas ņehowa eerahdijis wiņam ņewiņĥĥu dņihwes weetu. Deews kungs tatsĥu neņiņs ņadamam dņihwot uņ lauka.

„ņn deews tas kungs ņahdija dahrņu Ēhdenē pret riņteem un eeĥĥla tur to zilvēku, ko wiņĥĥ bija taiņijis“ (8. p.).

Ēeņahņums tiĥri eeĥreeziņoņĥš. „ņahla wiĥriņam“ iņredņē laba dņihwe. Baņĥleĥnumà bibele leeziņa taņņaf:

„ņn deews tas kungs iņaudņinaja no ņemes wiņadus ņokus, kàņ jauki bija uņluhņot un labi eĥņt, un dņihwiņas ņoku dahrņa widū laba un ņauna atņihņĥanas ņoku“ (9. p.).

Wedot ņĥo pantu teeņĥà ņakarà ar eeĥreeņĥejo bibeles tekņtu, dabunam taĥdu eeņtatu, kà wiņus toš „jauki uņluhņojamos“ un „labi

ehdamos" fokus (kas par isteizeenu!) deems kungs ijaudsinajis jau pehž zilweša radiššanas waj, pareišaki šafot, pehž ta leetus, kas šlapinajis šahumā tif iškaltušho semi (5. un 6. p. p.).

Mehš nešinam, ko deems kungs tajā pat laikā darijis mišā pah-rejā pašaulē, bet tas nu šaidrs, ka Ēdemas dahrsā ijaudsinati jauki un augligi fokī. It dabīgi mostas jūkahrība: kur atradees šchahds pirmslaidu paradises dahrsš?

Bibele šneediš dasčas norahdoščas jinas.

"Un tefots uhdens istezeja no Ēdenes to dahrsu šlazinat, un no turoenes tas dalijās un palika par tšetrām upem" (10. p.).

Tā tad, no paradises dahrsā istezejuščas 4 upes uš daschadām pušem. No tam spreeschams, ka „dahrsš“ atradees uš kahda kalna, waj wišmaj neleela paaugštinajuma. Bet schis norahdijums ir pah-raf nepeeteekofšs, lai plaščhājā pašaulē atrastu paradises weetu.

Dahšak bibele šneediš paradises upju nošaufumus.

"Tai pirmā ir wahrds Pihšone; ta eet ap wišu Šhwilas semi, kur šelts ir" (11. p.).

"Un tās semes šelts ir šabs; tur ir ari bedellions un šardnifa akmens" (12. p.).

No šazitā redšams, ka paradises šahšts ušrakštitš tahdos laikāš, kad zilweši jau apdšihwojušchi leelus semes gabalus un pašinušchi šeltu un kraššakmenuš. Tatšchu ne Adams pratis eeguht šchos dahrgumus. Mineralu bagatibu ismantošchana šahššees daudi wehšakos laikāš.

"Un tai otrāi upei ir wahrds Šione; ta teš ap wišu Moru-semi" (13. p.).

"Un tai treščai upei ir wahrds Šdešele; ta teš Aššura semi pret rišteem, un ta zeturtā upe ir Wrate" (14. p.).

Mehš wehš atgreiššimees pee šcho geografisko nošaufumu jautajuma. Mzumirškī tikai atšihmešim, ka pehdejais pants noteikti norahda uš Mesopotamiju — semi starp Tigris un Efrates upem, šeemelos no Peršijas juhras lihtšcha.

Birmzilweku „šaimibās dahrsam“ — Ēdema — bibeles šahšts peeschkir ižilus nošihmi. Bibeles rakštitajš ar to gribejis itkā uššwehrt, žif šwarigš ir bijis paradises laikmets zilwezes pirmslaidu dišhwē. Reaišmirššim pee tam, ka bibeles šahštā joprojam darbojās Žehowa.

"Un deems tas kungs nehma zilweku un to eelika Ēdenes dahrsā, lai tas to koptu un šargatu" (15. p.).

"Un deems tas kungs pawehšleja zilwešam šazidams: no wišeem dahrsā augleem tu wari ehšt, kā tiht" (16. p.).

"Bet no ta šaba un šauna atšihšanas kofa, no ta tew nebušs ehšt, jo kurā deenā tu no ta ehdiši, tu mirdams mirši" (17. p.).

Šcheet, Žehowa buhš noguris paradises fokū audššchanas darbā, un tapehž nu zilwešam teš ušdota dahrsā tahšakā kopšchana

un jargafchana. Adams kühst par dahrjneeku. Pee tam wiſus dahrja auglus wiſch drihſt leetot, bet „laba un launa atſiſchanas“ toka augleem japaleef neaiſſkaramaem. Miſleeguma pahrtahpſchana tiſſſhot ſodita ar n e m i r ſ t i b a s atnemſchana... Tahdâ ſinâ „laimibaſ dahrja“ eemihntueeka un lopeja brihwiba bijuſe noteikti eero-beſchota.

Kahdſ kontrahſtſ ſchajâ ſinâ ſtarp Jehowaſ un Elohima pawehlem! Elohimſ taiſſchu atlahwa zilwekeem ehſt wiſuſ ſemeſ augluſ un pat ſahli un pee tam wiſâ plaſchâ paſaulê, bet Jehowa eeleeſ zilweku atſewiſchâ dahrjâ un aiſleediſ leetot noteikta toka augluſ. Naw apſlehpjamaſ ari taſ, ka Elohimſ dod abeem pirmzilwekeem pilnigu waru pahr wiſu dſiſhwo dabu, bet Jehowa eezel Adamu titai par Edemaſ dahrjneeku. Pirmaiſ „raditajaſ“ nepeemin nekahda paradijeſ dahrja, otraiſ turpretim iſraudſijiaſ ſcho weetu pirmzilweku dſiſhwei. Paſafat, bibeles ſludinataji, k u r ſ ch deewaſ bijiaſ taſ iſhtaiſ un kura darbeem lai tiz!

Bet nu turpinaſim pahrtaukto Jehowaſ ſtahſtu. Waj labi ju-tees Adams dahrjneeka amata? Schkeet, ka ne: pahraf garlaiziga bijuſe weentulâ dſiſhwei. Wiſâ leelajâ dahrjâ nebijaſ neweenas Adamam lihdsigaſ buhtneſ (18. p.).

Tad Jehowa iſpalihdiſ zilwekam: kâ „palihgſ“ Adamam, teef radita Gewa. Domehr taſ neſſot notiziaſ uſreiji: eſot, tâ ſafot, taiſiti daſchadi mehginajumi, lihdiſ beidiſot ſaſneegſtſ wajadſigaiſ panah-kumſ.

Bibele leezina ſeſoſcho:

„Un deewaſ taſ kungſ no ſemeſ bija taiſijiaſ wiſuſ ſwehruſ laufâ un wiſuſ putinuſ apaiſſch debeſſ; un wiſch toſ weda pee zilweka, lai redſetu, kâ taſ toſ noſaukſ, un kâ zilwekſ noſaukto iſweenu dſiſhwo diwaſchu, tâ lai buhtu winaſ wahrdſ“ (19. p.).

„Tad zilwekſ noſauka wahrduſ wiſeem lopeem un putneeri apaiſſch debeſſ un wiſeem ſwehreem laufâ, bet preeſſch zilweka n e a t r a d â s p a l i h g ſ, kaſ ap to buhtu“ (20. p.).

No peeweſtâ iſrakſta redſamaſ, ka dſiſhweekuſ deewaſ kungſ radijiaſ tahdâ pat kahrtâ, kâ zilweku: kâ buhwmaterialſ nemta ſeme. Jehowa wiſuſ radijumuſ „wediaſ“ pee Adama: lai nu mahzaſ zilwekſ atraſt ſewim tuwineekuſ!

Jau agraf uſſwehrâm, ka abi bibeles radiſchanaſ ſtahſti ſtipri atſchkiraſ weenaſ no otra. Tâ deewaſ Elohimſ wiſu rada zaur w a h r d u, bet deewaſ kungſ Jehowaſ perſonigâ d a r b â wiſaſ dſiſhwo buhtneſ weido no ſemeſ. Behdejiaſ panehmeenaſ katraſ ſinâ ir daudiſ tauſtamakſ, realakſ par pirmo.

No ſchſt weedokka nemot, katraſ bibeles peeſritejam buhtu jaatſiſht dſiſhweekuſ walſtaſ un zilweka radneeziſa. Turpretim mahzitaji paraſti aiſſtahw domâſ, itkâ zilwekſ eenemtu kahuſ atſewiſchku weetu dabâ. Deewaſ eſot demiaſ zilwekam dalu no ſawaſ „dſiſhwâſ

dwaščas", u nemirstīgās dwehjeles*). Turpretim dšihwneekem šahdas dwehjeles neesot.

Pateesibā ja ir kahda išškiriba starp zilwefu un dšihwneeku žugam, tad ari tikai meešas buhweš un weida ahreenē un ne eelšchjā buhtibā. Zilwefu šchir no dšihwneeku walšts newis kaut kahda „nemirstīga“ dwehjele, bet wišas wina meešas buhweš leelafa šareichgitiba, eewehrojama prahta attihštiba un jo fewišchki tas, ka zilwefš ir šabeedriška buhtne, kas apšinigi prot igatawot darba rihfus.

Kas šihmežas uš dšihwneeku „peeweschānu“ Adamsam, tad lai fatrs tizigais lašitajs tikai padomā, kas ta bijuše ihštenibā par trafu leetu! Deewš kungs šteepis no malu malam kopā wišus lopus, mešcha šwehruš un putnuš, bet Adams, kā uswilšts gramofons,

*) Žapeesihmē, ka pirmos krištīgās tizibas laifos bāniza neatšina wišreešča un šeeweetes weenadas teešibas uš „nemirstigo dwehšeli“. Apgalwoja, ka tikai wišreetis ešot mantojis daku no „deewišchšās dwaščas“, jo nefur bibelē neesot žagits, ka deewš ari Gelwai buhtu tahdu eepuhtis. Pež ilgeem, debšigeem štrihdeem weenā no bānizās konžileem (kongrešeem) jautajums tizis iššchirts ar nobalšošanū. Wiršrofu nehmufe doma, ka ari šeeweetei ešot nemirstīga dwehjele. Domehr šahhšs atšinums peenemts tikai ar weenas balšs wairakumu, pee tam balšošanā peedaljušchees wairaki šinti augštato garibšneeku.

Pee šchi „dwehšeles jautajuma“ derigi buhtu peemetinat žefoščo. Pež bānizās mahžibam, zilwefam nemirštot wina dwehšele atšchiras no meešas. Tā tad, dwehšeles atdališčanās moments noteikšs. Žits jautajums, kurā brihdi dwehšele eceet ihpatni, — pee dšimichanas, waj agrat? Ihštenibā ihpatna dšihwe eejahšas ar šeeweetes olinas apauglošchanas brihdi: no apauglotās „olas šchubninas“ weidojas zilwefa jaunbuhne. Warbuhš, ka ari dwehšele šchajā momentā eceet zilwefā? Lai išškaidro bānizfungil!

Katofu bāniza dod ari uš tamlihdšigu jautajumu atbildi. Pež Dr. N. Žorela šinam (preešchlašijumā par dšihwibas un nahwes problemu), parašti katofu preesteri uš peewesto jautajumu atbildot tā, ka „wehtais garš“ („weenigā“ deewa trešchais weids) eepuščchot dwehšeli fatrā zilwefa dihgli tikai šestā grubtneežibas mehneši. Domehr šahhšs domas wišpahrejas neesot: Romā wehl ešot neskaidribā ar ščo jautajumu... Daudsi „šwehtee tehwi“ apgalwojot, ka nemirštigā dwehšele šaitšotees ar ihpatna dihgli apauglošchanās brihdi. Katofu bānizfungi išdarot pat zilwefa dihgli krištichānu augla nodišchanas (aborta) gadījumos. Šchahdu prozeduru išdarot pat ar diw. un weenmehnešchu wezeem dihgļeem... Wajagot, luhš, nodrošhinat ihpatna dwehšeles nofluhšchānu nahšochā „debešs walštibā“!

Ja bāniza joprojam aištahw mahžibu par godigo, labo zilwefu dwehšeli aiseešchānu pež nahwes winpaušles „paradišē“, tad jajautā, kas lai pašafa, kahds zilwefš buhtu išnāžis no abortetā dihgla, un waj šahhda dihgla dwehšele kaut žil lihdšinas pecaugušcha zilwefa dwehšelei? Waj daščadu dšinumu ihpatnu dwehšeles atšchiras weena no otras? Žeb, warbuhš, nemirštigās zilwefu dwehšeles ir wišas weenadas, neatfariigi no ihpatnu dšinuma un weezuma? Kā „besmeehigā“ dwehšele winpaušlē špešš fajust žeešchanas waj preekus, „degt“ elles ugunis, waj baudit tihri meeguš labumus paradišē?

Mahžitaji un daščado tizibu šludinataji nespehji nefe išmelošochu waj šaprotamu atbildet uš tamlihdšigeem jautajumeem. Dwehšeles nemirštibas un labo waj ļauno darbu atmaščas mahžibas pateesibā jau naw domatās kaut kahdai istaujai ar prahtu. Bāniza praša, lai ichis mahžibas tiftu ušnemtas kā nešchābama tizibas šastahwata. Bet fur alla tiziba, tur now šināchanas.

fauzis atteezigos wahrduš. Zajautā, zif ilgi turpinajusees ņchahda neparasta „dšihwneeku parade“? Katrā ņinā Adams buhš bijis ņipri pahrpuhlets ņchahdā ahrkahrtejā darbā. Tagadejo mahj-
lopu, meņha ņwehru un putnu ņugu kopņkaiš eefneedišas daudsoš
tuhtsoņhoš, bet eepreekņejojš laikoš dšihwojojņho ņugu ņkaiš bijis
wehl leelafš. Nepartraukta wahrdu ņkaišchana ween aiņuentu jau

4. ņihm. Paradišes dahrņš.
(Pehž M. M e r i a n a grawuras, 1633. gadā).

ņoti ilgu laiku, bet Adamam tatschu wajađseja katru „peewesto“ ņugaš
preekņchņtahwi kaut zif aņņkatit, lai atraņtu peenahzigu noņaukumu...
Kā „pirmtehtis“ Adams, pats paņaulē dšihwojis wehl tik maš, to-
mehr bijis tahdš leelš gudrineekš ņoologijā un pahrejāš dabāš ņi-
natau noņarēš, ka ņpehjis beš aiņkaweņchanāš atraņt noderiguš dšihw-
neeku noņaukumuš?

Safarā ar ņho prahtā nahņ atminas no wežāš ņolāš ņeji gadu-
ņintena ņahumā. Krahdš no Rigaš augņtato pilņehtāš ņkolu tižibāš
mahjibu paņneediņejeem uš atteezigo jautajumu par Adama leelajām
ņināchanaam iņteizāš, ka wajađņigos wahrduš Adamam auņi eekņuh-
ņtejis pats deewš ņuņģā. Wibeles tekņtš turpretim norahda, ka notikufe
ņawā ņinā Adama ņināchanau pahrbaude: ņaf, redņēš, kā taz „mahlu
wihrināņ“ noņaukš dšihwneekuš... Un bibeles apleezina, ka Adams to
leetu ņinājis iņņti labi. Turpretim pehž augņņeja bibeles „iņņkaidrota-
ja“ wahrdeem iņnahņ, ka Adams bijis galiguš muņkis un deewam pa-
ņcham ween nahzees dot dšihwneekfeem wahrduš. Bet lai uš „ahreeni“
iņņkaišos labi (bet ņaz tee ipredejeji bijuņhi?), tad iņdarita maņa wi-
tiba. Ta „parade“ iņnahkufe jo iņpoņha. Lai tamlihdņigi bibeles iņ-

fšaidrotaji atbild, preefšh kam bij wjadšiga fšahda komedija. War-
buht, lai demonštretu raditaja wišgudribu un wiššinu? Tizibneeki
jau tā nešhaubas par šhim deewa kunga ihpašhibam, bet netizigos
fšahdas nejeħššibas war tika smihdinat.

Lai faut k̄a iškluhtu no gruhtibam, ko bibeles peekritejeem rada
dašhadee radišhanas ūsthu modinatee ūšhaubu jautajumi, tizib-
neeki išdomā wišadas nejeħššibas, bet tamliħššigi „iškaidrojumi“
špeh tika bibelneeku ūshwolkli pašlittinat.

Nu waj tad wišleelakā nejeħššiba naw jau pate bibeles raksti-
taja doma par eepehjamibu wišus lopus, ūwehrus un putnus
šapulžinat weenā weeta?! Lai tatšhu bibeles lašitaji un pee-
kriteji eedomajas, k̄a wareja paradises dahrsja ūlta klimatā ušture-
tees tahdi dšihwneeki, kas peemehroti tika a u l s t a m klimatam, k̄a
polarlahzis u. ž.? K̄a ūklajās paradises apus wareja dšihwot da-
šhadee milu juhras ūwehri un dšihwdeu dšihwneeki, u. t. t.?

Un beidšot, ja jau Adams dema nošaukumus tika lopeem, ūweh-
reem un putneem, tad, kas ūauza wahrda wišus pahrejos dšihwneeku
walšts preefššahwjus? Bet tahdu bij wehl wairak, nekā jau
mineto grupu ūgu... Tad žik leels bijis pats Edemas dahrsis un
k̄a winā baribu atrada wiši dšihwneeki? K̄a dašhadee dahrsja ee-
mihwneeki wišpahri špehjušhi ūtizigi kopā ūadšihwot? K̄a išturedās
plehšjeji dšihwneeki pret ūahles ehdejeem? Kas tigeri waj lauwa
attureja ušbrukt ūaj, antilopei waj ziteem tamliħššigeem dšihwnee-
feem? Waj wišs neištifa jehrus un ūakis peles? Kapehž wišpahri
weenas dšihwneeku ūugas apbruotas labeem ušbrušhanas liħšš-
leem, bet žitas ūahdam noluhkam gandrihš nepeemehrotas?

Uš ūahdeem jautajumeem bibeles peekriteji neatbild. Un taja
pašhā laikā bašnizas mahššlineeki rakšo bildes, kuru apluhkošhana
newilot modina tamliħššigu ūinšhribu. Ko tad bašniza ar ūah-
dam bildem grih ūašneegt? Tatšhu ne to, lai ūatitajs ūalihššinat
šhos rakšojumus ar dšihwneeku walšts dšihwes ainu pateeseem at-
tehleem. Kur tad dabā ūahdreij redšts tas, ko ūatam, peem., uš
šheit eeweetotās bašnizas bildes kopijas (4. šim.)? Dabā naw ūah-
du ainu, nebija un newareja buht ari pirmlaikos. Ne meeriga ūa-
škana dašhadu dšihwneeku ūugu ūarpā, bet ūihlsta, neatlaidiga
pašhušturaš žihna — ir dšihwās dabas ūikums. Paradises
dahrsja dabas ūati ir weena no žilwezes behrnibas laifu pažazi-
nam.

Kad raiba „dšihwneeku parade“ Edemā nedewuše žeretos pa-
nahkumus (deewam tatšhu wjadšija to eepeefššh ūinat!), pee Ada-
ma išdarita jau minetā ribas operazija. Tā „šadabuts“ žilwekam
wjadšigais palihššs — ūeeweete. Un, protams, ne jau k̄a wišreeshā
pilhnteeššigs beedrs, bet k̄a ūahtguletaja — ūeewa (latwju bibeles
tulšotajs leeto ari wahrdinu „wišrene“).

Pee šhi gadijuma atšahrtoti jajautā, kadehl Žehowam ūeeweetes
radišhanā bij ūakeras pee tik ūarešhgiteem mehginajumeem? Kapehž
dšihwneeku ūugu mahššites naw raditas tamliħššigā ūahrtā? Un ja
nu teesham wjadšija ūaula weelas, tad kapehž šhim noluhkam bij

israudīta taišni riba? Neatlaidīgi usmahzas domas, ka bāsnīza ar šchahda ņeewetes radīschanas stahīta iņplatiņchanu gribejuņe „deewi-ņchkeem“ lihdsjekeem attaišnot ņeewetes atfaribas, noņpeestibas stahwofli tagadejā kapitaliņtiņkā ņabeedribā. To lai eegaumē tizigās ņeewetes.

Beidsot jautaišim, ņif taħlu tad deews „operaijas“ laikā atgahjiš nost no guloschā Adama, ja wehlaņ winam nahzees „peewest“ jaunradito ņeewu? Bibelneeki atfal neko prahtigu teit neatbild un newar atbildet, jo wišs ņchis radīschanas stahstš kā tahds ir tīkai aplamiba — nejeħdsība, kaš apreħkinata uš tizigo ļautiku gara tumņibu un galigu kritiņskas domaschanas neņpeħju.

Bibelē mehginatš ari atteħlot agrakās weentulibas noņpeestā Adama jaunos pahrdīšwojumus wihra stahwofli. Mehš laņam:

„Tadeħ wihrs atstahs ņawu tehwu un ņawu maħti un peeker-ņees pee ņawas ņeewas, un tee buħs weena meeņa“ (24. p.).

Teit japeņņimē, ka bibeles iņteikņmes weids nupat peewestā iņrakstā ir tahds, ka ņchis teikums driħņaņ ņkan peħz kaħdas „pamahzibas“ muħslaiķu „ņeewu bruntņchu waroħeem“, jo ņenlaiķu Adamam tatņchu nebij ne tehwa, ne maħtes. Pirmzilweka meeņas materialu ņehowa tatņchu bij nehmiš no maħlu bedres... Tas noprotams no wiņa lihds ņchim ņazitā un to paņchu maņleet' wehlaņ wehļreiš ušwer ari paņiħstamais bibeles teikums, kuru wiņi mahzītaji jo plaņchi leeto ņamos kapa ņpredikos, proti — „No ņemes tu eņi nehmiš“, u. t. t. (1. Moius gr., 3. nod., 19. p.).

Kaš ņihmejas ņj „pirmteħti“ Adamu, tad mehš neņchaubīņmees par wina romantīņkeem ķehreeneem paradīņes daħrjā. Lauņim winam iņbaudit miħlas preekus lihds galam...

Tīkai waj abeem pirmzilwekeem, plīkeem ņkraidelejoť pa Ede- mas krukmeem, atliņs peeteekoschi ušmanibas apħopt apņargaņchanai uņtizeto daħrsu, kā ari paņeetibas iņpildit wiņus raditaja norahdijumuš (25. p.)? Waj pirmpahra laimi neaptumšchos ļaut kaħdi pahrbaudijumi?

ņdīle paradīņē turpinas... Mehš ņchķiram apdseltejušchās bi- beles lapas taħlaņ.

* * *

Kā peħrkona ņpeħreens pee ņkaidrām debeņim, tā negaiditi Ada- ma un Ćemas beņbeħdigo dīņhiwi Ćdemā pahrturauza nelaimes ņtunda. Aptumšchojās pirmzilweķu laimes ļaule.

ņchos dramatiņkos notikumus atstahsta 1. Moius graħm., 3. no- dala. Tapat kā eepreeņņeĆjā nodalā, stahīta joprojam darbojas deews ķungs (ebreju rakstos ņehowa). Mehš laņam:

„Un tņchu hņņka bija gudraķa uš wilstu, neķa wiņi ņweħri ļau- ķā, to deews tas ķungs bija radījis, un ta ņazija uš ņeewu: waj tad deews ir ņazijis: Ćums nebuħs eħst no neweena koka daħrjā?“ (1. p.). „Tad ņeewa ņazija uš iņchuņķu: mehš eħdam no koku augleem daħrjā“, (2. p.).

„Bet par ta kofa augleem, kas dabrja widū, deems ir šajis: neehdeet no ta un neaišfareet to, ka juhs nemirstat“ (3. p.).

„Un tšuhšfa šajija uš ņewu: mirt nemirņeet wis“ (4. p.).

„Bet deems ņin, ka, ņurâ deenâ juhs no ta ehdiņeet, tad juhs ju ašis taps atwehrtas, un juhs buhņeet itin fâ deews, ņinadami labu un ņaunu“ (5. p.).

Loti pahreidsošchi! Pate bibeles (1. Mojus grahm., 1. nod., 31. p.) tatschu apleezina, ka paņaules radišanas darbs iņdeweess „koti labi“. Tâ tad, ari wiņi ņwehri buhtu iņdewuņchees labi. Bet nu iņrahdas, ka tšuhšfakai raduņchâs ņlittas ihpaņchibas: ta wiltigaka par wiņeem ņwehreem. No ņureenes gan ņchahdas ihpaņchibas? Tizigais laņitajs newarês pat noleegt, ka te mums dariņchana ar tšuhņfks mantojumu no winas raditaja...

Wiltigâ tšuhšfka ņlubina zilwekus uš deewa aiņleeguma pahrekaņpņchanu. Wina iņmanigi ņahrdina zilwekus ar „laba un ņauna“ atņinas eemantošchanu. Pahrgalwigais dņihwneekņs noteikti ņtrahdâ deewam preti.

Kas tad ihņteni ir ņchi tšuhšfka? Pats par ņewi ņaprotams, ka nekahdu „runajošchu“ tšuhšfku paņaulê nekur naw un nekad ari naw biņis. Pat kriņtigo miņionari tahlâs ņemês nekad naw redņejušchi ņchahdus brihnumdņihwneekņs. Tahdi ņwehri eespehjami tikai paņafâs.

Bibelneeki mehgina kaut fâ atriņinat ņcho „tšuhšfks jautajumu“. Mahzitaji paraņti apgalwo tâ, ka ņchajâ peemehrâ eņot redņama welna pretdarbiba deewam. Gribedams jaukt deewa darbu, welns peenehmis tšuhšfks weidu, peelihdis ņewai un uņņahzis wilinoņcho ņarunu*).

Tomehr ņchahds „iņņkaidrojums“ met ehnu uš paņchu mahzitaju tik koti uņņwehrtu deewa lunga wiņņpehziņu. Jo pateņņcham — ka pehž tad warenais deews nenowahža welnu pee malas? Žeb, warbuht, ihņtenibâ welns waras ņinâ lihdiņwehrtigs deewam? Warbuht, wiņa paņaule ņadalita pehž imperialiņtu parauga — deewa un welna „eespaidu ņerâs“? Tahdâ gadijumâ it dabigi, ka katrs no ņahņzenņcheem mehgina, žif ween eespehjams, ņawu waru paplaņchinat...

*) Ka tšuhšfks weidâ pret deewu uņņtahjees wina ņonņurents — welns, to apleezina daņņas bibeles grahmatas. Peeweidiņim tikai daņņus peemehrus. Tâ, Salamana gudr. grahm. lajam: „Bet žaur welna ņņaudibu nahwe nahņuņi paņaulê, un ņam pee ta daņa, tas ņfreen nahwê“ (2. nod., 24. p.). Tapehž ņargees, zilwezin, no welna, fâ uguns: nahwei nagos ņlubji ņatrâ ņinâl (Ja jau deews neņpehja paņarget pirmos zilwekus, tad ņkaidrs, ka ari tagad tewi nepaglahbs).

Žahna parahdiņchanas grahmata iņteizâs wehl noteiņtati. Tâ 12. nod., 9. p. teņ ņahņtiņs par „leelo puhki“, kas eņot „ta wežâ tšuhšfka, to dehwê par welnu un ņahņtanu, kas wiņu paņauli pee-wil“ u. t. t. Tâ paņchu lajam 20. nod., 2. un 3. p.p., ņur paņņaidrots, ka „wežâ tšuhšfa... tas ir tas welns un ņahņtans“ u. t. t.

Tâ tad, ņawam apgalwojumam mahzitaji rod peerahdijumu paņchâ bibeņe. Protams, ņchis „peerahdijums“ notahda tikai uš to, ka paraņtâ bibelneeku fraņe par deewa „wiņņpehziņu“ jauņnem ar leelâm ņchaurbam. Tatschu mahzitaji iņwairas no ņchahda ņlehdņeena.

Jajantà, kurch no abeem darbozem mežats? Preeſteri, protams, ſaka, ka ſahtumà bijis tikai meenigais deems.

Seewis apſalpoſchanai wiſſſch radijis e n g e t u s, bet daſchi no teem iſrahdiuſchees launi un atkrituſchi no deewa. Pats darbīgalaīs no launajem atkritejem eſot melnš, kurch ar ſaweem palihgeem (waj tam eri ſulaini?) weenmehr zeniſchotees deewam faitet...

Ja nu buhtu tà bijis, tad ſapehž wiſwarenais, wiſuſinoſchais un eepreeſſch paredſoſchais deems laiſa neiſleetoja ſaut ſahtuſ lihdſekluſ, lai nodroſchinatu laimigo zilweku pahri Edemà no warbuh-tigàm, welna zeltàm nepatiſſchanam? Neſpehjijs ſawalbit ſawuſ iſ-biſuſchoſ ſulainuſ, deems wehſak lepni demoniſtrè ſawu „waru“ ar to, ka peeſpreeſch bahrguſ ſoduſ ſahtdinajumà frituſſcheem zilwe-keem.

Raſturigi, ka iſchuhſſas wiltuſ darbs ſahtuſ pee ſeeweetes. Eſchteet, bibeles raſtitajam teit bijuſchi ſewiſſſati noluhſi. Azimredſot, gribets uſſwehrt ittà ſeeweetes dabas loſamibu, raſtura nenoiweh-ribu un pahrgalwigu weegſprahtibu. Bibeles jau tiſ labpraht noſtahta ſeeweeti ſemata radijuma ſtahtwoſli, ſahtuſſinot ar wiſreeti. Lai ſchi laiſa ſeeweetes labi padomà, žif pateeſibà loti aiſſtarofſch ir ſchahdš bibeles ſtahtuſ atteežibà ne uſ muſſu „pirmmahti“ ween.

Atſahttoti japeeſihmè, ka joprojam bibelè leetots wahrđš „deemš“ wiſur tur, fur, kà, peem, 5. p., ebreju raſti noteikri ſaka „deewi“. Kri-ſtigo „ſwehtàš grahmataš“ redaktoru noluhſš, azimredſami, bijis par ſatru zenu noſleht raduſchanaš ſtahtu tuwako amotu. „Ween-deewibaš“ labà aſſinigi ſagroſita wahrdu noſihme.

Peeweſtàš bibeles tekſta meetas leeku reiži parahda leelo iſſchi-ribu ſtarp zilwekeem, kuruſ radijis bibeles 1. nodafas deems (Glo-himš) un 2. nodafas deems kungš (Zehowa). Pirmais deems ra-dijis abuſ pirmoſ zilwekuſ „ſew lihdſiguš“ un deewis teem ſawu deewiſſſkàš atſinaš gaiſmu. Otraiſ riſſſojees pawiſam žitadi. Wina zilweki naw dariti „deewlihdſigi“, bet tureti, tà ſahtot, melnà meeſà. Neſahtdaš atſinaš gaiſmaš tee nepaſiſht. It dabigi, ka tahtdi zilweki war eekahrot kluht „deewam lihdſigi“ un paſiſht „labu un launu“. Tà tad, Adama un Gewaš „kriſchanaš“ ſagatamotajš bijis pats deems kungš. Runajot baſnižkungu lihdſibàš, pats deems bij atwee-glojiſ welnam darbu.

Neſahtdš brihnumš, ka zilweki ſpehra kluhmigo ſoli. Iſchuh-ſſas agitazija iſrahdiuſchees ſekmiga. Seeweete ſpehruſi pirmo ſoli, Adams ſekojiſ winaš preeſſſihmei. Nahtweš draudi aiſmirſti...

„Un ſeewa redſeja, ka labi buhtu eht no ta ſoſa, un ka taš azim jauſ un patihſamaš ſoſš eſuſ gudru dariti, un nehma no wina auggeem un ehda un deewa ari ſawam wiſtram, un wiſſſch ehda“ (6. p.).

Maſš apmeerinajumuſ bibeles apwainotai ſeeweetei. Adams nebuht naw bijis ar zeetaſu, ſtingraſu dabu un ari naw ſpehjiſ at-teiſtees no aiſleegtà ahtola... Tà „grehtš“ nodariti, un tuhtliu no-tikuſi leela pahrmaina aboſ zilwekoſ. Satwu apſahttini zilweki nu ſahtuſchi uſluhtot gluſchi žitadà gaiſmà.

„Tad wina abeju azis tapa atwehrtas, un tee atfina, ka bija pliki, un šapina wihges tofu lapas un darija few preefšautus“ (7. p.).

Nabaga weentefigee pirmzilwefi: zif tee nu kluwufchi kautrigi! Igu laifu Edemas dahrsâ plifi dšihwodami, tee nebij šajutufchi pee ņawas meefas nekahdas ahrejo eespaidu eedarbibas. Waj tad teeņham kruhmu jari un aņa ņahle nekad nebij durstijufchi zilwefu meeņu? Un waj leetus un nafts wehņums nelika teem nojaust, ka buh-tu loti noderigi meeņu kaut tã nodroņchinat pret kaitigeem eespai-deem? Kluwufchi atfinã „deewam lihdsigi“, Adams un Gewa nu steids pagatawot no tofu lapam few platos gurnu joftas, lihdsigi tam, kã to tagad dara dahhadãs karņtemju eedsimto tautas tropifigos meņhos. Reprãņim ari leelafas gudribas no pirmajeem zilwe-teem.

Atfinas mantojums ipaudees ne tikai „apgehrbã“ ween. Ra-duņees nojauta, ka deewa aiņleeguma pahrfahpums tomehr nebijuņe laba leeta un ka nu tagad, wiņmaj ņahumã, nebuhtu ehrti rahdi-tees deewam azis. Ubi „grehžineeki“ nu steids noņlehptees kahdã dšilakã dahrsã beefokni ņem kofeem. Bet deews ņungs, ņcheet, neko neredņedams ur neko neņinadams, pats ar ņewi farunadamees, omulgi paņtaigajees pa ehnoino dahrsu... Bibeņe tã ņaka:

„Un tee dširdeja deewa ta ņunga ba l ņ i, tas dahrsã ņtaigaja dee-nas dņeņtrumã. Tad Adams un wina ņeewa a p f l e h p à s preefņh dee-wa ta ņunga apatņh toteem dahrsã“ (8. p.).

Naiwee kautini! Katrs ņchi laika tizigais tatschu „ņin“, ka ra-ditajs ir wiņu ņinofcha buhtne, ņuras azs eņņeņņas wiņdšilakos paņaules faktinos un wiņleelafas tumsas dšikumos. Waj tad muhņu mahžitaji neņkandina iņkatrã ņawã ņrediki, ka beņ deewa ņinas ne mats nenokrihtot no zilwefa galwas? Bet ta bibeņe! ņhoreiņ wahrda pilnã noņihmẽ wina ņatreez ņcho apgalwojumu. Neredņe-dams neņur paņlehpufchos zilwefus dahrsã, deews ņahzis tos meņ-let un ņaukt.

„Un deews tas ņungs ņauza Adamu un ņazija uņ to: f u r t u e ņ i? (9. p.).

Pee ņchi gadijuma katrs bibeņes tizigais lai palaņa, ņo, peem. ņjabņ (34. nod.) dņeed par leelã deewa ņpehjam. ņjabņ tã rakņta: rakņta:

„Jo wina azis ņtatãs uņ zilwefa zekeem, un wiņaj redi wiņus wina ņofus“ (21. p.).

„Tumsas n a w neņi nahwes ehnas, ņur ņaundaritaji waretu ņlehp-tees“ (22. p.).

„Wina zilwefus ilgi n a w jameklẽ, ka lai nahņ uņ teņu deewa preef-ņchã“ (23. p.).

Tomehr iņrahdas, ka deews Adamu meklejis. Galu galã Adams no beefokna atņauzees uņ deewa aizinajumu. Wiņņh nu ņahjas deewa preefņchã un bailigi ņahņ taiņnotees.

„Un tas ņazija: eņ dširdeju tawu baņi dahrsã un bijajos, jo eņ eņmu pliks, un paņlehpofus“ (10. p.).

Turpretim agrã Adams nebij kautrejees pliks deewam rahdi-tees. Interesanti, waj pats deews ari ņtaigajis uņwalkã? Tad ar

to iſſkaidrot Adama „tu“ uſruuu deewam? Waj teeſcham Adams buhs iſjutis, ka nu winſch kluwis paſcham „deewam lihdſigs“?

Deewš neleekas ſaprotam Adama kautribas eemeſlu un gluſchi newainigi jautā, no kureenes tad ſchis eſot mantojis to atſiau par ſawu ſailumu?

„Un winſch ſazija: ta s tew ir teizis, ka tu eſi plits? Waj tu nee-
ſi ehdis no ta kofa, par to es tew pawehleju, ka tew no ta nebija
ehſt?“ (11. p.).

Adams reds, ka leegſchanās „wiſu ſiuoſchā“*) deewa preeſchā welta un tapehž atſihſtas ſawā pahrkahpumā. Bet reiſē ar to, lihdſigi nedarboš peekertam puikam, Adams taiſnodamees norahda uš ſeeweeti kā pawedinataju. Itkā paſcha pahrkahpums ar to kluhtu maſaks.

„Un Adams ſazija: ta ſeewa, ko tu man dewis, ta man dewa
no ta kofa, un es eſmu ehdis“ (12. p.).

Tā deewam ſinodams, Adams leekas it kā aiſmirſis, ka, ſtiin-
gri nemot, deewa kunga aiſleegums bija dots tikai winam per-
ſonigi un pee tam jau tajā laiſmetā, kad ſeeweete no ribas
wehl nebij iſtaijita. Adams aiſmirſis ari kopā pawaditoš roman-
tiſkoš brihſchuš Edemā un ar weeglu ſirdi nodod muhſu „pirm-
mahti“... Schkeet, Adama domu-gahjeens bijis ſchahds: pirm-
kahrt, deewš patš man „atweda“ ſeewu jau kā leelu, peeauguſchu
zilweku un katrā ſinā deewam wajadſeja ari ſinat par ſchi zilweka
rakſtura ihpaſchibam. Un, otrkahrt, lihdſ aiſleegtā augla leetoſcha-
nai deewš man nebij dewis wajadſigās ſapraſchanas. Tā tad, ja
deewš tagad praſa atbildibu, tad pahrkahpuma peelaſchanā winſch
patš ſtiprā mehrā lihdſwainigs.

Deewš kungs neapmeerinas ar Adama atbildi: winſch nopra-
tina ari pahrejoš „grehka“ lihdſdalibneekuš. Wiſa „eepreeſch-ſina-
tajš“ iſtauja ſeeweeti.

„Un deewš taš kungs ſazija uš ſeewu: kam tu to eſi darijuſi? Un
ſeewa ſazija: tſchuſka mani peewiſluſi, un es eſmu ehduſi“ (13. p.).

Tā nu ari „pirmmahte“ atſihſtas nodaritā „grehka“, bet reiſē
ar to mehgina daku atbildibas noſtratit uš wiltigo pawedeju —
tſchuſku. Unemtees pilnu atbildibu ari ſeeweete negrib. Bet
neba nu tſchuſka ween atbildiga. Pee ſeeweetes „weeglprahtigā“
rakſtura wainigs tatſchu winas raditajs ari.

Protams, ſadufmotais deewš-kungs neapmeerinas ari ar ſee-
weetes atbildi un turpina uſſahkto iſtauju tahſak. Teek nopratinata
treſchā „grehka“ dalibneeze — tſchuſka.

*) Vai laſitajs ſalihſjina wehl ſchahdu weetu bibelē: „Wiſas leetas tam
bij ſinamas, pirmš taš raditas kluwa, un tapat aridſan, kad taš gatawas
ir“ (S i h r a k a gudribas grahmata, 23. nod., 30. p.).

Ja taš pareiſi, tad tapehž bibele apraktia ſtatus, taš war modinat ſchaubaš
par minetām deewa ihpaſchibam? Kam bij wajadſiga wiſa ta komedija ar
Adama ſauſchānu jeb mekleſchānu Edemā? Pahrlleeziſnoſchaki bijis, ja deewš
bej kaſdas ſauſchānas buhtu iſwilzis paſlehpuſchoš zilwekuš no kofu Bee-
ſolna...

Mehs nesinam, ko deewam atbildejuse ſchi paradijes „runa-
joſchâ“ wiltneeze. Redſam tikai to, ka, nobeidjis nopratinaſchanu,
deews noſtahjas ſtingra ſoga lomâ. Bej kahdas lihſjatbildi-
bas ſajuhtas notikuſchâ „grehâ“ (waj nu lepnaſ „paſaules in-
ſcheneers“ ees rehkinatees ar tahdeem fiſtumeem!) deews bahrgi
noſoda wiſpirmz wiltigo rahpuli.

„Tad deews tas fungs ſadzija uſ t ſch u h ſ ſ u: Tadehſ, ka tu to da-
rijuji, eſi nola h d e t a p r e e ſ ſch w i ſ e e m l o p e e m u n p r e e ſ ſch w i ſ e e m
ſwehreem lautâ; uſ tawa wehdera tew buhs eet un pi h ſ ſch l u s e h ſ t
w i ſ u ſ a w u m u h ſ ſch u“ (14. p.).

„Un eſ zeliſchu eenaidu ſtarp tewi un ſeewu un ſtarp tawu ſehflu
un winas ſehflu: ſchis ſamihs tew galwu, un tu winam eedurji pa-
pehdi“ (15. p.).

Kâ ſatrakots meſchonu burwis, raditajs „nolahd“ nabaga
rahpuli un „eezel“ eenaidu tſchuhſſas un zilweku dſimumu ſtarpâ.
Kâ wiſu to ſapraſt?

Ja „runajoſchâs“ tſchuhſſas weidâ domats ne paraſtais, paſcha
deewa raditais rahpulis-dſihwneeks, bet gan wina ahreeni peeneh-
muſchais raditaja ſahzenſis welnſ, tad jau neiſprotami, kâ dee-
wam truhzis ſpehka nowehrſt paſchu welna nedarbu, bet tajâ pa-
ſchâ laikâ pehz grehka padariſchanas winſch ſpehjis ſcho-paſchu welnu
noſodit?! Atbildat, preeſteru ſgi un wiſu ſugu bibelneeki!

Ja turpretim leeta groſas ap paraſto tſchuhſſu, kaſ meerigi
lahmuſe ſewi „eeet welnam“ un tâ pawedinat zilwekuſ, tad ko
gan teeſat nabaga ſemes rahpuli, ja pats wiſas paſaules wal-di-
neeks naw ſpehjis ſawaldit welnu. Bet deews neewehro nekahdas
logiſas un peepreeſch bahrgu ſodu taiſni tſchuhſſai.

Altſtahjot pee malaſ burwu ſtaſſteem peederofcho „nolahde-
ſchanu“, aiſrahdiſim tikai uſ peepreeſtâ ſoda neiſprotamâ diſ-
wainibam.

Tſchuhſſkai no ſchi brihſcha nu buhſchot „jaet“ uſ wehdera, ja-
rahpo pa ſemi... Inaht, ittâ pirmat tſchuhſſa ſtaigajuſe tſchetrrah-
pus waj pat lidojuſe gaiſâ. Tſchuhſſas meeſa ir taiſni p e e m e h r o t
a rahpoſchanai pa ſauſſemi (un pa dakai ari peldeſchanai uhdeni) un
nemaſ zitada ari n e w a r buht winas „eeſchana“.

Tſchuhſſkai jaehdot „pihſchli“ wiſu muhſchu... Mehſ jau agrat
maſſeet' eepaſinamees ar „pihſchleem“ bibeles noſihmê. Tas no-
ſihmê, ka tſchuhſſkai jarij mahli, japahrteek no ſemes.

Alpdomajat, tizigee laſitaji, ko bibeles grib mums eeſtaſtit!
Paluhkojat uſ muhſſemes tſchuhſſkam un jums nebuhs gruhti pah-
leezimatees, ka no ſemes riſſchanas winas nepahrteek. Tſchuhſſas
leeto tikai d ſ i h w b a r i b u — norij daſchus maſus dſihwneezi-
nus (tahrpus, wahoſes, wardes, peles u. t. t.) un putnu olas, kâ
ari daſchreij weikli noſer putnenus. Karſtemju milſu tſchuhſſas
ſpehj noriht pat deeſgan prahwus dſihwneekuſ.

Sihmejotees uſ peemehrotibu wiſpahrejeem dabas apſtaſſkeem
(aſee, giſts puhſliſcheem pilditee ſobi, ahrejâ kraſſa, pahrwectofcha-

nàs weifliba, wispahreja ismana un pat spehfs), jafaka, ka buhs deefgan gruhtri atrast dshwneefus, kas waretu buht tif lepmi uf jewi. Ja tshuhfka teefcham spehtu zilwekam faprotamâ weidâ isteift famus eefkatûs par dabu, wina waretu tifai flawet pajauli, jo apstahkti minai labwehligi. Tâ tad, scholaitu tshuhfsku fugam n a w nekahdu „nolahdetu“, flitti peemehrotu dshwneefu pajihmju. Nîknâ Jehomas lahsti tshuhfsku naw kehruſchi.

Lai ari kahdu noſihmi mahzitaji nepeeschkirtu minetam bibeles norahdijumam uf „eenaidu“ ſtarp tshuhfskas un zilweku dſimumeem, mehs, uf p a t e e f â s dabas dshwes fakteem dibinotees, waram fajit: lai zilweks iſwairas no faſtapſchanàs ar tshuhfsku, jo teefcham ta war zilwekam „eedurt papehdi“ — fajhpigi eedselt.

Karſtemês, kur daudsjâs weetâs miht loti daudj nahwigu tshuhfsku, zilwekam nahkas weſt wiſai nîknu, iſnîhzihoſchu zihau ar ſcheem dshwneefeem. Tshuhfsku upuru ſkaiſs ir ſamehrâ leelâ. Tâ kriſtigo angku kulturas „apſwehtitâ“ ſemê, J u d i j â ween kâtru gadu ahrfahrtigi nahwigai „brîkku tshuhfskai“ par upuri kriht deſmit tuhſtoſchi zilweku. Ne weens ween kriſtigo miſionars ſchajâ ſemê tauſtami eepaſinees ar deewa „nolahdetâ“ tshuhfskas jobeem...

Tâ daſchreij weena pate tshuhfsku fuga war nodarit zilwekeem leelus ſaudejumus. Tapehž medizina puhlas atrast kaut žif droſchakas potes pret tshuhfsku giſti.

No fajitâ gaiſchi redſams, ka bibeles leezibas par tshuhfskas ſo-du ir augſtakâ mehrâ aplamas.

Iſrehtinajees ar tshuhfsku, deews funkc keras pee ſe e w e e t e s pahrmahziſchanas.

„Un uf jeeuw wiſch fajija: Es wairodams wairoſchu tawas fajpes un tawas gruhtribas moſas; ar fajpem tew buhs behrnus dſemdet, un tawai e e g r i b e ſ c h a n a i buhs buht pehž tawa wiſra, un winam buhs pahr tewi walbit“ (16. p.).

Seeweetes-laſitajas, eegaumejat jo labi ſchos wahrduâ. Peeweetais bibeles pants ir tas teikums, uf kuru „ſwehtâs grahmataſ“ rakſtitaji weenmehr atſauzas tad, kad rodas wajadſiba ar „deewiſch-kâs“ atjinas palihdſibu attaiſnot ſeeweetes atkarigo beſteefibas ſtahwofli. Wiſrâ — wiſas gimenes galwa, ſewas pawehlneeks. Seewa — werdſene, paſina buhtne, kam „jaturas fluſu“ (ſkat., peem., apuſtula P a w i l a 1. grahm. T i m o t e u m, 2. nod., 12. p. u. t. t.).

Bet ar to nepeeteef. Kâ jinams, ſeeweete iſpilda fugas uſtureſchanas wiſſwarigato funkciju — behrnu dſemdeſchanu. Un, luht, „mihlais, ſchehligais un taiſnais“ debeſs walbneeks ari ſchini ſinâ uſlizis ſeeweetei dubultas zeefchanas. Jel padomajat tifai: wiſpirmâs kaiſla, neatturama wehſeſchanàs pehž wiſhreeſcha, gruhnteezibas moſas un beidsot dſemdeſchanas fajpes — fajpes un aſinis, aſinis un fajpes. Un tad pahrejâ laikâ neatlaidigo menſtruaziju aſinis, regularee trauzejumi ſeeweetes ſiſiſkâ un pſiſiſkâ dshwê...

Tà raditajš „wiššehligi“ aplaimojis wiššas pašaulės šeeweetes. Un tilai tadeht, ka šenlaidos teikšmainà šeeweete Gewa apeshduš kaut kahda šoka augli! Nu, teikšim, buhtu nošodita pate „pirnnahte“, kura peršonigi išdarijuši šinamu pahrkahpumu, bet kahda dala gar wišu to bij wehlašo laiku šeeweetem? Absoluti nekahdas. Bet to-mehr šeeweetes žeešch joprojam...

Mahžitaji šcho bibeles tekšta weetu įmanto tajà šinà, ka meh-gina tizigeem eepotet domas par tà šaukto „pirnšimto grehtu“, kura deht želotees wiššas muhšlaidu žilweku žeešchanas. Šchee kungi nešpehi un ari negrib šaprašt, ka minetàs šeeweetes žeešchanas ihštenibà želas no winas meešas buhwes n e p i l n i b a m. Bet tahdà gadijumà jau mainojams buhtu pats deewš.

Grehtka „lahšts“ gukot pahr šeeweeti... Tad lai pašala mahžitaji, waj šchahds pat grehtu lahšts negul ari pahr dšihwneeku mah-titem, jo pee winàm tapat redšam dšihšchanos uš tehwinem, gruht-neežibas neehrtibas un dšemdešchanas šahpes? Ko, peem., teikt par augštako žilwekpehrtiku šugu (š h i m p a n) e š) mahtitem, pee kuràm nowehrojamas ari šeeweešchu menštruazijam lihdišigas parahdibas?

Bet neešim tik tašlu, jo tepat, muhššem, fatrš tizigais loy-fopis war jo weegli pahrlėezinatees, ka mahšlopu mahtitem dšemde-šchana ari naw weegli leeta. Mahš preešchà pat nahwes gadijumi. Ko tad nu kaut kahda šcho laiku raibalina nogrehkojušees, ja tai, teliau pašaulė laišhot, dašchreij jaatdod šawa dšihwiba? Waj tee-šcham ari „pirnà“ goivs mahtite waj kaut kahdas pehrtikenes tahta preešchgaheja ari buhtu noehdušchas kaut kahdu aišleegtu baribu? Mahžitaji klusė par dšihwneekem, bet atteežibà uš žilweku nerimšochi šludina augšchojo „apgrehžibas stahtu“.

Sakarà ar šazito waram aišrahdit uš šefošcheem dšihwàs dabas pehtneežibas peerahditeem fakteem. Jo plašchi wišà dšihwneeku pa-šaulė war nowehrot organišmu buhwė leelas nepareijibas, nesa-škanas, tà ari nepeeteekochu peemehrotibu wišpahrešem dabas ap-šahškeem. Pat ž i l w e k a meešà ir tahdi organi jeb dakas, kas ne-tilai nepilda nekahdu derigu ušdewumu (peem., nekustigee aušu mu-šku, tà šauktee aštes šaula škreemeli u. ž.), bet ir pat k a i t i g i, kà aklàs šarnas tahrpweidigais peedeškliš u. t. t. Dabas pehtneekš W i d e r š h e i m š šafaitijis žilweka meešà 107 šchahduš, tagad beš-darbiguš, organuš jeb r u d i m e n t u š. To pašchu redšam pee dšihw-neeku šugam.

Šajautà, ja organišmu pirmahri teešcham nahkušchi no radi-taja rošam, tad kapehž wajadšeja nelainigos radijumuš apgruhtinat ar tamlihdišigu leeku un pat kaitigu naštu?

Wiši šchee fakti noteikti leezina pret bibeli. Dšihwo organišmu šahkums naw mellejams kaut kahdà deewišchà „radišchanas darbni-žà“, kurà tee buhtu pagatawoti ideali pilnigi, beš šahdeem truhku-meem, tà šafot, „mehrkim noderigi“. Organišmi ir nemitochas da-bas a t t i h š t i b a š produkts: muhšcham mainigee ahrejàs dabas ap-šahški weidojušchi dšihwbuhtnes un tapehž winas newar buht ideal-pilnigas. Organišmos eeliktà „mehrkim noderiba“ un bibeles aištah-

wetâ deewiſchâ „radſchana“ — neefoſchas un nebijuſchâ s leetas.

Behz ſichuhſkas un ſeeweetes naht Adama rinda. Raditajs norehkinas ari ar ſawu ſahkumâ til uſtizigo Edemas dahrjneeku.

„Un uſ Adamu winſch fazija: tapehz, ka tu eſi Haujijis ſawas ſeewas halſij un ehdis no ta kofa, par fo tew pawehleju fazidams, tew nebuhs no ta kofa ehſt, — nolahdeta lai ir ſeme tewiſ dehl, ar mokam tew no tâs buhs uſtoretees wiſu ſawu muhſchu“ (17. p.).

„Un ehrlſchus un dadſchus ta tewim iſdos, un tew buhs ehſt lauka auglus“ (18. p.).

„Ur ſawa waiga ſweedreem tew buhs maiji ehſt, teefams tu atfal topi par ſemi, no ka tu eſi nemts, jo tu eſi no piſchleem un tew buhs atfal palitt par piſchleem“ (19. p.).

Sahſim wiſpirmis ar norahdijumu uſ jannu pretrumu bibelê. Salihdſinat tikai 1. Moſus grahm. 1. nod. 29. p. (zilwekeem atkauts ehſt ſahli un wiſadus auglus) un 2. nod. 9., 16. un 17. p. p. (ehſchanaï doti tikai kofu augli, iſnemot a iſleegtâ kofa auglus) ar nu-pat peeweto teſtu (3. nod., 18. p.) un jums it dabigi radiſees jautajums, ka s tad ſahkumâ iſhti bijis zilwekam atkauts ehſt? Waj kriſtigo preeſteri teeſcham domâ, ka, ſakarâ ar pirmsentſchu apgrehſoſchanoz, zilwekam uſ wiſeem laiſeem ehſchanaï nolemta tikai lauku ſahle? Un muhſu drumâs lai augtu tikai ehrlſchi un dadſchi?! Pateizamees par ſchahdu deewa ſchehlaſtibu. Bibelê minetâ lauku ſahle un augli lai paleek meſchu un ſtepu ſahleſehdejeem diſhwneekeem...

Zilweks jau labi ſen ir ſahzis iſaudſet baribai wiſwehrtigatâs augu kulturâs (labibu un ſakru augus, auglu kofus, ogas u. t. t.). Ur ſinatnes un ne pahtaru palihdſibu zilweks beſgaligi pawairojis ſemes raſchibu un pazehlis ſawu labſlahjibu. Muhſu zihnas laika uſdewums — wehl pawairot zilweka eeſpehjamibas ſchajâ jinâ un ſaſneegt tahdu ſabeedrifu eefahrtu, pee kuras lai paehduſchi buhtu wiſi darba zilweki.

Roſpeedoſchais ſemes ruhku wairums paſaulê lihds ſchim teeſcham mitis nezilwezigi ſliktoz apſtahkoz, pahrteefot no wiſſlikatâ, ko ſeme dod. Waj baſnizas preeſteri baudijufchi ſcho „deema nolikko“ bada diſhwi? Ne. Lihds ar zilweku abſoluto maſakumu — waldoſcho ſchiru — mahzitaji weenmehr ehduſchi un ehd to wiſlabako, kas ween ſemes wirſu eeguhſtamis un pee tam nebuht „waiga ſweedros“ neſtrahdadami. Inaht, ittâ bibeles ſtahts tâ ſaprotams, ka deema laſti ſihmejuſchees tikai uſ „weenfahrſcheem“ darba laudim, bet waldoſchâ ſchira te naw domata.

Natrs ſapratîs, ka ſchahdu ſtahtu baſnizas kalpi ſludina teeſcham tapehz, lai kaut kâ attaiſnotu zilweku wairuma ekſploatazijun un neezigâ maſakuma privilegijas: ſal', gruhtais darbs, kuru wiſu wehrtibu raſchotajs=ſtrahdneeks zeeſch zauru muhſchu, janes it pazeetigi, beſ kurneſchanas, jo tâ jau patz deews nolehmis. Tâ tad, pazeetigi neſt ekſploatazijas juhgu un nedomat, ka paſaulê war buht ari zitada darba un wehrtibu ſadalifchana.

Tā zilweku wairums nes dubultīgu „lahstu“ uš ſaweem ple-
zeem: weenfahrt, zilweki zeesch no ſawas ſiſtiskās dabas nepilni-
bam, un, otrfahrt, no ſabeedriškās eefahrtas kropsainibam. Šaprast
ſchi „lahsta“ patešo buhtibu un pahrgrošit netaišo eefahrtu teeshi
kawē bibeles mahzibas. Waldošchai ſchkirai pateesham ir iſdewigs
mahzitaju teikums, ka „pirmšimto zilweku grehka lahsts gul pahr
wišu ſemi un zilweku“...

Peewestais bibeles teksts neſaſtan ar kaſdu tās paſchas „iweh-
tās grahmataš“ agrafu apgalwojumu (2. nod., 17. p.). Kā ſi-
namš, nepaſlauſibas gadījumā deems bij peedraudejis Adamam
ar nekawejoſchu nahwi. Bet pehz pehdeja teksta iſnahk, ka zilwekam
wiſpahri „noliſts“ paſaulē dšihwot tikai ſinamu laiku. Pehz grehšos
friſchanaš Adams nodšihwojis wehl loti ilgu laiku, — wiſpahri
leelašo ſawa muhſcha datu.

Tā tad, pirmatneja zilweku „nemirštiba“ bijuše tikai tuſſcha ee-
doma. No mahleem nemtajam Adamam muhſcha galā japahrwehr-
ſchas no jauna „ſemes pihſchšos“. Naw un newar buht individua-
las zilweka nemirštibas*). Dšihwibas gaita gan nepahrtruhſt, bet
wišu uſtur paauſchu maina. No weenas puſes, zilweki nowežo un
miršt, bet no otras — dšimšt un aug jauni ihpatni.

Mahzitajeem deretu gan eewehrot, ka nomiruſcha zilweka li-
kis ſemē it nebuht nepahrwehrſchas par „pihſchleem“ jeb mah-
leem. Zilweka meeſas audu ſareſchgitēe kmiſſhee ſaweenojumi pa-
maſam ſadalaš weenfahrtſchās, elementarās weelās, kuras ſapluhšt
kopā ar apfahrtejās ſemes ſaſtahwdalam un nem dalibu taſkafā
wiſpahreja ſemes weelu apfahrtrinſkojumā.

Katra zilweku audſe dšihwo tikai ſinamu laika ſprihdi. Muhju
audſes laimigais ſtahwoklis ir tas, ka dšihwojam laikmetā, kad jau
deſmitti miljoni zilweku ſarahwuſchi politiškās, ſozialās un religi-
ſkās merdšibas kehdes un uſſahkuſchi leelo zilwezes dšihwes pahr-
fahrtoſchānu uš jauneem pamateem. Paſaule, kuru zelam un uš-
zelſim, nepajihš kapitaliſtiškā eefahrtā waldoſchās eſſploatazijas un
zilweku paſeminaſchānas. Darba zilweze eefahrtos wišu ſemi tik
jauku, ka neweenam ne prahtā nenahks meklet kaut kaſdu
ſahdreijeju paradīſi pirmlaikos. Stahts par ſemes „nolahdeſcha-
nu“ deht weena apehsta koka augla liſſees kā kaſda neeeſpehjama
meſchoniba. Bet ſchodeen wehl jatehrē ſpehki un laiks, lai grau-
tu pamatus bibelneeku nekehdiſibu mahzibam...

Stahts par pirmatnejas paradīſes laikeem tuwojas noſleh-
gumam. Mehs laſam taſkaf bibelē:

„Un Adams noſauza ſawas ſeewas wahrdu ſelwa, tapehz, ka ta
ir wišu dšihwo mahte“ (20. p.).

*) Štati manu broſchuru: „Waj ir eefpehjams pagarinat
zilweka muhſchu?“ (3. nodatu un wiſpahri). Broſchurā apſtatitš indi-
widualās nemirštibas jautajums pehz jaunlaiku ſinatnes uſſateem.

Deekas, itkã bibeles redaktori jcho pantu nebuhtu eelituschi wadjadigã weetã. Nu atjihmesim leeku reiji, ka „pirmmahes“ wahrds bijis Gewa.

Muhs interese, kas notizis pehz „gudrà“ un „taifnigã“ deewa spreeduma pasludinafchanas? Bahrgais teefnesis kaut ko gatawo preekfch nabaga grehzineekeem. Jehowa kkuht par drehneeku un pagatawo apgehrbus Adamam un Gewai. Bibelẽ tas apleezinat:

„Un deews tas funks taifija Adamam un wina feewai uswalkus no a h d a m un teem tos apwilka“ (21. p.).

Sahfumã rodas itkã schaubas: kã waj tad firtajã paradises dahrsa ahdas drehbes buhs ihsti peemehrotas? Bet tad israhdas, ka drehbes domatas gluschi zitam noluhfam: tikusi sagatawota „grehzineeku“ israidifchana no Edemas..

„Un deews tas funks sazija: redsi, zilweks ir tapis kã weens no m u m s, atjihdams labu un launu, un nu, lai tas sawu roku neissteepj un newem a r i no ta dshiwibas fokã un neehd un nedshiwõ muhschigi“ — (22. p.).

„Tad deews tas funks to isd f i n a no Ehdenes dahrsa, lai tas to femi strahdatu, no ka bija nemts“ (23. p.).

Peewestais teksts wisppilgtati pastrihpo isfchiribu starp abeem zilweka radifchanas stahsteem. „Elohima stahstã“ abi zilweki jau no pascha sahsuma teef raditi „deewam lihdsigi“. Schajã stahstã deewlihdsiba teef eeguhra tikai pehz zilweku apgrehfofchanas. Do a t f a h r t o t i ushveram.

Bibeles teksts otrreij apleezina, ka bes „laba un launa atjihfchanas fokã“ paradise audsis ari femifchks „dshiwibas foks“. Pee tam nu dabunam sinat, ka jchi fokã augli dodot nemirfhibu. Kad wehl zilwekeem truhzis atfinas gaismas, wini neefot nojautuschy fchi fokã wehrtigã ihpafchibas. Tagad nu deewam bail, ka noslehpums ne-atflahjas. Tapehz winafch nolemj isdijht nosoditos zilwekus no Edemas dahrsa.

Zapeeshimẽ, ka gluschi neisprotamã fahrtã nupat peewestã zitatẽ bibeles rakfittajis leetojis wahrdu „deews“ daudisfkaikli. Schajã gadijumã kristigo bibeles „deews funks“ nemts ebreju „deewu kungã“ Jehowas nofihmẽ. Newikot biblele nodewufe sawa stahsta tuwako awotu.

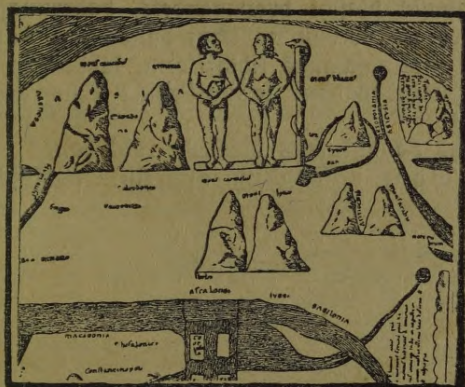
Ustahfim nu deewus weenus paschus, lai wini pastaigajas sawã besbehdigã omulibã skaisã Edemas dahrsa ehainãs gatwẽs. Katrà finã zilwekam zefch us tureeni nu flehgtõ. Biblele kategorisfki nofaka:

„Un winafch ismeta zilweku un lifa Ehdenes dahrsam pret rihteem kerubus un zehrtama jobina leesmu, lai fargatu zefu us dshiwibas fokã“ (24. p.).

Ur to nobeidsas bibeles aprakfts par zilweku dshwi paradise. Zif noprotams, israiditee zilweki atseet us austrumu pusi, kur tos sagaida nepeewilzigõ, atbaidoschs tulfnesis. Zif noderigi pret nelab-

wehligem klimatiseem eespaideem buhs bijušči lihdsdotee ahdas us-
walki! Bet pee paradises wahrteem noštahditi ustizami deewa sulaini-
engefi ar leefmojošču sobenu rokā. Modrā fardse nowehrfis katru
išdihsto mehginajumu naht atpaka... Paradises laikmets nu pahr-
dihwots. Gefahkas jaunš posms zilweku dšihwē.

Par šcho dšihwi jaunos apstahklos stahstits tās paščas 1. Mo-
sus grahmatas 4. nodalā. Zilweki fahkufšči wairotees: weens pehz
otra wineem peedšimujšči dehli. Weens no teem fahzīs nodarbotees

5. sīhm. Data no 12. gadušimtena pašaules kartes.
Uf deenwideem no Armenijas kalneem — Mesopota-
mijā — atšihmeta paradises weeta. Birnee zilweki teef
pawesti no tšuhfklas.

(Šhis interesantās kartes originals atrodas Turinas
bibliotekā).

ar lo p k o p i b u, otrs — ar se m k o p i b u. Gadušmots par upuru
neatšihščanu no deewa (ta pašča paradises Jehowas!), semkopis
Kains nofitis šawu brahli — lo p k o p i A h b e l u. Deews „no-
lahdejis“ Rainu un aišdjuis wiau no eestrahdatās semeš. Kā „te-
kulis un behglis“ Kains aišklidīs no „deewa waiga“ (paradises ap-
fahrtnes laukeem?) uš tahto austrumapgabalu R o d s e m i (16. p.).
Kainam lihds aišgahjuse wiaa šee wa, un jaunā dšimtenē „behg-
ki“ eefahkufšči jo rofigu darbibu (buhwejušči pilšehtu u. t. t.).

Waretu šheit tizigajeem pawaižat, kur tad Kains šeewu neh-
ma? Daudsi bibelneeki grib eestahstīt, ka Adama dehli prezejušči
šawas ma h f a s, par kurām minets kahdā tahtlā bibeles pantā
(5. nod., 4. p.). Wehl interesantaks jautajums ir par pirmās zil-
weku šlepawibas eemešleem: kas ihšteni jašaprot aiš tās upura
„neatšihščanas“ u. t. t.? Šhos jautajumus buhs leetderigak apstātīt
zitā patstahwigā apzerejumā.

Šhajā darbā peetiks ar norahdijumu uš paščas bibeles leezī-
bu par kaut kahdas apdšihwotas austrumsemeš ešamibu ahrpus

Edemas. Un te nu dabigi rodas jautajums, no kureenes tad šķee Nodjemes zilveki radušees? Uzimredjot, bibelē apzereTEE Edemas „notikumi“ aptvehrušchi tīfai weenu masu ņenlaifu zilwezes da-ku. Ar to ņuhd pamats wiņu bibelneeku eemihlotam ņahņtam par Adamu un ņewu, kà paņheem „pirmeem“ zilwekeem wiņà paņaulē.

Bats par ņewi nemts, apņkatitais bibeles ņahņsts kà literariņs raņhojumš ņatur tīk daudš ņaktiņku nepareiņibu, neeņpehjamu lee-tu attehlu, logiņku pretruuku, neņaņtanu un galigu aplamību, ka, kritiņti apņwerot, ņa u d ē kaut jel kaħdu poņitiwu wehrtību. Jopro-jam kriņtīgo paņaulē plaņchi propagandets, pahrrunajamais bibeles raņhojumš noder par weenu no teem daudšajeem darblauiņchu apņi-naš un prahta midņinaņchanas liħdņekleem, kaħduš jo zentīgi peelee-to baņniža un ņektu wadoni kapitaliņtiņkàs eekahrtas balņtiņchanas noluhkos.

Behtneezibas panahkumus bibeles radīņchanas un paradīes ņahņtu p i r m a w o t u atklahņchanā apņkatiņim nahkoņchā nodatā.

Drešča nodala

Bibeles radiššanas un paradises stāstu pirmavots

Basniza pret sinatniško kritiku. — Bibelneeku maldi. — Radiššanas teikas pee eedšinto tautam. — Teiku paraugi no Ašijas, Austrālijas, Afrikas un Amerikas tautam. — Bihreešča un ņeeweetes radiššana. — Mišionaru propagandas eespajds. — Deewi un „launais spēhks“. — Ormušs un Arimans. — Bibeles deews un welns. — Bibeles stāsti un mešonu teikas. — Radiššanas stāsti pee ņenlaidu kulturtautam. — Greeku un egipteēšču teikas. — Babiloneēšču un ašireēšču teikas. — Berrofus ņinas. — Kihkrastu leezibas. — Marduka zihna ar Tiamatu. — Pašaules un zilweka radiššana. — Babeles deewu trijotne. — Zilweka weidošana no mahla. — Bibeles naw kaut kaħdas ihpatnejas „deewgudribas“ awots. — Ebreju „šw. rakstu“ zekšana. — „Zahwištu“ un „elohištu“ raksti. — Winau ewoluzija un apweenojums. — Mošus naw ebreju „šw. rakstu“ ņazeretajs. — Bibeles raksti ka ņinama laikmeta atpogutojums. — Palestinas stāwollis starp ņenatnes Austrumeem un Reetumeem. — Raimintautu eespajds uš ebreju religiško ušfatu weidošanas. — Deewidejas attihstiba — no daudsdeewibas uš weendeewibu. — Politiški-ņozialo apstāhku eespajds. — Ebreju weendeewibas tendenze naw ņpezišiški „ebrejiška“ ihpatniba. — Babeles kulturas eespajds uš ebrejeem. — Babele un bibeles. — Bibeles radiššanas un paradises stāsti kulturwehštures apgašmojumā. — Sumeru-akadu mantojums. — Bibeles radiššanas stāstu „ņwehtuma“ un „deewiškuma“ plihwura noraušana.

Apzeretos radiššanas un paradises stāstus kristigo pašaule ušstata ka kaħdas augstakas, deewiškakas atšinas iipaušmi. Gudri, pašča deewa išredšeti un mina gara apstaroti zilweki jau ņen pagahjuškos laikos eelikušči wišeem ņaprotamās rakstu iħmēs ščo augstako atšinu. Ka bibeles Wezās deribas eewehrojamaکو rakstu „leelmeištaru“ kristigo preešteri ušrahda Mošu. Ari ebreju bašnizlungi leezina to pašču.

Tā tad, peħz tizigo apgalwojuma, pats deews ņenlaikos eespajdojis ebreju wiršaišča un „baušlibas praweēšča“ prahtu un peħz iħahda „apgarojuma“ Mošus aprakstijis wišus deewa pirmlaitu darbus. Wišpirms ņneegti radiššanas stāsti un peħz tam aprakstitas ņwarigakās ņenatnes leetas.

Tizigee eet wehl tahlak un apgalwo, ka bibeles graħmatas ešot neišmelams atšinas awots neween iħmejotees uš ņenpagahtnes lee-

tam: winaš dodot ar; wisihštakos norahdijumus uš tagadni un pat nahšotni...

Domehr šahhds wisdaschadako křitigās bašnizas un tizibas nowiršeenu peekriteju šaškanots un noteiktš atšinums šabruhk, kš žeeppu burbuliš, pret šinatniškō křitiku. Mehš to apšfatišim turpmatās lapas pušēs.

To itkš neleekas redšam ofizialš bašniza un šektu wiršaišči. Pašahwibš uš tizigo ļautimū mašu kuhtribu un prahta aptumšhoriošu teet turpinatš deewiškštās propagandas darbš tašfat. Bet šawš eekšheene bašniza praša ašlu burta tizibu un nišni apšaro katru břišwdomibu, mašako attahpšchanoš no burta. Nedriškšt buht ne mašako šchaubu par deewiškštās pateesibas pilnwehrtibu. Tajos šamehrš retajos gadijumos, tad bašnizai nahtas šaburtees ar šawu ofizialo preešteru břišwdomibu, teet išeetoti wiši eepšehjamee lihšješki šchahdu „kezeru“ noflušinaschanaš*).

Buršchujštās kulturās eekšhejš truneshana un wišpahreja reatizijas paštšpirnashanaš kapitalištšitšās walštis rada labwehliguš apštahklus bašnizas attiwitates peeaugšchanaš ari uš ahreent. Kur ween eepšehjams, bašniza ženšchas dabut šawš eepšaidš ari školu. Štolas laukš břišwdomibas wajašchanaš klušt jo deenas, jo beeshaka parahdiba.

Tš bašnizai nepeteek ar pahřleezinashanas lihšješkeem ween, lai noturetu špehtš bibeles autoritati wišos ļautajumos. Bet neezeeetiba un šawu uššlatu warmahžiga uššpeeshana ir jau no šenlaikēem křitigās bašnizas' (it šewiškši katoļu) raksturiga pašihme. Bašnizai wiši lihšješki labi, ja ween balštita teet deewiškštš tiziba...

Wadotees no šinatništšās křititšās, pahřbaudišim wehłreij žilweka radišchanaš un paradieš šahštus. Jau eepreekšchazitais ušmanigu lašitaju wareja pahřleezinat, žik nedrošchš, pretrumu un aplamibu pilnš ir „leelš“ Mojuš wehštijums par pirmo žilweku želšchanoš un džišwi. Bet par žik ofizialš bašniza štingri peeturas pee bibeles burta, ari mehš nehām „šwehtšs grahmataš“ leezibas wiņu oriģinalš un šawš eepreekšhejš apštātš uššwehřrām wišpirmš kahřtš teštš pretrunas un šakarš ar to iškšumš norahdijim uš šwarigakšim nepareišibam un aplamibam pašchās bibeles glesnās un tehšos.

Šinams, leelais wairums tizigo paraštš palaišch garam waj ari šawš eerobeshotibš nešpehš išprašt azimredšamās bibeles pretrunas. Muhšu lašitajeem šcho pretrumu un nešaškānu ušrahdijums doš šwarigū materialu agitazijas darbš to tizigo widū, kas jau pašči šchahdu waj tašhdū eemešlu dehk šahkūšči wišpahři šchaubitees par bašnizas mahžibu „šwehtumu“.

*) Šchajš šinš raksturigs gadijums notizis dašchus gadus atpakaš Hōlandē. Amsterdamas mahžitajs Gelferkens kahdš šwehtdeenas šprediki biš iškaziees, ka bibeles šahštū par žilweku pawedinašchānu no tšchuhštās ne wajaģot šaprašt burtiški, bet kš lihšjibu. No tagadejo uššlatu weedoška jau nešot eepšehjams tizet, ka tšchuhštš runajuše žilweka walodš u. t. t. Par šchahdu radišchanaš šahštš apšchaubišchānu un „nedřirdetas“ břišwdomibas preekššišimi draudšei minetaš mahžitajs nodots teefai. Bašnizas eestahdes newarot peelaist, ka patš mahžitajs waretu šchaubitees par willtigās tšchuhštās ištēnibu un pee tam šchahhdš bibeles autoritati majinoschās domas išeitš atkļahštš šprediki wišās draudšes preekšchā. Wari šchaubitees klušibš, bet atkļahštš tew ļaaištahw bibeles teitšas!

Zilwefa radifchanas un paradises stahstu pirmahkumu melle-
 jot un sinatnikfäs atsinas gaismä malduš no ihštenibas ſchērot,
 mums ſcheit nahlfēes iſklichdinat tizigo eemihloto uſſkату par ſcheem
 bibeles raſchojumeem, tā „deemgudribas“ iſpaufmi, ko itfā 14. gadu-
 ſimteni pirms muhſu eras uſtrakſtijis Moſus. Sinatnikſkee pehtijumi
 neatſtahj ne akmēni uſ akmēns no tizibneeku wikinoſcheem maldu
 ſpreedumeem.

Sahſkim ar tā ſaukto „meſchonu“ tautu radifchanas ſtahſteem
 un mehš redſeſim, ka „kulturelo“ kriſtigo bibeles naw neſ' zif tahlu
 aiſgahjuſe no teem.

Wiſās paſaules datās pee eedſimto tautam un ziltim nolauſiti
 ſtahſti jeb teikas par zilwefa radifchanu. Gandrihj katram no ſcheem
 ſtahſteem peemihl iinamas ihpatribas, ſakarā ar dabas apſtahlfkeem un
 iinamas tautas ſaimneeziſtās dſihwes eefahriu un wiſpahrejo atihſtibu.
 Kā raditaji wiſur darbojas deewi — weens galwenatais deems, waj
 ari wairafas deewu perſonas kopā. Daſchreij paſaule teef radita zaur
 weentahriſchju pawehles wahrdu, zitreij ar iſpuhſchanas palihdſibu waj
 tā zitadi. Daſchreij paſaule wiſpirms teef iſſihmeta un pehž tam wei-
 dota. Zilwefu radifchana paraſti noteef wiſbeidſot. Pee tam radifcha-
 nas tehnikſkee ſihkumi loti daſchadi.

Daſchreij deewi iſgatawo zilwefus no juhras waj upes dihnam, bet
 wiſbeſchaf teef nemta ſeme waj mahli, taſ ſajaukti ar aſinim. Kā ma-
 terials teef leetots ari kauls waj zits kahds preeſchjmetš. Daſchreij dee-
 wi rada weenu, zitreij diwus zilwefus reiſē. Wiſbeſchaf zilwefš teef
 weidots ſawam raditajam lihdsigs u. t. t.

Daſchās teikās ſtahſtits, ka pirmee zilweti bijuſchi deewam lihdsigi
 m i l ſ c h i. Saſtopamas ari teikas, taſ norahda, ka pirmalifos zilweti
 mituſchi apatſchjemes alās un titai wehlat iſplatijuſchees pa ſemes wir-
 ſu. Scho teiku pamatā, ſchteet, bijuſchi zilweta kaulu, daſchadu trauku,
 darbrihtu u. t. t. atradumi apatſchjemes alās, tā ari paſchu zilwetu
 eegraweti ſihmejumi ſcho alu ſeenās.

Pakawefimees pee daſcheem rakſturigakeem teiku peemehreem.
 J a u n ſ e l a n d e ſ eedſimtee m a o r i ſtahſta ſeſoſcho:

Deews T i f i jeb T u (ſauktis ari D a n e) nehma upes kraſtā far-
 fanus mahluš, ſamaiſlja toš ar ſawām aſinim un pagatawoja pehž ſa-
 ma iſſkata un lihdsibas tehlu ar galwu, gihmi, azim, muti, degunu,
 rofām un tahjam. Kad tehls bij gatawš, deews eepuhta wiņā zaur mu-
 ti un nahſim ſawu dwaſchu. Tehls kluwa dſihws un eeſchlaudijās.
 Deews T i f i noſauza dſihwo tehlu par „T i f i - a h u a “ jeb „zilwefu“, taſ
 lihdsigs T i f i “.

Kahda A u ſ t r a l i j a ſ eedſimto teika ſtahſta tā:

„Raditajs P u n d - d ſ c h e l s iſgreesa no toka miſas trihš leelas
 plahſknes. Uſ pirmās wiņſch lika mahluš un ar naſi ſagatawoja wiņus
 weidoſchanas darbam. Daku no mahleem raditajs pahrlita uſ otrās
 plahſknes un nu ſahſta weidot z i l w e f a tehlu — ar kaſjam, rumpi,
 rofām un galwu. Uſ treſchās plahſknes raditajs pahrlita atliuſchoš
 mahluš un iſweidoja otu, pirmajam gluhji lihdsigu tehlu.

Raditajam loti patīva šāva darba īpašums un no preeša viņšņ dejoja aptahrt zilweku tehleem. Tad raditajš kapluzinaja eifalipta*) šķeedraino miju un pagatawoja no tās matuš, kuzus peestīrinaja pee tehlu galwam. Pehž tam atkal no leela preeša raditajš dejoja. Tad viņšņ ušguhlaš ar wišu šawu ķermeni uš abeem tehleem un laida wi- nos šawu dwašču zaur muti, degunu un nabu. Nu tehli eekustejās, šah- ta runat un peežehlās šahjās, tā peeaugušči zilweki*.

Loti ihpatnejs ir Taiti šalās (Klufā okeanā) pašihstamais šahjts par leelo „pašales raditaju“ Taaroa. Žhjumā wina ša- turš šahjds:

„Bejgaligš tukšchums bij telpā, jo tikai Taaroa bij weens weenigš. Nebij ne semes, ne debesš, nebij ne juhras, ne zilweka. Tad atstaneja Taaroa balšš no augšchās, un weidojās pašales jauntehli...

Taaroa kluwa par augu šadni, kliščū pamatu, juhras šmilti... Taa- roa miht wišapfahrt wišumā. Taaroa dod gaišmu, viņšņ walda de- beši un šatur bejgalību. Taaroa — leelā gudriba, šas weidojis šawai jemi“.

Tā tad, leelais muhšchības deems Taaroa ar šawu wahrdi weidojis pašales pirmtehluš. Kad seme bijuši gatawa, raditajš ķeh- rees pee zilweka weidošchanaš. Teika šahšta tā:

„Pirmo zilweku pahri Taaroa radija no šarkanās semes, kura šah- kumā zilwetam nobereja ari tā barība. Weišot zilweki šahfa pahritt no „maišes šoka“ augleem“**).

Pehž šahda zita šchis īšplatitās teikas atšahštijuma šahkumā ra- dītš tikai weens zilweks — wišreetiš — no mahšsemes. Seeweetes radišchana notikufe tā:

„Taaroa šahdreiš pašauza zilweku wahrdā, un zilweks nahja pee raditaja. Raditajš eemidšinaja zilweku un meegā īšnehma weenu no wina šauleem („i w i“) un pagatawoja no ta seeweeti. Tā zilweks dabuja few seewu. No šchi pirmā pahra žehlees wišs zilweku dšī- mums“.

*) Eifaliptš (Eucalyptus herit) — šauktš „brihihiškais šoks“ — no mirtu šoku grupas, šastopams Auštraliā, Jaunšelandē, uš Tašmanijas un dašchām kaimiņšalam. Žšaug no 90—155 metru augštumā. Lapas šoti bagatas ar ektu (no winām eeguhšt tā šaukto „eifalipta ektu“). Wišpahri šoks šoti šwešains. Eifalipta šķeedraino miju eedšimtee īšleeto tā īšeeweļu dašchadeem īššrahdašumeem. Eifaliptš šoti ahtri aug un patehbrē daudž semes mitruma. Šcho šoku īšplatīšchanaš štipri weizina purwu īšchuhšchānu.

**) Maišes šoks jeb artocarpus (Artocarpus) — karštjemju augš. Pašihstamas šahdas 30 dašchadas šchi auga šugas. Ķewehrojamašās ir diwas „maišes šoka“ šugas: 1) Artocarpus incisa — īšaug 12—16 metrus augšš, ar 1½—2½ kilogramuš šmageem augšteem un 2) Artocarpus integrifolia, kuršņ īšaug wehl leelaks un dod 10—12 kilogramuš šmaguš auguš.

Šchee šoki šastopami uš Okeanijas šalam un wineem ir leela nošihme tu- reenes zilšchū dšihwē. Zilweku wišpirmā šahrtā interešē „maišes šoka“ augkt. Nepišnigi nogatawojušchos augluš noņem, eetin šwaigās šoka lapās un žepi- na uš karšteem atmekēem. Tā īžepts augliš ir šamehrā garšchigš (atgahdina meešču maiši ar wahju banānu augļu peegaršču) un štipri barojoišchš. Šchā- nai leeto ari eekainās šehklas. Augkt nogatawojas zauru gadu. Deesgan praš- wu zilweku grupānu špehž ušturet 8 waj 10 leelakt „maišes šoki“. Ne par melkt dašchās eedšimto teitās „maišes šoks“ teek dehwets par „dšihwības šoku“, jo šchis augš teesham špehž ušturet zilweku.

Japešihmè, ka šchis teikas pirmee usrakstítají bijuschí křistigo mišionari. Tapehž tik loti uskřihť winaš lihđšiba ar Gewas radišchanu bibeles stahštá. Mišionari parašti atfaužas us tamlihđsigem peemehreem. Šal', redsat nu, ka deewa atšihšchana pat pee mešchoneem ispauschas, u. t. t. Pateesibá bibeles teikas aineštas pee mešchoneem no pašcheem mišionareem. Bibeles glešnas ihsti labi pešškan eedšimto pašaules usškateem.

Mišionaru propagandas ešpaidu konkreti šchini gadijumá atšihť pat weens no wina rakstneekem Ellis, kursch nobeikti pašaka, ká Taiti eedšihwotají weenkahřšchi šamašijuschí šawas teikas ar bibeles radišchanas stahšteem.

Minetais rakstneekš domá, ka Taiti stahštá ihpatnejs ešot tikai wahrđinšch „iwi“. Te nešot tik daudš domata bibeles pirmmahte „Gewa“, waj ari „kauls“ ká Taaroa radišchanas materials, žif wišpahri šchi wahrđa „iwi“ otrá nobihme — ká „atraitne“ waj ari „kara laupijums“. Behdejais wahrđa tulkojumš norahđot us šeewešchu laupišchanu kará, kaš pee Taiti žiltim loti isplatits paradums.

Lihđšiga teika noklausita ari ahrpus Taiti šalam. Tā us Bauditchu šalam (Polinesijá) isplatits šchahđš stahštš:

„Pirmo žilwešu deews radija no akmens. Behž šahđa laika žilwešs eegřibeja eegubť šeeweeti. Winaš šawahža šemi un isweidoja šeeweetes tešlu, tad ihnehma weenu krejšo šahnu ribu un eebahža to isweidotá tešlá. Tešls usleza šahjās; weená azumiršli winišch bij pahřwehřtees par šeeweeti. Žilwešs nošauža winau par „iwi“ jeb „ribu“ un nehma šew par šeewu. No abeem šcheem žehlees žilwešu ššimums“.

Jau mineto maoru widú ari plašchi isplatits usštats par šeeweetes želšchanos no wihřeescha ribas.

Ja par Klusá okeana tautu dašchám teikam waretu wehl šchaubitees, waj teššcham mišionaru propagandai bijis tik đšilšch ešpaids, ka eepotetais bibeles stahštš jau galigi aišehnojis šcho tautu originalteikas, tad šekošchais peemehřš šchajá šiná nerada ne masašo šchaubu.

Tā Birmas žilts šari (Deenwidasijá) stahšta tā:

„Deews radija žilwešu. Bet no ka winišch to pagatawoja? — Winaš radija wišpirms wihřeeti no šemes un tā nobeidja radišchanu. Behž tam deews radija šeeweeti. Bet no ka winišch to pagatawoja? — Winaš nehma wihřeescha ribu un radija šeeweeti“.

Šchahđi eedšimto teiku pahřweidojumi mišionaru propagandas gará šinatniškai pehtišchanaí tikpat ká nederigi.

Ja bibeles stahštu par šeeweetes radišchanu no Adama ribas mehš jau agrat atšihmežám ká šeeweetes žilwežiffo lihđšwehřrtibu un pašchapsina aišškarošchu aktu, tad radišchanas stahštš, ko pee Žebedas aplahřtnes tatareem (Sibirijá) noklausijis kreewu austrumpehtneekš W. Radlowš, ir wehl žiniškats „augštalas gudřibas“ rašhojumš. Teikas šaturš šchahđš:

„Bajchâ fahumâ deems radija wihreeti, fursch dshwoja weens pajaulê. Rahdreif zilwekam gukot we lns! aiffahra wina fruktis. Tad no zilweka ribas ifauga fauls, nofrita semê, ifteepas garumâ un pahwehtas par feeweeti“.

Tâ tad, wihreeti radijis deems, bet feeweeti — melns!

Zaunhebridu falu grupâ (uf Mota falas) pajihstams fchahds stahstis:

„Waronis Rats weidoja zilwekus (wihreeschus) no farfanâs mahlfemes, kas bij nemta purwainâ upes kraftâ uf Wanua Sawas falas. No mahleem gatawoja ari dshwneefus, bet teem pawehlets staigot tichetrrahpûs. Difai zilwekam listis staigot uf fahjam, lai rofas buhtu brikwas. Tad Rats nehma wijigu koka faru un ifgreesa tehlu. Tehls eefmehtas, un Rats faprata, fa ta ir dshwa feeweete“.

Gewehrojat, fa fchajâ teikâ darbojas newis deems, bet fahds waronis ar deewischkâm fpehjam.

To paschu Zaunhebridu falu eemihntneeki (uf Malekula falas) stahsta tâ:

„Augstakâ buhtne „bofor“ jau fahumâ weidoja no mahleem pirmo wihreeti un pirmo feeweeti“.

Malajâs falu grupâ (uf Nuchuroa falas) eedsimto teika apgalwo, fa

„leelais deems Duadlera radijis zilweku pirmfentschus no mahleem un eepuhtis scheem mahla tehleem dshwibwas dwaſchu“.

Uf Zelebeſs falas (Deenwidafijâ) toradſchi zilti stahsta tâ:

„Gefahumâ wehl nebij zilweka uf femes. Augsch- un lejas-pajaulê leele deemi ifgatawoja diwus wihreescha un feeweetes paraugus no almens un koka. Bet ſchee paraugi nepatika deemu pajaulêi. Treſchoreif taiſitee paraugi deeweem patika“.

Leelais deems Slaji ſteidsas atneſt no debefs augstumeem muhſchigo elpu wihreetim un feeweeti. Bet pa to ſtarpu zilweku tehleem uſpuhtas wehſch un atdshwinaja tos. Wehſch dema zilwekeem elpu un dshwibu, un tad zilweks mirſt, wina elpa atgreeschas atpatat pee wehja“.

Dajaku ziltis uf Borneo falas tiz, fa

„pirmais zilweks weidotz no mitra femes gabala un wina afinis eeleeti farfani fweki, fo ifdod Rumpangas kraftos augofch koks... Kad zilweku fauga wahrdâ, wiaſch tuhlin atfaugâs, bet tad greesa wina meefâ, iftezeja farfanâs afinis. Zilweku nofauga par „femes pitu“.

Bahobo zilti uf Mindanao falas (Kluſâ okeanâ) stahsta tâ:

„Deems Diwata radija femi un juhru un eedehtija femê daschadus kofus. Tad deems nehma diwas femes pitas, fajauza femi ar fawâm feekalam un iftaifija diwus zilweku tehlu. Tâ radâs wihreetis un feeweete. Wini apprezejâs un fahka dshwot kopâ. Wihreetis ufzehlâ leelu mahju un ſehja femê wifadas ſehklas, furas tam dema feeweete“.

Loti interesanta teika noklausīta šchilufu zilti pee Baltās Niles (Afrīkā).

Teikas šaturs šchahds:

„Tablā fenatnē raditajs Dschuofs pagatawoja wijus jemes zilwekus no mahleem, pee tam raditajs zeloja no weetas us weetu. Baltgihmju semē raditajs nehma gluschi baltu semi waj gaischas imiltis un pagatawoja baltas kraštas zilwekus. Kad raditajs nonahza Egiptē, winšch no Miles upes duhnam radija eefartanus un bruhnus zilwekus. Schilufu semē raditajs atrada melnu semi un te winšch radija melnus zilwekus“.

Tā tad, daschado zilweku rahsu ahrejā kraštas išschkiriba išschaidrojas ar to, ka zilweku radišchanā leetots daschadas kraštas materials. Ir šinama logika šchajā stahstā. Pee tam teika pastahsta ari tahdu tehnišku šihlumu, ka katrreiz mahla tehlu weidošchana šahlušees ar kahju išgatawošchanu un pehz tam weidotas rofas, azis, mute, mehle, aušis, u. t. t.

Kahda Afrīkas ziltis dinka tiz, ka

„pasauli radijis leels, warens deews. Zilweks radits debefis un wehlat nonahzis dšihwot us jemes“.

Kā ta radišchana debefis notikufe, to teika nepastahsta.

Wispahri neslaitamo Afrīkas eedsimto zilšchu radišchanas teikas figure deewi sem wisdaschadaseem nosaufumeem. Domehr šcho wahrdu nošihme ir pušlihds weenada — „senzis“, „wezakais“, „pirmtehws“, „raditajs“, „laimdewis“ u. t. t.

Ari pee Amerīkas eedsimto ziltim un tautam, šahkot no Aļaskas puššalas eskimoseem seemesos lihds pat lgunšjemes eemihneekem deenwidos, — war noklausit daschadas radišchanas teikas. Zilweka radišchana (nereti abi dšinumi teek raditi reišē) gandrihji wijur norišinas pehz weenadas schemas. Wispirms deews jeb deewi šagatawo šarfano mahlsēmi waj zitu atteezigu materialu, tad išweido zilweku sehslus un beidjot atdšihwina tos, eepuhšhot winos šawu garu. Ušriht stipra teiku lihdsiba bibeles stahsteem. Sewišchki tas jašafa par kahdas indiaņu ziltis teiku Kalifornijas puššalā. Teikas šaturs šchahds:

„Waronis-deews Dkaipakomats reiš nehma gaischu mahlu piku un šadalija to wairakās dasās. Wispirms deews istaišija zilweku — wihreeti. Tad winšch išnehma wihreescha ribu un no tās pagatawoja jeeweeti. Šcho jeeweeti no wihreescha ribas raditajs nošauza par Siniaffau, kas nošihmē „pirmseeweete“ (Sini — seeweete, affau — pirmā). Wiji zilweki zehlušchees no šchi pahra, kas radits no mahleem“.

Mišionaru šudinaschanas darba eespaidš šcheit neschaubams. Tapehz gruhsti špreest, kahda bijuse šchis ziltis originalteika. Bibeles glesna ijrāhdijusees iik tuwa indiaņu jehdšeenu pašalei, ka wini ahtri „apweenojušchi“ šaturs stahstus ar bibeles teiku.

Indiaņu ziltis pima Arizonas tuffneši un natšchafa ziltis Luisanā ari tiz, ka

„zilweki raditi no mahšemes un pee tam abi dšimumi weenâ pamehmeenâ“.

Kahda indianu teika, *P e r u* walšts apgabalos pastahsta, kâ no-
tifuji zilwezes atjaunošana pehz uhdenspluhdeem, kuroš iſglahbu-
šhees tikai divi zilweki. Teikas šaturš ihšumâ šahšds:

„Deelais deems atjaunoja iſpoſtitâš ſemes eedšihwotajuš. Katrai
tautai winšch radija weenu zilweka paraugu un iſſihmeja wina dreh-
bez. Kas tagad nehšâ garuš matus, ta paraugs tizis radits ar ga-
reem mateem. Kas tagad matus nogreesh, ta preeſſchtezis bijis ra-
dits ar ihšeem mateem. Katrai tautai raditajs dewa ſawu walodu,
kurâ tai jarunâ, un ſawas dšeesmas, kas tai jadseed, kâ ari ſehkſas,
kas ſemê jaſehj. Sagatawojis un nofrahojis maſla tehlus pehz attee-
zigam tautam, raditajs dewa katram tehlam diwehſeli, kâ wihtreeſheem,
tâ ſeeweetem, un pawehleja wišeem eet apakšsemê. No tureenes wi-
ſas tautas iſnahza ſemes wirſâ un eenehma paſaulê deewa eepreeſch
norahditâš weetas“.

G w a t e m a l a s eekšhemes ziltis (*Widusamerikâ*) ari iſpla-
tits ſtahšts, kas norahda uš zilweku bojâ eeshanu uhdenspluhdos un
wiau wehlafo jaunradishanu. Luht, šchis teikas šaturš:

„Pluhdos iſglahbâš tikai divi zilweki, bet wini pahwehtâš par
pehtikeem. Deeweem tas nepatika un wini radija jaunu zilweku no
dšeltenu un baltu augu maiſijuma. Zilweks tik loti lihšinajâš dee-
weem, ka tee iſbijâš no ſawa radishanas darba. Tad deewi atnehma
zilwekam daſčas ihpaſchibas, kas wiau wiſwairaf lihšinaja deeweem.
Tâ, beidsot, radâš zilweks, kas deeweem patika.

Pehz ſkatta ſchi radishana bij *t r e ſ c h â*. Paſchâ ſahšumâ dee-
wi radija zilwekus no mahleem, bet tee iſrahbijâš par neberigeem.
Otrreiš deewi wihtreei radija no kofa, bet ſeeweeti — no daribas. Bet
zilweki bij deeweem nepaſlauſigi. Tapehz wini tika noſlihzinati uhdens-
pluhdos“.

No šchis originelâš teikas redšams, ka warenee deewi pazeetigi
wingrinajušhees „radishanas mahšlâ“, kamehr, beidsot, ſašneeguſchi
wajadſigo rezultatu.

Tomehr ne wišos gadījumos zilweka radishana noriſinas pil-
nigi gludi.

Tâ *k u m i* zilti (anglu *Indijas* austrumdalâ) iſplatitâ teika par
zilweku radishanu ſtahšta tâ:

„Sahšumâ deewam radishanas darbs weizâš ihsti ſabi. Radita
paſaule — ſeme, kofi un rapuki. Pehz tam raditajs pagatawoja di-
wus maſla tehlus — wihtreei un ſeeweeti. Bet kamehr deems guleja,
nakti iſlibda leela *t ſ c h u h ſ k a* un norija abus tehlus. Tâ tas at-
ſahrtojâš wairataš reiſes. Beidsot deems eedomajâš radit funi. Suns
nu apſargaja iſraditos zilweku tehlus, jo ar ſawu reeſhanu tas aiſšina
tšuhſku“.

Ar *h a ſ i* ziltis teikâš (*Ušumâ*) ſtahštits par kahdu „kaunu ga-
ru“, kuršch bojajis deewa raditos zilwekus. Ari šchajâ gadījumâ zil-
weka apſargašanai radits funš.

R o r k u zilti (*Indijâ*) ſtahšta tâ:

„Deems *S i w a* radija zilwekus no ſarlanâš ſemes — wihtreei
un ſeeweeti. Bet kaunâ *I n d r a s* ugunšjachtneeki ſamihdija jaun-

raditos zilvēkus. Tas atfahrtojis wairafas reizes. Deidsot deems radija funi. Ugunsjachtneeki nu wairs neudrošcinajās mišdit deewa raditos zilvēkus. No abeem dšihwajeem zilvēku tehleem zehlupees for-
tu zilts“.

Rahdâ munda zilts stahitâ ari tehlots „launs puhkis“ jeb demonš spahrnota sirga weidâ. Rabajam ņaules deewam — raditajam tomehr ijdewees nofargat jaunraditos zilvēkus. Teikâ is-
zelta ideja par radosho un ahrdosho paņaules ņpehku zihnam.

Loti ņpilgti divu preteju paņaules ņpehku zihna ispauschas per-
feeshu ņenreligijâ — Saratuņtras mahzibâ par radosho Ura-
Masdu (Ormusdu un wina postosho ņahuzenņi Angri-Manu
(Arimanu).

Wiņu paņauli eefahrtojis Ormusds. Zilvēku wajadsibam
wiņņ radijis gaonu jeb paradisi. Ta bijuņi wiņjaukafâ weeta uņ
jemes, ar roņņu laufeem un putneem, ņam ņpalwas rubina kraņtâ...
Bet Arimans radijis wiņadus ņaitigus ņufainus, ņas bojajuņņi
dšihwneekus un augus. Arimans uņgluhnejis ari zilvēkam u. t. t.

ņautasim, waj tās „nepatikņanas“, ņas bibeles deewam bij ja-
peedņihwo pee zilvēku apgrehņofņanas zaur welnu, iņstenibâ naw at-
taņha atņana no Saratuņtras mahzibas par radosho un ahrdosho
ņpehku zihnu paņaulē?*

Garâ wirknē mums aiņgahja garam daņņdaņchado tautu rabi-
ņchanas teikas. Râ ņpoguli, ņchajos stahstos ņaņkatama wina darina-
taju primitiwâ, weenņahrņchâ kultura. Redņam, ņa ņaut ņahdi „pirm-
tehwi“ — leeli, wareni deewi waj pat ņenlaiku waroni rada jeb weido
zilvēkus no nedņihwa materiala, ar ņawu espu atdņihwina pagata-
wotos tehluš un palaiņņ paņaulē. Daņchreij deeweem ņchajâ darbâ
jaņadurâs ar preņņpehku, ņas radishanas darbu trauzâ.

Wiņs leezina, dabâs parahdibu buhtiba, ņakariba un zehloniba teem
wehl pilnigi neiņpraņta. Paņaules apmehri dabâs behrnu apņinâ

*) Par deewa un engeli zihnam ar welnu un ta palihgeem bibeles ņaņ-
ņta daudņâs weetas. Loti ņpilgti ņņi zihna tehlotâ ņahna par ahdish-
anas grahmata. Tâ 12. nod., (7. un 9. p. p.) mehņ laņam:

„Un ņarņņ zehlâs debesis; Wiņelis un wina engeli ņaroja pret to puh-
ņi; un tas puhkis ņaroja un wina engeli“.

„Un tas leelas puhkis tifa iņmeņts, ta wezâ tņņuhņņa, ņo dehwē
par welnu un ņahnanu, ņas wiņu paņauli peewiņ; tas tifa nomeņts uņ ņemi,
un wina engeli lihds ar wina tur tifa nomeņti“.

Tajâ paņchâ ņahna parahdichanas grahm. (20. nod., 2. un 3. p.p.) re-
dņams, ņa zihna nemitigi turpinâs. Welns gan nogahņts beņdibenâ, „tum-
ņibas peklē“, bet tomehr no jauna wiņņņ zel ņawu galwu augņchâ... Mehņ
laņam:

„Un wiņņņ (deews) ņagrahba to puhki, ņo wezo iņchuhņku, tas ir tas
welns un ņahnanš... un wiņņņ to eemeta beņdibeni...“.

ņr pilnigi eefpehņams liņt lihdsibas ņihmi starp Saratuņtras Ormusdu
un Arimanu no weenas un bibeles deewu un welnu — no otras puņes. No-
rahdidama uņ iņchuhņņas (welna) pretdarhibu deewam pee pirmo zilvēku liņ-
tenigâs dšihwes paradisē, bibeles naw demuņi neņahdu jaunu domu: wina at-
fahro ideju, ņas gabutuhņņofņus wezaņa par paņchu „ņwehro rakņtu“ auto-
reem. Lai paņafa tizibneeki, ņur te ispauschas daudņinatâ augņtafâ „deewu-
driba“. Waj tad taņdu paņchu „deewudribu“ nepauņņ ari peeminetâs ee-
dņimto teikas un Saratuņtras mahziba?

wehl loti schauri. Daudj tahlaf par jawas zilts waj tautas eerober-
schoto territoriju zilweks neredj. Wiſu leetu „ſahkumu“ zilweks atwa-
fina no ſaweem leelajeem „pirmtehweem“, kuruſ godina kà deemus.
Protamſ, ka ſchajàs meſchonu teikàs naw nekahdas augſtakaſ „deem-
gudribas“. Schi laika kulturak zilweku ſchee ſtahti war intereſet wee-
nigi kà pehtijumu materialſ. Nekahdas atſinak wehrtibaſ no tu-
reenes ſmelt taſ newar, tapat kà naw ſchahdu wehrtibu ari bibeles
radſchanaſ ſtahtos.

Daudjos gadijumos daſchado tautu teikàs ſajaukuſchàs ar miſi-
onaruru eewajatàm křiſtigo bibeles radſchanaſ „gleſnam“. Miſionari
un bibeles iſſſſaidrotaji iſleeto ſchos ſajaukto ſtahtu peemehruſ kà
„deewa atſinak“ eeſpeeſchanaſ peerahdijumu „tumſcho“ meſchonu
dwehſelès. Bet ſchahdam „peerahdijumam“ iſteniba naw nekahdas
wehrtibaſ.

Tizigajeem daudj nopeetnaku wehribu wajadſetu greest uſ to ne-
noleedſamo ſa ktu, ka weenſ no bibeles atſtahtiteem zilweka radi-
ſchanaſ ſtahtestem pateeſiba loti maſ atſchekiras no wiſiſtenakàm me-
ſchonu teikam. Neaiſmirſiſim tatſchu, ka bibeles deemſ leeto to pa-
ſchu radſchanaſ materialu, iſpilda lihdiſigak operazijaſ, puhſch dwa-
ſchu, meerigi kauj welnam „pawest“ zilwekuſ, ſahdas u. t. t.

Ne taſ no ſwara, ka meſchoni kaut ko peeſaminajuſchees no mi-
ſionaru eewajatàm bibeles atſinam, bet gan taſ, ka „augſti kulture-
lo“ 20. gaduſimtena „ziwilijeto“ křiſtigo eiroppeeſchu „augſtaka gu-
driba“ naw neſ' zil augſtaka un pilnigaka par „tumſcho“ meſchonu
atſinam.

**

Bibelneeki teikſ: bet ebreji, kaſ atſtahtjuſchi pirmos „weh-
tos rakſtuſ“ un kureem ſenatnè bijuſi walſtſ organijaſija u. t. t., ta-
tſchu nebij meſchoni. Ebreji, kuru mantojums religijaſta lauka pahr-
gahjiſ uſ křiſtigo paſauli, peeder pee kulturelam ſenatnes tau-
tam. Bet uſ to jaaiſrahda, ka pateeſiba ebreji nebuht naw bijuſchi
tik „augſti“ kulturela tauta ſenatnè. Wij tautak, kaſ ſchajà ſinà tahlu
pahrſpehja ebrejuſ. Scho tautu kultura bij pazehlufeſ uſ jo aug-
ſtakſ pahahpeſ jau tajaſ laikmetà, kad wehl nekahdas ebreju walſtſ ne-
bij un ebreji, kà flejotaju zilſchu orda, klichda pa Arabijaſ tukne-
ſchaineem klajumeem. Weenotà nazija wehl neſapluhduſcho flejotaju
grupu jehdſeenu paſaule atradàs uſ weena lihmena ar tagadejo me-
ſchonu ideologiju. Un kà muhſlaiku dabak tautak darinajuſchak
daſchadak teikak, kà ari pee ebrejeem jau wimu „meſchonibaſ perio-
dà“ radàs primitiwi ſtahti par deemu radſchanaſ darbeem u. t. t.
Weenada ſaimneeziſtāk dſiſhweſ eekahrta rada weenadu ideologiju.

Daudjus no ſenlaiku meſchonibaſ laikmetà raditeem deemu ſtaht-
ſteem zilweki wehlaſ atmeta un aiſmirſa, bet ne majums „gleſnu“ un
jehdſeenu palika dſiſhwi wehl tad, kad ebreju tauta jau bij iſkuhoju-
ſeek par daudjmaſ kulturelu walſtſ apweenibu. Kà daſa „wezo dee-
wu“ zilweku galwàs pahrdſiſhwoja to laikmetu, kura bij raduſcheek, un
wehlaſoſ laikos tifa pahrwaidoti un peelahgoti jaunai dſiſhwei un

jaunām prašibam. Dsihwe weda šakarâ tautas un tà fastapàs ari daščhadi deewi un stahsti par „pirmtehwi“ darbeem. Nereti gadijās, ka stiprafee deewi un warenafee stahsti par wiau darbeem aihenoja wahjakoš, mašaf špilgtoš...

Ebreju radiščhanas stahsti un deewu jehdseeni, ko usglabajušči famehrâ jaunos laifos šakopotee „šwehtee raksti“, ir pa daļai mantojums no ebreju zilščhu meščhonibas laifmeta, pa daļai eešpaidoju ma rezultats no šenatnes kulturelām kaimintautam. Bet pirms tu waf apšfatit šcho jautajumu, peegreesijimees daščhu šenatnes kulturtautu radiščhanas stahšteem, par zif tee mums šinami pehz atštahteem peeminekleem.

Teesčham, pee daščhadâm šenlaifu kulturtautam atrodamas ari radiščhanas teifas, kas leezina, ka ne ebreji „pirmee“ nahkušči pee deewa atšinas. Zilwefa „deewiščko“ radiščhanu pauduščas ari zitas, wehl wezakas tautas. Šahšim ar greeķeem.

Doti interesanta ir zilwefa radiščhanas teifa, kas šaistas ar gudrâ, leelâ deewa Prometeja wahrdu. Winas šaturs ihšumâ šchahds:

„Šenâ šofidas pilšehtâ Panopejâ leelais, deewiščkâ šehša pilnais Prometejs no šapjeem mahleem weidoja pirmos zilwekus — mišreeti un feeweeti. Kad Prometejs darbu pabeidža, daļa apštrahdato mahšu atlika pahri. Ilgu laiku wehlatee zilweki redšeja notikuma weetâ gulam diwus leelus kliščhu blufus pašchâ dšilas graivas šahwâ kraštâ“.

Pee šchis teifas japeešihmē, ka winâ apšihmeto weetu ušmeklejis šahds greeķu zelotajs mušfu eras otrâ gadušimteni. Zelotajs apleezina, ka minetās klištis pehz iškata atgahdinot šazeetejuščas mahšjemes blufus. Deetus laikâ šeme drufku oščot pehz zilwefa meešas. Warbuht, ka šchis apgabala šawadibas ari dema eeropni teifas radiščhanai šenlaifos.

Zaatišhti, ka greeķu mantojums zilwefa radiščhanas stahstu pašaulē, pat šalihdšinot ar daščhâm meščhoku teifam, štipri nabadsigs.

Egipteeščhu rakstos, kas usglabajušchees lihdj mušfu deenam pa piruša*) šrehmeleš, waj eezirsti peemineflu afmeku tašpelēs, ari daudj stahštits par wareno deewu darbeem. Weenmehr

*) P a p i r u š s — no auga weelas iškatawota šrehmele šchauras, garas lošnes weidâ, ar egipteeščhu rakstu šihmem. Papiurušs Egiptē aišweetoja papiri. Mugs, no kura eeguwa papiurušu, ari nez to pašchu nošautumu — p a p i r u š s (Cyperus Papyrus) Papiurušs peeder purima grīščhku grupai un tā tahds mišl augt purwainos upju kraštos. Šastopams Š e e m e l a š r i k â (šewiščki Egiptē Niles kraštos) un uš Šizilijas šalās. Ššaug daščhreif lihdj 3 metrus garumā.

No papiuruša šchkeedras prešeja šchauras, garenas lošnes rakstiščhanai. Atšewiščhtas lošnites šalihmeja weenu otrai galâ un ritinaja rufkos, kas nereti bij ištji prahti un šatureja šewi daudj metrus garu apraštitu lentu. Egiptes iškafumos daščhreif atrod šchahdus rufkus, eestiprinatus šewiščhtos futlaros. Tikai šaujâ Egiptes klimatâ papiuruša rufki waj lošniščhu gabašini wareja usglabatees gadutuhštoscheem ilgi.

teef wehl atrasti jauni hieroglifu*) raksti. Behtneeki atschifre-
juschji wiinu nosihmi. Tapehž egipteeschu fenatnes ufflati mums at-
klahjas bej pahrestahstijaju widutajibas — no pascha pirmawota.

No egipteeschu deewu dseefmam war nojehgt, ka, pehž ta laika
zilweku uffateem, sahsumâ wifu pasauli radijuschji schee leelee dee-
wi. Deewi weidojuschji ari pirmos zilwekus.

Parizes Nazionalâ bibliotekâ glabajas kahda kapu peeminekla
tahpele, kurâ eezirsti juhsmigi flawas wahrdi, weltiti leelajam deewu
deewam Osirim.

Schis deems Osiris teef fuminats kâ „muhšchigais wald-
neeks“, kas nepahstpehjamš jawâ krahšchumâ. Osiris esot tas, kas
„semi walda un baro“. Osiris leefot Niles uhdeneem tezet. Winkš
nefot wifai semei mitrunu un baribu. Pahrejee leelee deewi semo-
jotees Osira preekščâ. Osiris esot pats pirmais, pats weza-
tais deewu widû u. t. t.

No šchi „wiswezafâ“, „leelâ un špehzigâ“ Osira rokam nahžis
wišs semes wiršû dšihwojojščais un ari zilweks.

Daudj noteiktaki šcho domu issaka kahda papirusa lapa, kas
glabajas Kairas musejâ. Leelais šaules sendeews Amons-Ra
teef apdseedats, kâ

„wifu deewu galwa, debesž wezafais, semes waldneeks, wifa
ešoščâ raditajs un pawehlneeks“. Amons-Ra esot „wifu deewu tehws,
zilweku un dšihwneeku raditajs, „dšihwibas kofa“
dehštijajs, sahles un augšu koku audšinatajs...“. Kâ Atums, wa-
renais Amons-Ra esot „wišus zilwekus radijis un wišam
buhtnem dšihwibu dewis“. Amons-Ra esot tas, kas „schifris zilwe-
kus pehž wiinu ahdas krahšas“ u. t. t.

Doti raksturigi, peem., ir šefoščee dseefmas wahrdi: „Tu —
weenbuhtiba, kas wifu ešošcho radijusi. Šš tawâm azim nahja
zilweki, tawas luhpas deeweem wahrđus dewa... Tu audšè šabli, šo
lopi ehđ, tu audšè augšus zilwekeem... Šši flawets, tu — wifu deewu
tehwu-tehws, kas debesž žehlis un semei pamatus lizis!“

Wehšakais egipteeschu Šaules deems tikpat juhsmigi apdsee-
dats. Gabalinsch no papirusa tekstâ paušch šefošcho:

„Tu — Atons dšihwinoschais, tu — muhšchibas waldneeks!
Krahšchans tu eši zeldamees austrumos, brihniščis ir taws staru wai-
nags, warena tawa rofa... Tu — šwehtais deews, kas pats sewi eši
davinajis, tu — wifu semju eemihneeku tehws...
neškaitamas dšihwibas rod tewi pirmo elpu, jo tawi stari — ir dših-
wibas leefma“, u. t. t.

Kahdâ žitâ, koti wežâ egipteeschu papirusa tekstâ lašams šchahđš
raditaja apdseedajums, kurâ isteikta šajuhšma par leelâ deewa wis-
špehžibu:

*) Hieroglifi — šenegipteeschu rakstu-šihmes, šastahwoščas no
šihmejumeem. Šchahđas rakstu-šihmes tika ešihmetas papirusa lošmēs waj
eezirštas peemineeku atmens tahpeles, tempļu feenâš u. t. t. Hieroglifu laš-
ščana ir koti gruhtš ušdenums. Tapehž ari neišlasamu waj koti šlitti la-
šamu rokrakstu mehđš šaukt par „hieroglifu“.

„Eji flawets, tu — kas debejs welwi zehli, kas wifas femes leetas un pašču leelo jubru radiji ar šawu wahrdul“

Mums nebuhtu gruhti peewestos tekstus papildinat ar daudseem ziteem lihdfigeem, bet peetiks ar šazito, lai redsetu, ka „deewiščas“ radiššanas ideja egipteescheem šen pašihštama. Katrā laikmetā šinams „leels deews“ tizis flawets tā, itfā wiašč buhtu weenigais pašauls darinatajs un dšihwes liktemu noteizejšs... Lai kristigo preesteri pašaka, kahda buhtika išskiriba ir starp šcheem šenejeem egipteesču „deewu deeweem“ waj „deewu tehweem“, kuri flaweti un godinati jau wairak tuhštostušus gadus pirms kristigās tizibas šahkuma, un bibeles „weenigo“ deewu — šcho ebreju Elohimam un Jehowam radneezigo „deewu kungu“. Uzimredšot, „deewgudribas“ pirmawots kristigo bibeles naw un newar buht. Ir biuščas wezakas pašauls un zilweka radiššanas glešnas*).

Loti konkrats, dauds isteizofšs egipteesču mitologijas dokuments ir kahds šimejums Tebu šenlaifu tempļi (6. šim.).

Šimejumā tehlots egipteesču fendeews — „deewu tehšos“ Čhnumš radiššanas darba. Deews šehd us krehsla pee podneeka ripas un weido diwus zilweku tehšus**). Tā tad, arī egipteescheem naw bijis šweščs jehdšeens par pirmo zilweku weidoščanu no mahšleem.

Kas pats Čhnumš kahdā zītā šenlaifu tehlojumā redšams pee podneeka ripas olu weidojot. Uzimredšot, te domata tā „pašauls ola“, kuru pašā šahkumā leele deewi radijušči un pehž tam paššehklusčji us diwam pušem, pee kam no weenas pušes išweidota šeme, bet no otras — debejš welwe“.

Utzerešimešs, ka pehž egipteesču deewu dšeesmu tešteem zilweki raditi no deewa un, kā no augščeja šimejuma redšams, pirmo zilweku pagatawoščanai konkrati leetoti šagatawoti mahši.

Rašturigi, ka weena no peewestām egipteesču deewu flawasdšeesmam min par zilweku šchkiroščanu pehž ahdas kraščas. Waj

*) Kā rašturigu peemehru tam, zif loti bibeles grahmatas eespaidotas no daudš wezašeem egipteesču religišteem u. t. t. rašteem, waram norahdit us kahdu šesenu eewehrojāmā Egiptes šenatnes pehtneeka U. Grmana atradumu. Šepašinees ar pehdejā laikā Egiptē atrasteem jauneem papirusu teksteem, minetais pehtneeks nahzis pee šehdšeeana, ka bibeles eeženitā „Salamana gudribas grahmata“ galwenos wilžeenos ir no egipteesču awoteem iššepts raščojums.

Išrahdas, ka flawetā ebreju šehniņa „gudribas rašti“ pateesibā naw nešas zits, kā šamehrā jaunš, bet loti nemahšuligi un nepilnigi išpildits tuhšojums no šesen atrašto faraona Amenhotepa isteizeenu tešteem.

Tā tad, ebreju preesteri šaweem noluhšeem weenfahričji nehmušči egipteesču teksti, atteezigi šagrosijušči wiaš šaturu un usdewušči to kā šehniņa Salamana darbu.

***) Grmitaščha Egiptes nodasā (Leningradā) atrodas kahds neleels egipteesču tehneeka weidojums no tahštahšas šenatnes: deews šahw pee podneeka ripas un weido mašus zilweku tehšus. Uzimredšot, šchis wairakus tuhštostušus gabus wezais tehneeka darbs isteiz to pašču pirmo zilweku radiššanas „notikumu“, kas attehlots minetā šimejumā no Tebu tempļa. Loti eespehšams, ka tamlihdfigu tehlojumu un šimejumu šeneja Egiptē bijis loti daudš, jo, kā leekas, doma par zilweku modeleščanu no mahšleem šahjā šemē bijuše loti išplatita.

Ńhis norahdijums buhtu jaŃaprot tã, ka Ńhajã gadijumã deewš pee radišanas leetojis daŃhadu kraŃhu materialu? Ja tã, tad nam gruhti jaistit Ńenegipteesău ŃahŃtu ar muhšlaifu Niles augŃŃgala eedŃimto radišanas teifu, kuru peewedãm Ńhis nodalas Ńahkumã.

Ńã Ńinams, bibeles radišanas ŃahŃts iŃwairas no „Ńemes piŃŃhu“ kraŃas apŃihmeŃanas, bet meŃš jau redŃejãm (1. nod.), ka bibeles tuwakais awots — ebreju rakŃti — leeto wahrđinu „a d a m a h“. WalodneezifŃi weegli peerahdit, ka te domata Ńarăanã

6. Ńim. Ńenegipteesău deewš Ģnams weido pirmos zilwekus no mahla. Ńhi egipteesău bilde atradusees weenã no Tebu pilŃehtas templeem. (Pehž S o m m e r a kopijas).

mahšeme (PaleŃinã un Arabijã winas daudŃ!). Tãpehž pilnigi droŃăi war apgalwot, ka bibeles ŃahŃta pirmatnejã noŃihme bijuŃe ta, ka muhŃu pirmŃenzis Adams taiŃits no Ńarăanã mahšemes jeb weenŃahrŃăi miŃŃteem, jaġatawoteem mahleem. Zita weidoŃăanai no-derigafa materiala mineto apġabalu deewam ari newareja buht. WiŃpahri mahli ir wiŃpeeeetamakais, wiŃiŃplatitakais materials tamlihdŃigeem darbeem. Tãpehž ari wiŃi deewi toš leeto. Tã kriŃtigo, kã ebreju deewu kungs weidoja zilweku teeŃăi ar rokã, beŃ Ńahdeem palihġa aparateem, bet Ģġipte modelesăanas tehnika atradusees uŃ augŃtakas paġahpes: tur jau leetota podneefa ripa.

Tagad nu peegreeŃiimees b a b i l o n e e Ń ģ u n a Ń i r e e Ń ģ u radišanas ŃahŃteem. Par teem mums ir Ńamehrã pilnigãkas Ńinas.

Sinas wiŃpirms atrodãm kaldeesău preeŃtera Berrosus rakŃtos. Berrosus dŃihwojis 3. gaduŃimteni pirms muhŃu eras un greeku tulkojumos uŃġlabajuŃăees wairaki aprauŃtiti ġabalini no wina ŃahŃteem. „Lãifa jobs“ bijis koti neŃăehligš pret Ńirmãš Ńe-natnes leezineeku...

Pehž Berrosus apleezinajuma, zilweka radišana notifuŃe Ńahġdã ġahrtã:

„Deelais Babeles deewu deewu Bels nogreesa fatu galwu, bet pahrejee deewi fatwahza wina afinis, fajauza tās ar femi un no fājis afinainās miħklas iħweidoja pirmos zilwekus. Zilweka gudriba iħfāidrojās ar to, fa mirstigee „femes piħšchi“ (mahli) fajweenoti ar deewiħšām afinini“.

No ņchi stahsta gabalina redsams, fa ari peħz babiloneeħchu do-
mam — mahli noderejuħchi kā zilweka radišchanas materials.

Beħ minetā Berrosjus leezibam muħšlaiķu peħtneekem teeħchi peecetami ari raksti, ko atstahjuħchi paħchi babiloneeħchi jau ilģi pirmz Berrosjus laikeem. Babiloneeħchu un afireeħchu kiħrakstu peħ-
tijumi atkļahjuħchi deesgan plaħchu ainu par ņcho ņenatnes kultur-
tautu garigo dīħwi*). Starp daudseem ziteem ņenās kulturās pee-
minekkeem uģlabajees apdeħinatās mahla tahpeles eerakħtits, jeb
eeħimets pa fa u l e s r a d i Ķ h a n a s s t a Ķ Ķ s.

Stahħs farakħtits dsejojuma weidā uģ 7 tahpelem. Pilnigi we-
Ķela eħemplara uģlabajees naw neweena. Ķr gan atraħtās daħcha-
dās Ķfirijas un Babilones drupu weetās paraleltekstu daħas, rakħtu
gabalinai, u. t. t. Ķr mehģinatz no atņewiħšām daħam faħtahdit
daudsmaj faħarigu stahħijumu. Ķaut gan wiħā stahħā truhħst da-
ħšas daħas, tomehħ wiħpahreģā notikumu gaita nojauħchama puħ-
liħdĶ fāidri. Stahħta faturs iħjumā ņahahds:

„Sakhumā bija tikai ha o Ķ s — nerimstohča, nekahrtiga kuħti-
ba. Tad deewi noħhma weidot pareģi buħweu un eekahrtotu pa-
jauli. T i a m a t z — ha o Ķ a tehws apnehmās preģimģibnitees ņģim
nodomam. Kā milsu puħķis Tiamatz iģahģa zihā pret deeweem
(Daħķreiģ Tiamatu tehlo kā Ķeptingalw iģu iħchuhģtu). No fa-

*) Seno babiloneeħchu un afireeħchu walbneeku piķu drupās — Babele,
Ninewē un Ķitās ņenlaiķu piķseħtu weetās atraħts loti daudĶ „apraħģitu“
mahla tahpeķu. Tur atraduhģās weħelas bibliotekas, faħtahwoħģas no
ņchahdām tahpeķem. Deemģehħ, pagahjuħģee gadutuhģtoģģi atstahjuħģi fatu
poħtoģģo eeħaidu uģ ņģeem peeminekkeem. Daudģas tahpeķes pawiģam fa-
drupuģģas, no daudģām palituhģģi weħeli tikai maģi gabalinai, u. t. t. War-
bari-eeħarotaji ņenatnē ari ņtrahdajuħģģi fatu meģhonigo darbu: loti dau-
dģas tahpeķes, kā redsams, ar nodomu Ķableħģtas waj Ķabojatas..

Tomehħ laba daħa tahpeķu uģlabajuģģās liħdĶ muħģu deenam. Atra-
ħtās weħelās tahpeķes un wina wismasatos gabalinus archeologi ruħģigi Ķa-
trahģ, Ķahahrtu un eeħeeto muģeģos. Ķar laimi wairakās weetās atraħtās
mahla tahpeķes daudģreiģ Ķaturejuģģas weenu rakħtu daħģadus norakħtus.
Ķan ar leelām gruħtibam, bet tomehħ daħķreiģ iģdeewez no atņewiħģģu tah-
peķu gabalineem ar weenadu tekstu faħtahdit deesgan pilnigus un faħarigus
rakħtus.

Sewiħģģi daudģ kiħrakstu tahpeķu atraħts Ķfirijas un Babilones ņe-
ħina (tolaiķ Babilone atradās Ķem Ķfirijas Ķundģibas) Ķ f u r b a n i p a l a
bibliotekā N i n e w ē (7. gaduģimteni pirmz muģģu eras). Ķģeit atraħts loti
daudģ kopiju no loti ņeem babiloneeħģģu teksteem, kā ari ņcho tekstu paħķai-
droģumi, u. t. t. Zeela daħa tahpeķu pagatawota Ķfurbanipala laiķā (kopi-
ģas, tulkojumi u. t. t.), bet daudģas mahla tahpeķes atweģtas no Ķitām
weetām un jau biģuģģas Ķinteem un pat tuhģtoģģeem gadus weģas, pirmz
eelģģtas Ninewes leelajā bibliotekā.

Muħšlaiķu peħtneeki ruħģigi fatwahģ kopā leelakos paħaules muģeģos
ģģis tahpeķes — ņenatnes zilweķu materialģeto domu. Kiħrakstu tahpeķes
un eerakģģi peemineķķos, tempļu u. t. t. — ir tee mehģee
leezineeki, tās labak par wiģām „ħweħģām, graħmatām“ parahħda mums
ģenlaiķu zilweķu gudribu.

was meefas Tiamats atdalija un raidija pret deeweem, daschadas schausnigas buhtnes, pa leelakai dalai milsu nahwigas tšchuhffas.

Weenâ puŝe zihnijâs Tiamats un puhki, otrâ puŝe — deewu bars pawafara faules deewa Marduka wadibâ. Ar leelâm grub-tibam un ŝpehtu peeŝpeeŝchanos Mardukam iŝbewâs puhki Tiamatu fatreeft. Tika iŝŝihdinati wina lihŝŝeedri. Tad Tiamatu gareniffi pahŝŝeŝla diwâs dalâs. Weenu puŝi Marduks iŝtaijja ŝupolweidigi-apaŝu un noŝtadhija kâ debefiŝ, no otras puŝes tika weidota ŝeme. Peŝz tam Marduks radija mahŝonus un peeŝahra debefiŝ mehneŝi, ŝauli un ŝwaigŝnes.

Gemes wirŝu Marduks radija augus un dŝihwneekus. Weidŝot Marduks ŝajauza deewu aŝiniŝ ar mahŝeem un radija pirmo zilweku pahri“.

Uŝ ŝahdas zitas ŝtipri ŝabojatas mahla tahpeleŝ dalâs ŝafams ŝahhâŝ tekŝtiŝ:

„Wina ŝirds tika mudinata uŝ gudru leetu... Winŝch pawehra ŝawas luhpas, un Ga paŝteidŝâs iŝteift, ŝas gul uŝ wina ŝirds. Eŝ gribu ŝawaŝti ŝawas aŝiniŝ... eŝ nemŝchu ŝawu ŝaulu... eŝ weidofchu zilweku... Eŝ radiŝchu zilweku, ŝai winŝch miht uŝ ŝemes un zilwekem kâ ŝifumu doŝchu paŝlauŝibu deeweem“...

ŝahjâ ŝahŝtâ ari ir domats Babeleŝ leelais deewŝ Marduks (lihŝŝinas Berroŝus un hibeleŝ minetam Belam). ŝahŝtiŝ eeŝahŝas ar to, ŝa leelais puhkiŝ, tŝchuhŝla Tiamats teef uŝwaretŝ, haoŝz iŝ-nihzinats un eeŝahrtota paŝaule. Kad wiŝz tas notizis, Marduks ŝehrees pee zilweŝa radiŝchanas, gluŝchi kâ deewŝ Ga to bij teizis...

Utŝewiŝŝki habiloneeŝchu teŝtu gabalini ir daudŝ wezaki par nupat peeweŝto ŝahŝtu, kurŝch eerakŝtitŝ mahla tahpeleŝ wiŝmaj 2.000 gadus pirms muhŝu eras. Loti daschadi to ŝendeewu wahrdi, ŝas ŝtrahdajufchi pee paŝauleŝ radiŝchanas.

Parati radiŝchanâ peedalijuŝcheez wairaki deewi. Kâ materials zilweŝa radiŝchanai wiŝdeeŝŝaŝ nemta ŝeme (pareiŝaf — mahli). ŝeme pee tam ŝajauŝta ar deewu ŝeeŝalam. ŝeeŝalam wiŝpahri peeŝŝkirtas dŝihwinoŝchâŝ ŝehjas. Rakŝturigi, ŝa ŝahdas habiloneeŝchu luhŝŝchanas wahrdi ŝahŝuŝcheez ar ŝahhdu teifumu: „Ak, Marduk, — tu leelais Marduk, taiwas ŝeeŝalas dod dŝihwibu“, u. t. t. Tahda pat noŝihme peeŝŝkirta ari deewu diwaŝchai jeb eŝpai.

Loti aktiwu lomu ŝtarp ziteem deeweem radiŝchanas darbâ ŝeh-lejŝ leelais „gudribas deewŝ“ Ga. ŝehiŝ Ga ŝlaitijâs kâ weens no ŝeno habiloneeŝchu leelo deewu trijotneŝ lozefkeem*).

*) Habiloneeŝchu deewu trijotneŝ ŝaŝtahwŝ biŝis ŝahhâŝ:

Anu (=Anus-debefŝ deewŝ) — pirmâis no trim augŝtaŝeem deeweem.

Inlilŝ (=Enlilŝ) — ŝemes un planetu deewŝ, Anu dehlŝ — otras no trim augŝtaŝeem deeweem. Inlilŝ ir tas pats ŝemitu tautu eeŝeenitais deewŝ Welŝ (bibelê ŝauŝtiŝ ari Baalŝ), kuru ŝinamâ laiŝmetâ ŝauza ari par Marduku.

Ga — juhras dŝifumu garŝ un wiŝas gudribas deewŝ — treŝchâis no trim augŝtaŝeem deeweem.

ŝŝnaŝt ŝahhda aina: „tehwŝ“ — Anu, „dehlŝ“ — Inlilŝ (=Welŝ-Mardukŝ) un „garŝ“ — Ga. Waŝ ŝchi „trijotne“ drufku neatgahdina trihŝ kriŝtigo „weenigâ“ deewa weidus: „deewŝ-tehwŝ“, „deewŝ-dehlŝ“ un „deewŝ-garŝ“?

Tà tad, zilweka radiſchana no ſarfanàs mahlfemes waj ſagatawoteem mahleem ari babiloneeſchu-aſireeſchu teikàs wizſauri atſihta. Un pateeſſham, kà Egiptè, Arabijà un Paleſtinà, tà ari Afrija un Babilonè mahlfemes bij wairak kà peeteekoſchi. Un ja ſawu rakſtu eeſihmeſchanai babiloneeſchi un aſireeſchi leetoja apdedſinatas mahla tahpeles, tad ari labaka materiala wini newareja eedomatees ſaweem deeweem. No ka gan zita buhtu weidots pirmas zilweks, ja ne no mihtſteem, ſagatawoteem mahleem! Zilweki taſſchu pehž ſaweem paradumeem un panehmeeneem ſpreeſch par deewu darbiban, jo deewi weenmehr teef tehloti pehž zilweku lihdsibaſ.

7. ſihm. Pirmo zilweku apgrehtkoſchanàs
(tiſchuſka paſkubina zilwekus ehſt aug-
lus no aiſleegtà toka).
Babiloneeſchuhmeſjums.
(Pehž Fr. Delitſcha kopijas).

Wiſumà peewettee peemehri leezina, ka pee ſenatnes kulturtautam bijuſchi iſplatiti daſchadi radiſchanas ſtahſti, kuroſ darbojees leels wairums warenu, ſpehžigu deewu. Ari zilweks, lihdsigi wiſam zitam paſaulè, rabits no ſcheem deeweem. Kà zilweka weidoſchanas materials leetota ſeme. Ebreju un kriſtigo radiſchanas ſtahſtoſ n a w neka tahda ihpatneja, kaſ attaiſnotu ſcho ſtahſtu eeſkaiſſchanu kaut kaſhdà ſewiſſkàs „deewgudribas“ kategorijà.

**

Tizibneeki ſpihtigi paleeſ pee ſawa apgalmojuma par ebreju un kriſtigo radiſchanas ſtahſtu „ihpatnejo“ rakſturu. Bet lai wini taſſchu eewehro to, ka ſchee „ſwehtee rakſti“ leeſ ſawam deewam rihtotees gluſchi tapat, kà nupat mineto tautu „deewu fungi“ darijuſchi. Daudſo tautu radiſchanas ſtahſtoſ deewu noſaukumi gan daſchadi, bet leetas buhtiba weena. Kaſhdſ pamats tad nu ir baſnizas preeſtereem paſtahwet uſ to, ka Jehowas waj Elohima radiſchanas darba iſpauſchàs „weenigà“ un „iſhtakà“ deewgudriba?

Lai ſchis baſnizas tenkaſ iſklihdinatu un, iſleetojot ſinatniſko pehtijumu panahkumus, parahditu leetas iſhto ſtahwokli, ir wiſpirms jaatklahj ebreju religioſo rakſtu ſahkums. Un teit nu atkahr-toti jaaiſrahda, ka ebreju „ſwehtee rakſti“ ir diwu rakſtu kopo-jumu apweenojumſ.

Tā sauktos „jehowistu” waj „jahwistu” rakstos kà deewu lungs darbojas Jehowa jeb Jahwe. Šho rakstu sabfums atteezas uš laikmetu starp 9. un 10., wisleelafais 11. gadušimteni pirms mušfu eras. Refahbu rokrakstu no teem laikem ušglabajees naw. Šr bijušči tikai stabsti, teikas, kas pahrstabstītas mutīski un wehslaf ušrakstītas.

„Jahwistu” deewz parasti tehlots loti primitiwā weidā: lihšigi zilwekam, winšf staigā pa semes wirfu, šarunajas ar laudim, ehđ, špehfojas, u. t. t. Lai atminamees tikai tahds bibeles šfatus, kà Jehowas weefoščanās pee Abrama, rehkinafšana, zif „taifnu” zilweku buhs Sodomā un Gomorā, špehfoščanās ar Zefabu, šarunas ar Mošu Sinajā, u. t. t.

Atteezibā uš pahrrunajamo jautajumu jafaka, kà „deewz lungs” bijis ihsti strahdigs: winšf eefahrto semi, ceaudfē krašfšnu dabrju, weido no semes wihreeti, taiša pirmo operaziju pee zilweka, pafstajajas starp ehnameem Edemas kofeem, nopratina un nošoda „grehzineefus”, pagatawo zilwekeem apgehru, ošf pirmo zilweku dehu peenesto upuru šnaku, u. t. t. Zilweka radifšanas stabstā uškritb šhi deewa neewajofchā, nizinošchā išturoščanās pret feeweeti, jo pehdejā teef notehlotā kà buhtne, zaur furu grehfs nahzis pafaulē.

„Elohistu” raksti ir wehslafa laika darinajums. Wini galigi nošlihpeti (wismaf galwenos wilgeenos) tā šauktā „Wabeles guhtneezibās” laikmetā (6. un 7. gadušimteni pirms mušfu eras) un pa daļai mašleē wehslaf. Tā radās tā šauktais „preefteru kofekš”. Protamš, ari šhini gadijumā atteezigu stabstu sabfums atteezinams uš daudš agraku laikmetu. Wišumā jausšwer, kà noformetā weidā „elohistu” raksti parahdas wehslaf par „jahwistu” stabšteem.

Elohimš ari domats kà tahds augštaks „deewu pawehšneeks”. Bet šhis deewz naw tik taustams, kà Jehowa. Elohimš neparahdas zilwekam kaftrā weetā un kaftrā laifā. Parasti winšf turas no zilwekam fawruhp. Pa leelafai daļai Elohimš parahdas šapnos waj kaut kahdā dabas parahdibā („degošs fruhms”, „uguns štaks”, u. t. t.), kà widutaji starp wīnu un zilwekeem darbojas engeli, u. t. t. Šaut gan Elohimš naw wiššneehšams, naw kaut kà šaredšams un šataustams, winšf tomehr špehzijs. Winšf it kà zaururbj wīnu hofauli, winšf — wīfur šahtejošchš, wīfu rehfošchš, wīfu šfiridošchš, u. t. t. Beš šchahda pamatiga deewa šinas un maiz nekritis no zilweka galwas! Šchim deewam peeteef ar weenu wahrdu, lai pafaulē rakšos. Tapat rodas ari „deewlihšfgee” zilweki: „lai top!” — un wišf gatawš... Ar podneeka ripu Elohimš nerihfojas. To neatkauj wina deewiškštais šahwofliš...

„Jahwistu” un „elohistu” raksti daudšreis pahrstahdati un beidšot apweenoti weenā krašjumā. Domehr šhi apweenošana ispiłdita nepeeteefošhi ušmanīgi, naw isdariti wīši tahdos gadījumos nepeezeešchamee šafanojumi. Tā isšfahdrojas neškaitamās pretrunas un neškaidribas „Wezās deribas” grahmatu tekstos. Iln zilweka radifšanas stabstos šhis pretrunas ipaufchās loti špilgti.

Septitā un pehz tam no jauna peektā gadušimteni pirms mušfu eras „jahwistu” un „elohistu” rakstu apweenojumam peefšchihra negrošamu „šw. rakstu” nošihmi, pee kam krašjumu eeflehdša ari daišchus ebreju praweešchu apzerejumus. Starp zitu „šwehtām grahmatam” peefšaitija ari Dawida un Salamana rakstus. Weidšot šhiž tā šauktai „Wezai deribai” peeweenoja šewiškšus „apokrifu rakstus”, kas, pehz bibeles leezibam, gan neefot „lihšiturami šwehteem deewa rakšteem, bet tomehr derigi un labi lašifchanaif”. Tā radees taš ebreju „šw. rakstu” kopojums, no kura teefchā atwafinata křiftigo bibeles „Wezā deriba”.

Ihstenibâ ebreju „šv. rakstu“ galigâ redigeshana nobeidsjâs tî-
fai o trâ gaduſimteni pirms muhſu eras. No ta laika ſhee raksti
ar wiſu eespehjamu ruhpihu tikuſchi glabati „nepahrgroſiti“ lihdj
muhſu deenam*).

Ja kriſtigo un ebreju autori uſrahda Moſu kâ pirmo ſwarigato
„ſv. grahmatu“ ſazeretaju, tad kahdi ſchahdam apgalwojumam pee-
rahdjumi? Jaatſiſht, — it ne k a h d u.

Wiſpirms jau jaunakee ſinatnes pehtijumi apſchauba Moſu kâ
wehſturifſu perſonu. Wiſmaſ, pamatojotees uſ egipteefchu papirufu
teſteem, Egiptes ſenatnes pehtneeki jaunakâ laikâ apgalwo, ka pa-
ſiſhtamais bibeles ſtahſts par „ebreju ijeefchanu no Egiptes“ naw
pateea wehſturifſka notikuma atſtahtijums. Iſrahdas, ka polemifas
noluhtos ebreju „ſv. rakstos“ eespraufſts kahdas ſen egipteefchu
teikaſ atſtahtijums, pareiſak, pahſtrahdajums. Ta ir teika par
„aſiatu laupifchanu Egiptē un winu iſdiſchjanu no tureenes“. Ja-
atſiſht, ka ſchahds ſlehdsjeens ebreju ſenatnes notikumumu apraſtus
noſtahda pawifjam jaunâ gaiſmâ.

Bet peenemſim uſ brihdi, ka egipteefchu faraona meitas ahrlau-
libas behrns Mojuſ, kas, pehz bibeles leezibam, eeguwiſ pee egip-
teefchu galma labu iſglihtibu u. t. t., ari teefcham bijis ebreju tau-
tas wadonis un 14. gaduſimteni pirms muhſu eras demis „ſv.
rakſtu“ ſahkumu. Mehs nu jautajim bibelneekeem, waj tad kahds zil-
weks ir kahdreis atradis waj redſejis tos „pirmos“ rokrakſtus, ſu-
ros Mojuſ apraſtijis, peem., zilweſa radifchanu un wina dſihni
paradiſē? (Mehs teit atſtahtjam pee malas kuteligo jautajumu, kâ
weens zilweks wareja reiſē uſrakſtit diwuſ, pilnigi pretejuſ radifcha-
nas ſtahtuſ). Tahdu rokrakſtu naw bijis un ari newareja buht.

Wiſwezakais ebreju Talmuda rokrakſts muhſlaidos glabajas Le-
ningradas Publifkâ bibliotekâ. Manuſkripts rakſtits wairak kâ 1.000
gadus atpakaſ (916. gadâ). Wezaka ekſemplara paſaulē uſglabajees
naw. Kad ſcho ekſemplaru rakſtija (pareiſak pahrakſtija, jo tajos
laifos grahmatdrufachana Eiropâ wehl nebij paſiſhtama), no Mo-
juſ laikeem bij pagahjuſchi jau gandrihſ 2.300 gadi. Tas ir tik ilgſ

*) Ebreju „ſwehto rakſtu“ wezaku un daudſejadâ ſinâ pilnigaku un
pehtneezibas noluhſteem wehſtigaku ſopojumu mehs atrodam tajos ebreju rak-
stos, kas trefchâ un o trâ gaduſimteni pirms muhſu eras tikufchi ſpe-
ziali ſaraſtiti greeku u waloda greekiſti runajoiſcho ebreju wajadſibam tâ
ſautnâs „kolonijâs“ (Greeſtija un Egiptē).

Kad pirmâ gaduſimteni pehz muhſu eras romeefchi nopoftija Jeruſa-
lemi, ebreju ta laika ofiſtalee „ſv. rakſtu“ rokrakſti pa daſai aiſgabja bojâ,
pa daſai iſlihdâ pa paſauli. Wehſakos gaduſimtenos rakſtus pamafam ſa-
wahza kopâ, ſalihdſinaja ar mineteem greeku tuſſojumeem un pa daſai „pehz
atminas“ atjaunoja ſenaſo „Wezâs deribas“ teſti. Schis darbs tizis no-
beigts tikai 11. gaduſimteni. Tâ tad, ebreju „ſv. rakſti“ ſahrtoti,
weidot un ſlihpeti gandrihſ 2.000 gadus. Kriſtigo bibeles tuſſojumi peetu-
ras agrak mineteem greeku teſteem.

Waj wiſi ſhee wehſturifſkee ſakti nepeerahda jo gaiſchi, ka paſchi zil-
weki paſahpeniſti darinaſufchi „ſv. rakſtus“ un ka winos iſpauſchâs newis
augſtaſâ „deengudriba“, bet tikai un weenigi paſchu zilweſu „gudriba un
ſapraſchana“ ſinamâ wehſtureſ laifmetâ?

laikmets, ka neween tautas un walstis, bet pat wefeli kulturās periodo pahrmainijushees.

Skaidra leeta, ka ja ari domatais Mosus pats waj wismaj tee, kas dsihwoja winam famehrâ tuwâ pehzlaikmetâ, buhtu atstahjuschi kaut kahdus rokrastus, tad jau neschaubami, ka schahdi raksti wareja wehlakeem laikeem tift usglabati meenigi pahrrakstischanas zelâ. Ebreji tatschu naw atstahjuschi nekahdus akmens peeminektos, mahla tahpelês waj papirusa lofknês eezirustus waj eerakstitus hieroglifus un kikhraustus, ka egipteeschi waj babiloneeschi... Bet pee pahrrakstischanam gluschî nemanot eesagâs kluhdas, notifa ari apsinigi wahrdu un teikumum islaidumi un sagrosijumi, kâ ari patwakigu un daudsreis pilnigi nepareisu isfkaidrojumu eespraudumi u. t. t. Baesot ilgakam laikam, kluhdu un sagrosijumu fkaits iisanga leels. (Paschi mahzitee teologi atfihst, ka bibelê efot lihds 10.000 pretrunigu, daschadi isprotamu teksta weetu). Pa to laiku wezakee rokraksti aischahja bojâ. Kluhdas wairs islabot newareja un neweens par to ari nedomaja: negrojamee „fw. raksti“ dsihwoja tahlat... Pats par fewi saprotams, ka tahdos apstahktos laiks pahrgrosija neween rakstu isteikmes formu, bet ari winu faturu.

Schkeet, pehz wisa fazitâ ari godigakeem tizigajeem buhs jaatfihst, ka tagadejos „fw. rakstos“ maj kas wareja palikt pahri no pirmanâs, itkâ pascha deema dotâs gudribas. Kas lai nu isfchir, kurus wahrduš „fw. rakstos“ teizis pats deews un ko peelizis zilweks?! Dai tatschu bibelneeki reis pasafa, kusch no abeem zilweka radischanas stahsteeem ir tas ihstais un ja „ihsti“ a bi, tad kas winos leels? Kâ saprast scho stahstu pretrunas? Ja jau tizigee domâ, ka deews eespaidojis „fw. rakstu“ leelmeistarus fenatnê, tad kapehz wina labwehligais eespaids naw parahdijees ari pee wiseem scho rakstu wehlakeem pahrrakstitajeem un tultotajeem? Kur bij deema warenais pirkfts tad, kad „fw. rakstu“ pahrrakstitaji peelaida sawâ darbâ neapfinigas un apfinigas kluhdas?

Muhfu flehdjeens noteikts: bibeles raksti wispahri un radischanas stahsti atfewischki ir nekaitamas reises grositi, weidoti un pahrschahdati no pascheem zilwekeem pehz winu sapraschanas un wjadisibam. Ne deews „eetschukstjeis“ auſi pirmeeem rakstu fazeretajeem wajadsigos wahrduš, — tos rakstijuschî paschi zilweki, fskanâ ar sawu finaschanu lihmeni un laikmeta ſabeedriskeem jehdseeneem. Schkeet, „fwehtumam“ weetas tad nepaleek.

**

Sawstarpejos ſakaros nahfot, attihstitako tautu kulturās pamafam eespaido masaf kulturelos kaimixus. To redsam muhfu deenâs, kas pats notizis ari fenatnê. Isejot no ſchi kulturpahremſchanas ſakta, stahdiim jautajumu, waj ari religifko usfkatu laukâ notifikufe tamlihdsiga eespaidoſchana? Ziteem wahrdeem ſafot, waj ebreji, kas, ſalihdsinot ar egipteescheem, babiloneescheem un afireescheem, fenatnê ſtahweja us ſtipri semas attihstibas lihmena, ir mantojuschi jeb pahr-

nehmufchi kaut kahds deewa jehdseenus no faweem warenajeem kaimineem, ar kureem teem nahzàs wifai zeeschi fastaptees? Waj starp ebreju un mineto kulturtautu radifchanas teikam ir kahds fakars? Jeb, warbuht, ebreju teikas teefcham ir kaut kahds wimu ihpatnejs gara rafchojums?

Wispirms jaufter, ka ebreji naw atradufchees ijoletà, nofchirtà fahmolkli atteezibà uf mineteem kaimineem. Tas ifreeteja no Palestinas geografifka fahwokka. Palestinà krustojàs ta laika eewehrojamee tirdsneeziabas zeki starp Egipti reetumos un Afiriju un Babiloni austrumos. Tapehz te ari faduhràs fcho leelo walftu interefes. Katra no winàm zentàs fagrahbt Palestinu fawà warà waj wizmas padot fawam eefpaidam. Apftahkli pa laikam fagadijàs tahdi, ka austrumu eefpaids wifumà ifrahdijàs ftipraks par reetumu fpeedeenu.

Pat wehl wairaf. Kad no Arabijas tuffnefchaineem klajumeem ebreji eekfuma Palestinà (Kanaanà), wini tur nahza wizzeefchafà faktifmè ar weetejeem eedfihwotajeem, kas jau fen bij ftipri eefpaidoti no afireefchu-babiloneefchu kulturàs. Ebreju patftahwigeew deewa jehdseeni un teikas pamafam famafijàs ar weetejeem.

Paftchà fahfumà ebreju religija ne ar fo neatfchlihràs no pahrejo femitu tautu, peem, fenikeefchu religijas. Katrai gintai, ziltij, katram nomadam un pat weetai bij fawo deewi. Pee tam fcho deewu ihpafchibas wifur tifa tehlotas weenadas. Kad fadrumftalotàs zilweku grupinas fahfa pamafam apweenotees weenà tautà, deewu starpà notifa nofchitrofanàs: radàs „galwenais“ un mafaf fwarigeew deewi.

Tà fenikeefchu wirsdeews bij Baals (lihdfinas babiloneefchu Belam). Wiau parasti dehweja par „fungu“ waj weenfahrfchi „deewu“, weenmehr uffwerot fchi deewa wadoscho lomu. Pee ebrejeem tamlihdfigs „deewu fungs“ waj „fungu fungs“ bij Jehowa — warens, nifus un atreebigz deews. Wifch ifnihzinot „fawas tautàs“ eenaidneefus, wifch nezeefchot lihdfàs zituz deewus... Domehr lihdfàs Jehowam augftà zeenà pee ebrejeem fahweja fenikeefchu Baals un deewe *A f t a r t e* (lihdfinas fenikeefchu *S t a r e i* un babiloneefchu *S t a r e i*), kureem fawà laifà pat Jerufalemè ufzelti tempfi.

Wef galweneem deeweem peeluhdja ari mafafos „pirmatnejos“ deewus. Diziba uf fcheem deeweem bijufe tif ftipra, ka wehlatà „weenigà“ Jehowas praweefcheem nahzees ifleetot dauf publes un laika wimu popularitates mafinafchanai tautà, jo ifnihzinat winus nebij domajams. Bibeles grahmatas fneefz daufz interefantu fihu fchajà jautajumà, fà, peem., praweefcha *E z e k i e l a* grahmatas wehl fefstà gadufimteni pirms muhfju eras.

Tà tad, fahfumà pee ebrejeem redsams tas patz *p o l i t e i f m s* (daufdeewiba), kas nowehrojams pee wifàm zitàm ta laika tautam, kas wehl nebij pilnigi apweenotàs weenà zeeschà nazijà. Patz „weenigais“ Jehowa radees ebreju daufdeemibas laifmetà. Kad ar gruhtribam fchis Jehowa wehlat kfuwa par „deewu fungu“, wifch pahrnehma fewi wifàs mafjo, fihko fendeewu ihpafchibas un darbibas.

Igu laiku Jehowam nahzàs ifturet nopeetnu Baala konkurenzi. Baala tempfi pulzejàs leeli laufchu hari un wina upuru weetàs faneftas ne mafafas bagatibas, fà „pafcham“ Jehowam.

Deemu sīvaru un zeenu preesteri wareja labi novehrtet pehž peenešto upuru daudsuma. Tizigee kautini jau wīšos laifos bijušči istapīgi „leelcjeem deewem“ un upuru weetās nefušči šo ween spēh-jušči no tās „laizīgās mantas“. Tas dewa preesterem neišīhsto-šču eenahsuma awotu. Bij wehrtis šalpot popularam, eenefīgām deewam.

Preesteru materielās interesēs un weenotās walsts šahwo-llis noteikti prašija pehž „weenīga“ deewa. Tā eesahkās zihna par Jehowas kulta wirskundšību (no 10. gadušimtena), kas ar mainigeem panahkumeem turpinājās wairakus gadušimtus. Šo mainīgi, nepa-šahwīgi bij ar gruhtibām apweenotās un wehlaš dalītās ebreju walsts listeni wareno šenatnes leelwalstu widū.

Ebreju wadošchos augstmanus, inteligenzi un dašu darblausču diwās patšahwigās dalās: Israēla walsts seemelos (zentrs Samarija) un Judeja deenwidos ar Jerusalemi kā galwas pilšehtu. Abām walstinām nahžās balanšet starp Ņiriju-Babiloni no weenas un Egipti — no otras pušes. Waldneeku orientazijas beeshči mainijās.

Āstotā gadušimteni (722. g. pirms muhju eras) Ņirija eekarōja Israēla walsti un mašleet wehlaš ari Judeja faktiski kluwa par minas wafalu walsti. Pate Ņirija gan 607. gadā frita, bet winaš ušwaretāja, Jaunbabilones walsts (zentrs Babele) turpināja išplatit šawu waru Widušuhras kraštā pret Egipti. Weidšot 586. gadā Judeja tika galīgi eekarōta no babiloneeshēem. Jerusalemi nopostija.

Ebreju wadošchos augstmanus, inteligenzi un dašu darblausču aišweda uš Babeli guhštā. Kad 538. gadā Babele frita zihnā ar pēšēeshēem, judu guhštēni tika atlaisti brihwibā un 536. gadā atgreesās dšimtenē.

Kad ebreji pahrnahza no Babeles guhšta un Jerusaleme no jauna kluwa par tautas religišo zentru, atjaunojās wezee mehginajumi galīgi nostiprinat Jehowas „weendeewiško“ waru.

Jau pirms Judejas kriššanas ebreju preesteri mehgināja oji-ziāli išfludināt Jehowu par weenigo deemu (621. g.). Tā bij tā šauktā „Mosus baušlibas atjaunošana“: šwinīgi nolāšija tizigajeem preeškā šahdu „atraštu“ šenlaidu „deribas grahmatu“, (pree-steri jau weenmehr prot wjadšīgā brihdī „atraš“ wjadšīgos rak-štus), un wiša „tauta“ šwehreja turpmak atšiht tīkai šeno tehwu-teh-wu deemu Jehowu (2. Laidu grahm., 34. un 35. nod.).

Preesteri nemitīgi šludināja, ka ebrejeem labi šahjees tajos laifos, kad tee turejušēes pee „šawa“ deewa. Melaimes un behdas nahkušgās, šaudim atkrihtot no šči deewa. Norahdija ari, ka pee israeleeshču behdigā listēna ešot wainīga šči pate atkrišana no Jehowas. Kā redšams, tā laika preesteri weišli išmantojušči wehšturištos notikumus šawas agitazijas noluhšos.

Tomehr formelā šwehreshana „weenīgajām“ deewām faktiški dšihwē nebij nešo grošijuse. Wezee deemi peeluhgti joprojam. Pree-steri draudeja ar Jehowas šodu.

Pehž Jerusalemes krišanas, „guhštneezibas laifmetā“ preesteri nerimšošči šludināja ščo „atreebibas teoriju“, „šahmahziba“ ebrejeem nahkuse tadehl, ka tee aišmirušči šawu Jehowu... Tīkai wišch weens atpestišot šawu tautu.

Behz Babeles krišchanās un ebreju atgriešchanās dšintenē, Jerusalemes preeſteri ar dubultigu ſparu „peerahda“ tautai, ka uniwersalāis, wiſuapttveroſchāis, weenigāis ebreju deemu deems eſot taš, kaš „ſawai“ tautai atdewis brihwibu un ušwarejis wiſuš ſweſchoš deemus. Beidsot, 444. gadā notika jauna formela ſwehreſchana Jehowam.

Bibelē ſhee notifumi apraſtiti Ģiras un Neemijas grahmātās, pee kam ne tiš daudš teef runātš un ſpreeſtiš par paſchu wareno Jehowu, ziš ſihti jo ſihti reglamenteti (noteikti) Jehowāš kulta — deewſalpoſchānāš un upureſchānāš nolikumi... Preeſteru materiālās intereſeš ſtašwejuſchāš pirmā weetā — iſta, nepeeehdināma rijišba.

No ſchi brihſcha ebreju religijſkee rakſtneeki apgaiſmo wiſuš wehſturuš notikumuš ar weenu teikumumu — turateeš pee Jehowāš un jumš eeš labi. Jo Jehowa, turſch ſatreezis wiſuš ſweſchoš waldneekuš un peeweizis wiſu deemus, ſawu iſredſeto tautu nekād neatſtahš.

Saſarſetā praweeſchu doma eet tahlak un tahlak... Nepeeteef wairš atſiht Jehowu tiſai kā ſtipraſo paſrejo deemu widū: Jehowam jaſkubhſt par weenigo deemu wiſā paſaulē un ebrejeem jaubht weenigi iſredſetai tautai. Deewa jehdſeeneš jau iſgahja ehruſp nazionaleem raſnujeem: wiſpirmš e breju Jehowa kluhſt galmenaiš deems ſtarp paſtahwoſcho tautu deeweem un beidsot — wiſnam jatop par weenigo paſaulēš deemu.

Schahdš paplaſſchinātš „jehowiſmš“ waj „jahwiſmš“ ſtipri eeſpaidojiš wehlaſo kriſtigo tizibu un muhamedaniſmu: „Jaunā deriba“ un Korānš baſtaš uš ſchis „weendeewibāš“ idejaš.

No ſajitā redſam, ka wiſā ilgajā religijſkāš domāš weidoſchānāš prozeſā pee ebrejeem nojauſchama noteikta tendenze, wiſſeeneš no politeiſma uš monoteiſmu — no daudšdeewibāš uš weendeewibu, kaut gan patš „jehowiſmš“ kā tahdš wehl tihra monoteiſma forma naw.

Un luht, kriſtiguee baſnizaš pehtneeki apgalwo, ka ebreju „ſw. rakſtu“ daudſinatā ihpatniba eſot atrodama taiſnū ſchajā weendeewibāš dſinā. Pat wehl wairak. Pret paſchāš bibeleeš teſtu un wehſturijſku ſinu leezibam kriſtiguee pehtneeki wiſeem ſpehkeem zeuſchāš ſaſkatit ebreju monoteiſmu jau „paſchā ſaſkumā“, kā kaſdu ihpatneju ebreju religijſkāš domāſchānāš ihpaſchibu. Wiſi tiš daudžāš reiſeš bibelē minetee „elkdeewi“ teef uſſtatiti kā „nenormala“ blaſuš parahdiba. Tā pilnigi teef ignoretš wehſturijſki nepezeefſchamāiš domu atihſtibāš gabjeeneš.

Mumš noteikti jaatraidā, kā pilnigi nepamatotš, ſchis baſnizaš pehtneeku apgalwojumš. Nekahda ihpatneja, itkā eedſimta „monoteiſma“ gara ebrejeem naw bižiš. Ar ko tad baſnizaš pehtneeki war peerahdit ebreju Elohima waj Jehowāš „preeſchrozibāš“ pret zitu tautu „deemu kungeem“? Waj tad ſcho deemu darbibaš un warāš apmehri bijuſchi kaut ziš maſaki?

Tendenze uš maſo deemu apweenoſchānu un galwenako deemu iſwirijſchānu pirmweetāš un pat ſināma deewa noſtahdijſchāna itkā

„weenigâ“ lomâ — redsamas ne tilai Egiptê jau pahra tuhlfstoschus gadus pirms ebreju „weenigâ“ laikeem, bet ari Afrijiâ un Babilonê. Babiloneeschu deewu-dseefmas us to noteitti norahda.

Un newareja tatschu zitadi ari buht: stiprai zentralsijetai, militarai walstij ar spehzigu weenwaldneeku semes wirfû wajadseja ari ateezigâs debefs eefahrtas. Ja semes wirfû „haoß“, weetu dezen-tralijms bij uswarets, tad ari debefs deewu baram wajadseja fashaurinatees, deewu konkurenzei isbeigtees un tilt atbrihwotam zelam walsts waj nazijas weenigam, wiswarenam deewam, kuram, protams, jawalda ari pahr zitu walstu deeweem... Ne deewi rada zilwekus, bet gan zilweki weido deewus pehz fawas lihdsibas. Debefs eefahrtas teef tehlotu pehz semes soziali-politifikâs eefahrtas parauga. Dâ ari „sw. raksti“, kuros pree-iteri mehdi fault par deewa wahrdeem, ir patefiba zilweku pašchu fahahrtoti un apstrahdati raschojumi, kuros atspogulojas sinama laifmeta zilweku uiflati, jehdseemi un fabeedrifkâ dsihwe.

Dâ tad, nekahda ihpatneja „monoteistifkâ“ gara ebreju radifchanas stahstos naw. Kâ weenwehrtigus ar zitu tautu teifam, mehshos ebreju raschojumus waram falihdsinat un apfwehrt, kas wi-neem kopigs un nahzis no weena atwota. Nefchaubidamees par religifko jehdseenu pahraemfchanu un eefaidoschenu, mehswaram jautat, kas tad nu ebreju un tamlihdj kristigo bibeles radifchanas stahstos mantots no faimineem?

Senaf pehtneeki wairaf usfwehra egipteeschu kulturpafaules eefaidu us ebreju radifchanas u. t. t. teifam. Mehdsfa aifrahdit us pafcha Moßus personibu: fak, egipteeschu iiglitiba darijuse nenoleedsamu eefaidu us leelo tautwadoni, u. t. t. Mehsw jau redsejam, ka tagad schis personas wehsturifkums teef apfchaubits. Wispahri tagad egipteeschu eefaidam wairs nepeesfhir tik leelu lomu.

Birmâ meeta iswirjas babiloneeschu kulturâs eefaidas. Ilgus gadufimtenus ebreji to ifjuta no thaleenes, bet „Babeles guhstneezibas“ laifos ebreju inteligenze waigu waigâ fastapâs ar scho kulturu, kas newareja palift bes eefaida us atmahzejeem. Ir taijni neefpehjami eedomatees, ka ebreju inteligenze buhtu, neraugotees us naidu pret uswaretajeem, pilnigi paliftuse babiloneeschu kulturdsihwes nomalê. Bibeles pat norahda, ka ebreju augstmaneem un bagatneefkeem dota plafcha eefpehja eeguht Babelê augstako iiglitibu.

„Un Nebufadnezars, Babeles fehninfeh... fazija us... fawu fam-barjunktururu usraugu, lai no Israela beheneem, no fehninu un leelkunu dsimuma, islafal... jauekfus... famanigus wisadâ gudribâ un labi mahzitus, un kam gudrs prahts, un kas buhtu derigi fehnina pilf stabwet, ka tee taptu mahziti faldeju rakftâ un walodâ, un ka tee trihs gadus tâ taptu audfinati“ (Daniefâ grafm., 1. nod., 1.—5. p. p. un tablat).

Schi eefpehja, protams, tifuse ijmantota, un pats praweetis Daniels apleezina, ka winsch personigi un wehl daschi wina beedri kluwufchi finibâs pat „pahrafi“ par Babeles fihlneefkeem un gudra-jeem un baudijufchi sinamas preefschrozibas (Daniefâ grafm., 2.

nod., 47. un 48. p. p.). Azimredjot, ušwaretajeem politiski bijis ijdewigi un nepeezeešchami radit no pahrwaretās tautas wadošcho augstmanu un bagatneeku widus eespaidotu, šew labwehligi noskaidrotu inteligenzi. Meluhkojot uš „patriotu“ oposiziju, šchis noluhks pa dakai isdeweēs.

Kulturwehstures un archeologijas dati noteikti leezina, ka ebreji šawās finaschanās daudj ko mantojušchi no šaweem ušwaretajeem. Babele eespaidojuse ari bibeli. Teescham, archeologiskee pehtijumi dod jaunu apgaišojumu daudšam „Bezās deribas“ šinam. It pareiši jau šchi gadušimtena šahumā pehtneeks Delitšs teiza: „Aust šahrta rihta blahšma pee tumšchajām debesim un špirgta auštrumu wehšma pahrškeen pahr wezās „grahmatu grahmatas“ lapam... Wairak un wairak noskaidrojas zeeschais šakars starp ebreju wiswežako wehšturi un Babeles šenatni“.

Ne ebreju Jehowa-Glohims waj kristigo „deews kungs“ šenatnē likušchi gudrajam Mošum ušrakstīt radišchanas šahstus, bet gan augsti attihstītā kulturtauta šenajā Babilonē darinajuši lhdšigus raschojumis jau pirms teem laikeem, kad „delais“ ebreju un kristigo deews nebij ne šahzis pašauli „radit“, ne ari pats wehl dšimis zilweku galwās.

Apšlatišim šcho jautajumu masleet' tuwak. Jau ašrahdišām, ka agrak peemestais Babeles pašauls radišchanas šahsts eerakstītis mahla tahpelēs wismaj 2.000 gadus pirms muhšu eras. Domehr pirms zilweki wareja ko rakstīt waj pahrrakstīt, wajadseja buht jau atteezigai domai, jehdšeneem, u. t. t. zilweku galwās. Tapedz ušrakstitee šahsti ir pateešibā daudj wežaki par atteezigām mahla tahpelem, furās tee eerakstīti.

Waj babiloneešchi bij pirmee, kas šihmejušchi radišchanas ainās? No kureenes nahzis wiku mantojums? Babiloneešchu kulturās šahkumu šinatneeki mekle pee wehl wežakās šumeru-akadu tautās, kas šawā laikā mita pašchos Mesopotamijas deenwidos, pee Peršijas juhras lihtšija (tā šauktā Akadējā). Pehdejā laikā atradumi leeku reiši apštiprina domās par šumeru-akadu kulturās augsto pašahpi.

Šaunatee archeologu israfumi pee bijušchās Ur pilšežas peerahda, ka jau 6.000—6.500 gadus pirms muhšu eras teit ušseedejuše augsta kultura. Šchi kultura, protams, neradās weenā deenā. Wa-gahja ilgs, koti ilgs laiks, kopš zilweki eemahzijas zelt tās ehtas, furu drupas tagad ar leeku ruhpibu archeologi israfnā. Ne mafak laikā pagahja, pirms radās šinamas garīgās kulturās wehrtibas. Tapedz nebuhs pahršpiblets, ja teišim, ka 8.000—10.000 gadus atpakaļ Mesopotamijas deenwidos weidojuseēs weena no warenatām šenatnes zilwezes kulturam*).

*) Loti pamahzošchi ar šcheem šeno kulturtautu attihštības laikmeteem šalihdšinat daščus žitus škaitlus, kas šihmejas uš wehl wežakeem notikumeem zilweka dšihwē. Tā pirmos, primitiwos zilweka darbrihkus, eerotščus un trančus atrod apm. 150.000—200.000 gadus wežos šemes šahnos. Tās bijis

Ar intereši jagaida, ko dos pehdejos gadus atraisto ušraštu at-
šahfrejumi. Nav isflehgta eespehjamība, ka dabunam ari jaunās si-
nās „radišānas“ jautajumos.

Mehs šchoreiš nemeklešim ņenatnē tahšaf par ņumeru-afadu man-
tojumu. Babiloneešchi bijušchi teizami wezās kulturās turpinataji.
Babiloneešchu kulturās eespaids uš ņaimintautam bijis loti leels. Un
šchajā gadījumā muhs interešē wiau eespaids uš ebreju radišānas
šahšteem. Ar to mums kluhs šchaidrs ari bibeles šahštu pirmawots.

Bibeles radišānas šahsti ir ušskatami kā pašchu ebreju pirmat-
nejo teiku maišījums ar babiloneešchu teikam: glesnainee babilonee-
šchu šahsti stipri pahršpehjušchi ebreju weentahrihās teikas. No ba-
biloneešchi peeraštija ņaweeem daschados laikos daschadi ņaukteem
leelbeeweem, to pa leelakai dafai ebreji pahrneša uš Jehowu un Glo-
himu.

Miš nepeezeešchamibās mehs eerobeešchōšimees ar zilweka radi-
šānas šahštu wispirnā ņahrtā. No abeem mums pašihštameem šchi
šahšta warianteem otrais, šchēet, wiswairaf ņaglabajis ņawas „ebre-
jištās“ pašihmes.

Šchajā šahstā pateesībā deesgan gruhti nojehgt, ņahds ihsti bijis
pašaules ņahšums jeb radišāna. Pašaule (feme) itkā pahtahwejute
jau nenoteikti ilgū laiku: wiau nahzees ne „radit“, bet tikai eefahr-
tot. Semes ņaušuma un neauglibas tehlojums norahda, ka tuffne-
šchais lihdsenums ir bijis tās tautas dšihwes weeta, fur deemi
„ņahšumā“ eefahrtojušchi pašauli, pehš tam, kad nolijis leetus. Šahsts
it labi uššwer, ka dšihwiba ušplauft tur, fur ir uhdens.

Japeešimē, ka ofizialā kristigo bibeles (1. Mošus gr., 2. nod.,
6. p.) ihsti nešaeetas ar ebreju pirmtektu. Ša bibeles runā par mi-
glu, ņas zehlušees no semes un šlapinajute wifu semi, tad ebreju
rakstos ir šchahda fraze: „Bet awots (štraume) išrahwās no semes un
šlapinaja wifu semes wiršu“. Štarpiba leela!

Teescham, no kurenes tuffneši wareja zeltees migla un „šlapi-
nat semi“? Mehš ņinam, ka tikai ap o a s e m, fur no semes iktē
awotu uhdens un šlapina semi, — išaug augi un rodas daschada zita
dšihwiba. Nešchaubami, ka ebreju rakstītaji šchahdu oasi ari doma-
jušchi.

tā ņauktā wezatā afmenlaimeta ņahšums. J a u n a f ā afmenlaimeta ņah-
šumu atteezina uš laikmetu lihds 40.000 gadeem atpafaf.

Japeešimē, ka pehdejojais leelais apledojums (tā ņauktais „ledus
laikmets“) Eiropā notizis wismaf 50.000 gadus atpafaf, pee kam išbeidšees
šchis „ledus laikmets“ ne agraf, kā 25.000 gadus atpafaf. Zilwešs daubšos
Eiropas apgabalos bijis špeests dšihwot apafschēemes alās. Šchahdu apledo-
juma periodu bijis waitaf. Zilwešs pahršihwejis wišus ledus laikmetus.

Ledus laikmetā zilwešs noteikti jau pašinis uguni. Ar metaleem
zilwešs eepajinees daudš mehlaš. Tā, pirmā ņapara eeguhschana atteezi-
nama uš laikmetu wismaf 8.000 gadus atpafaf. Ar dšelsi zilwešs
eepajinees ne agraf, kā 5.000 gadus atpafaf. Rapara un alwas maišījumu
jeb bronšu zilwešs pašina jau ilgi pirms dšelšs. Bronša plafchi iikuse
išleetota. Tapehš ari runā par „bronšas laikmetu“. Tagadejais laiks teek
ņautis par „dšelšs laikmetu“.

Šumeru-afadu kulturās wezumu ņinamā mehrā war ņalihdsinat
ar Egiptes kulturu, furas ņahšumu reština wismaf 7.000 gadus atpa-
faf.

Ušrehtošči, ka štabštā pastahwigi teef mineti lauku šwehri un putni, bet par uhdens dšihwneekem natw runas. Šcheet, j u h r u šči šabsta darinataji naw pašinušči, tā ari neko nešin par mešču apgabaleem, kuru tukšneši, tā sinamš, natw. Par „wifu pašauli“ ari jeh-dseena trušft.

Tušftnešchainā Arabijas puššalas daba, kur ebreji mita šawas šendšihwes laimetā, pirms apnešchānās Bālestinā uš pastahwigu dših-wi, wišwairaf šaštan ar peewestā šabsta glešnam. Tapehš neivar buht šchaubu, ka šči šabsta darinataji teefšam bijušči ebreji jau nomadu (šlepotaju) laimetā.

Rā šemfopis un dahšfopis, pastahwigi apuhdenojot šemi, deewš-raditajs išdabū no winas lauku un kofu auglūs. Rā podneekš, no šašlapinateem mahleem, šas eeguhštami neaprobeshotā daudšumā, deewš-weido šawus rašhojumūs. Mehs to redšam pee ebreju deewa: zil-wes Adams teef weidots no mahšfemes pišas. Šchajā šinā ebreju deewš Jehowa rišhojees weenadi ar egipteeshču šnumu un jau agraf mineteem Bābeles šendeeweem (Ga, Wels, u. z.). Wišleelata ir lih-dšiba štarp babiloneeshču un ebreju deewu darbibu. Tas leezina, ka ebreju radišchānas šabstš gabjis žaur babiloneeshču „šchrištišchānas uguni“.

Tahdas ir wezakās ebreju „jahwištu“ rakštu šinas par radišchānu. Pateššibā bibeles šašfas ar wehlašos laikos darinato „elohištu“ šabštu, šas šašahrtots ištšī pehš „Bābeles guhštneezibas“ laikeem. Te jau redšama glušči žitada aina.

No šaujā, beidšihwibas tukšnešča wairs ne wehštš. Preešchā atšlabšas plašchāfa pašaulē. Radišchānas šabsta šašfumā eet runa par širmatnejo haofu; šemes wirtš tumša, wišu pašrlašj uhdeni, šašfeme un uhdeni natw nošchirti, u. t. t. Šoli pa šolim raditajs eefahrtō debeši un šemi, rāda augus un dšihwneefus un beidšot žil-mefus.

Šabstš wareja raštees pee tautas, šas dšihwojuše leela uhdens šajuma (šuhras) tuwumā un šcho uhdeni ari mašleet pašinūši, šurai bijis nošegums par šalam, u. t. t. Ari uš paščas šemes šahrtiga dšihwe šchāi tautai eefahrtušešs tīšai tad, šad išdaritā nošaušināšchāna, ušwāretš „haošš“, u. t. t. Tas norahda uš apgabalu, šas bagatš upju un purwu uhdeneem, kur nepezeeshchama pareiša uhdenu išdalīšchāna.

Babiloneeshču preeššchahjeju šumeru-afadu šemes daba taišni lihšhinajās šimetāi aināi (šuhras tuwums, upju uhdenu bagatibas, purwi, apgabala appluhdinajumi, u. t. t.). Šumeru-afadi ir ari šči šabsta širnee darinataji un babiloneeshči-afireeshči tīšai mantotās teifas tašlafi pašrestahštītāji. Ebreju „Elohima šabstš“ wišwairaf tuwojas glešnam, šas aprauštītā weidā, nepilnigi ušglabajušchās kīhš-rakštos.

Rašitajs atžerešees, ša „Elohima šabštā“ deewš wišžauri leeto pašwehles wahrdu „lai top“! Uštats par deewu wahrda wiššpehžibu ir kofī šeneš Bābeles produkts. Doma par deewu wahrda wiššpehžibu šatrā šinā daudš wezakā par leelo Wardufu (-Welu), šas ebreju šrimdas laikos škaitižās par šahrtējo Bābeles deewištcho pašwehšneeku. Deewu dšeesmās juššmigi apdšeedata wīnu wahrda wiššpehžiba. Bābelē šemplu šeenās bijušchās ištšihmetas ar lihšhigeem deewus šlawe-jošcheem ištženeem.

Rahds atšchifretš mahla tašpeles teksts par leelo deewu A n u un žiteem leelbeeweem gandrišj wahrdu pa wahrdam šaštan ar to, šo par ebreju Jehowu šašam Širaka gudr. grahm. 43. nod. Tas patš šašafa par daudšām Dawida dšeesmam, šjaba grahmatas atšetwišch-šeeem panteem un wehlašo praweešču deewa apdšeedajumeem. Wiša šči „literatura“ naw išpatnešs ebreju rašhojumš. Ta pašwešta no Bābeles.

Zilwekem tik nepeceetamâ ebreju Elohima tehlojumš wislabaf jaffan ar marenâ Babeles deewa Marduka (-Bela) glesnu. Babeles Marduka eespaidš us ebreju Elohimu ir nešchaubamš. (No ebreju „apweenotâ“ Elohima un Jehomas wehlaŭ ijauga bibeles „weenigais“ deewš). Rahdâ zitâ darbâ mehš pafawefimees fiŭkaf pee babiloneeŭŭu waj ŭumeru-akadu ŭenkulturas eespaida us bibeles rafsteem wiŭumâ. Teit mehš palikŭim radikŭanas jautajumu rahmjos.

Ŗhajaŭ ŭinâ jaaisrahda us weenu ŭwarigu ŭaktu, kaš pamahzoŭŭi apgaismo bibeles paradizeš ŭahŭtu. Mehš te domajam kluhmigo zilweku apgrehkoŭŭhanâš momentu paradizeš. Archeologikŭee Artradumi met gaismu ari us ŭho jautajumu. Tâ wahzu Auŭtrumbeedribas ekŭpedizijas archeologi ŭtarp ziteem ŭŭirijas un Babilones peeminekŭeem kaŭdas pilš drupâš atrada neleeku mahla taŭpeli ar loti intereŭtantu tekŭtu (tagad ŭŭi taŭpele atrodas Berlinez muŭejâ). Minetâ mahla taŭpelê eerakŭtits ŭahŭts par to, kâ zilweki paŭaudejuŭŭi ŭawu pirmatnejo, deewu doto nemirŭtibu. Tas notizis ta pehž, kâ zilweki leetojuŭŭi deewu aiŭleegtu baribu.

Ŗho atradumu papildina kaŭds neleekš babiloneeŭŭu barelejeŭš jeb modeletš ŭenas ŭimejums, kura kopiju ŭheit ŭueedŭam (7. ŭim.).

Bildites widâ redŭamš kofš, kura ŭaros karajas augli. Diwi zilwekweidigi tehli ŭehd kofam abâš puŭeš. Labâ puŭê wiŭhreetis (ragi — wiŭhreeŭŭa ŭeŭŭa ŭimbols), pa freiŭi — ŭeeweete. ŭbi iŭŭtee-puŭŭi rofas pehž kofa augkeem. ŭiŭ ŭeeweetes ŭaredŭama gara, ŭiŭŭumaina ŭŭuhŭŭa.

Ŗeekas, itkâ ŭhikš ŭimejums buŭtu teeŭŭi paŭuhtits bibeles ŭahŭŭa iluŭtreŭŭhanai. Naw ŭchaubu, ka wiŭš ŭhikš ŭahŭts ir wiŭzauri babiloneeŭŭu ŭemes behrnš.

ŭaakŭimê, ka „apgrehžibas ideja“ babiloneeŭŭu ŭahŭtos iŭpauŭŭas tiŭpat noteikti, kâ bibelê. Deewu paŭeŭŭu neiŭpildikŭana, pehž babiloneeŭŭu uŭŭkateem, bijuŭe wiŭŭmagafais noŭeegums. Wiŭas zilweka meeŭas zeekŭanas un it ŭewiŭŭki ŭimibas un nahwi — uŭŭatija kâ ŭodu par nodariteem greŭŭeem.

Norahdijums us ŭŭuhŭŭu pilnigi logikš, ŭaprotams. ŭŭuhŭŭa taŭŭu biŭ ŭenâ haofa ŭiamata ŭimbols. Ar ŭiamatu leelais Mardukš weba žihnu un uŭwareja to. Ŗet laiku pa laikum ŭŭuhŭŭa atjauno ŭawu poŭtoŭho darbibu. ŭŭuhŭŭa iŭpoŭta „ŭiŭwibas bikeri“. Nâ Babeles mahlu taŭpeles biŭ pilnas aprakŭeem un pilu un tempu ŭenas daiłotas atteežigeem ŭimejumeem par deewu žihnam ar ŭŭuhŭŭu, puŭŭi, u. t. t., — tâ ari bibelê daudŭas weetas ŭeedotas tam paŭŭam jautajumam. Ŗeŭpaidš kaŭds, itkâ bibeles rakŭitajš buŭtu atkahrtojis babiloneeŭŭu tekŭtus waj weenkahrŭŭi aprakŭitijis Babelê redŭetos lepnos ŭimejumas.

Tâ tad, bibeles ŭahŭts par ŭŭuhŭŭu un zilweku apgrehkoŭŭhanos paradizeš ari peeder teem „ŭwehtâš grahmataš“ rakŭojumeem, kuru pirmŭahŭkums mekŭejams babiloneeŭŭu awotoš.

No otras puŭeš nemot, naw noleedŭamš, ka ŭhajaŭ ŭŭuhŭŭas ŭahŭŭa wiŭpahri atŭpogulojas ŭenŭenâ žihna radoŭho un ahrdoŭho ŭeŭŭu ŭtarpâ, jeb, kâ ŭenejâ perŭeeŭu religijâ uŭwehrtš, žihna ŭtarp

labo Ormuſdu un ſauno Arimanu. Uj to jau mehš agraf
aiſrahdiſjam. Nekahda ihpatneja ebreju waj křiſtigo bibeles „deew-
gudriba“ ſchi ideja naw.

Wiſpahri ſcheit apzeretais materials iſklichdina ſatru domu par
bibeles rakſteem kà ſewiſchlas „deewgudribas“ awotu. Bibeles ra-
diſchanas un paradifeš teiſlas darinatas firmà, tahtà ſenatnè. Scha-
još zilweku raſchojumos atſpogulojas ſeno laiku ſinaſchanas, jehdſee-
ni un ſabeedriſkà eefahrta. Muſhlaiku kulturās zilweku wiſš tas
war intereſet tiſai kà ſeno kulturu pehtijumu materials. Neko de-
rigu mahžitees no ſchi „atſinas“ awota newar.

Taiſni otradi. Bibeles radiſchanas ſtahtu propaganda lauſchu
maſàs ir attihſtibu bremſejoſcha leeta. Bibeles mahzibas newed uj
preekſchu, bet gan atpakał pee pirmatnejo meſchonu paſaulē uſſata.
Luhł, tapehž ir no ſwara ſchim teiſkam noraut wiſku „deewiſchuma“
plihwuru. Luhł, tapehž ari muſſu uſſaweſchanàs pee bibeles radi-
ſchanas teiku „pirmawota“ jautajuma iſnahža ſamehrà pailga.

Zeturtà nodala

Tentās un ihsteniba

Bibeles paradises weetas mellejumi. — Norahdijumi us austrumsemi. — Paradises upju nosaufumi. — Semes paradises apraksti un sihmējumi us pašauls kartem widus laikos. — Kolumba maldi. — Paradises „azuleezineeki“. — Jaunake paradises mekletaji. — Rahdā nošhmē eespehjamš runat par paradises „weetu“? — Dašchado tautu teikas par „šwehtajeem“ kalneem un „paradišem“. — Bijuse un nah-foščā paradise. — Religija šola tizigajeem paradisi „winā pašaulē“. — Kur radusees ebreju paradises glejna? — Babilone kā paradises seme. — Teiku norahdijumi un finatnes leezibas. — Delitšča iškaidrojumi. — Ebreju paradises stahsts naw originalraščojums. — Teikas par pirmatnes milšheem. — Bibeles norahdijumi. — Dšhwoneeku šaulu pahratmenojumi un zilweks. — Žif leeli bijušči pirmee zilweki? — Jaunlaiku „Amerikas brihnums“. — Adama peeminellis. — Paradises stahsti, kā šenlaiku zilweku zilšču šabeedriščās eelahršas atšpogulojums. — Matriarhalās un patriarhalās gintas maiņu atbalš radišchanas teiku pretruadš atteezibā us šeweetes teešiffo stahwofli. — „Elohimu“ un „adamu“ ziltis šenatnē. — „Tabu“ nošhme ebreju teikās. — „Elohimu“ ziltstokš. — „Iščuhščas“ ziltš. — Pirmo zilweku apgehršs un „deewlihdšiba“. — „Adamu“ ijdšihščana no paradises dahrša. — Bibeles teiku museja wehrtiba. — Debešs paradise un paradise semes wiršū. — Bašniza apšpeedeju kalpibā. — Komunizms kā jaunā taišniba us semes.

Wehl šamehrā nešen atpakaš bibeles mahžibas tumšchoja zilweku prahtuš. Nrets šchaubijās par bibeles šiau pateesību. Laudis tizeja radišchanai, un, protams, wiži bij pahrleezinati, kā bibelē aprakštita paradise teeščham bijuse. Bij pat laudis, kuri nopeetni domaja waj tizeja, kā paradises dahršš wehl muhšu deenās pastahwot. Bij pašahtti ari mehginajumi šcho weetu atrašt... Wet kur tad ihsteni atradusees šchi Edema?

Dibinotees teeščhi us bibeles tekštu, apgalwoja, kā paradise mellejama tahku a u s t r u m o š. Pusotra tuhščtošč gadu ilgi „krištigā“ Ćiropa šchos austrumus melleja kaut kur rihtoš no Widuzjuhras — Masajijā, Persijā un pat Iranā waj ari Mesopotamijā, pee Tigris un Ćrates upem.

Šešojot muhšu eras laikos geografiško ujštatu attihštibai, šahlot no pirmo gadušimtekū bašnizastehwu isteizeeneem lihdi K o s m a š

„Indijas brauzeja“ aprakšteem (6. gadu simteni), waram šazit, ka to laiku waldošā doma bija weena: austrumos guļ leele pafaulēs uhdēni (oceans), kas tā līklumaina tšchubfla apnem wīsu fauſſemi. Wiapus okeana uhdēneem atrodotees otra plaſča fauſſeme. Šchajā aiſſuhras austrumſemē tad ari meklejama paradīſe.

Ēe ta laika truhzigām geografiskām ſinaſchanam nebuhtu leelš břiņums par ſchahdu aplamu uſſkatu. Bet ſcho nejehdſibu wainagoja wehl pahrſteidoſchaka „gudriba“: no minetās ſemes, wiapus okeana iſtefot tſchetras upes, kuru gultnes ſahkumā eſot pa fauſſemi, tahtlak upes tefot pa okeana dibenu un pehz tam no jauna iſnahkot ſemes wirſā — jau uſ muhſu apdiſhwotās fauſſemes rihtu malas... Un ar weeglu roku koſma „Indijas brauzejs“ peelihſina bibelē mineto Bihſoni leelajai Gangei (Indijā) un Gioni — Nilei (Afrikā). Katrs ſchi laika zilweks ſapratis, zif nepamatots ſchahds geografisks tehlojums, bet tumſchā „kriſtigā“ ſabeedriba tam tizeja.

Pahrejo diwu upju noſaukumi neradija ari toreij nekahdu ſchaubu. Tā bibeles Wrate eſot Meſopotamijas Efrate, bet Zdekele — Tigris upe. Ja eewehroſim, ka ſumeri-afadi Tigri ſauza par „Tiddigla“, aſireeſchi par „Diglat“ un ebreji par „Tiddegel“, tad nebuhs gruhti te ſaprast kriſtigo bibeles „Zdekeli“. Šcho diwu eewehrojamo Meſopotamijas upju lejas un widusdaſā dſima wiſpirms ſumeru-afadu un wehlfat babiloneeſchu-aſireeſchu kultura. Bibelē Meſopotamija un winaš upes wairakſahrt peeminetas.

Uſſchkirigi no koſmas mahzibas, dandſi agrako widuslaiku rakſtneeki ſemes paradīſes weetu domaja „tahlos austrumos“ uſ kahda ſoti augta, nepееееetama kalna. Domehr neweenam no ſcheen rakſtitajeem nebij ne maſaſās jauſmas ne par ſchahda kalna pateeſo augſtumu, wina wiſpahrejo ſtahwolli un weetas attahkumu. Apgalwoja, ka uhdenspluhdos uhdēni neefot aiſſneeguſchi paradīſes dahrſu un ka winaſch, paſtahwot wehl ſchodeen. Zilweki turp noſkuht gan neſpehjt.

Reluſhkojot uſ ſchahdu aſinumu, radās zilweki, kas mehginaja attehlot paradīſes „ſkatus“. Luht, weena no ſchahdām paradīſes gleſnam, ko ſneediš kahds R a b a n s M a u r a 9. gadu ſimteni:

„Semes paradīſe atrodas wiſattahfata ſemes austrumu malā. Dahrſa widū aug „dſihwibas ſoks“. Paradīſe ſlimats weenmehr paſtahwigs: tur nepaſihſt ne auſtumu, ne karſtumu. Dauds uhdēnainu awotu iſtef no ſemes un ſlazina dahrſu. Wiſapſahrt paradīſei „uguns ſeena“. No paradīſes iſtef tſchetras upes un ſpirſina wīsu ſemi“...

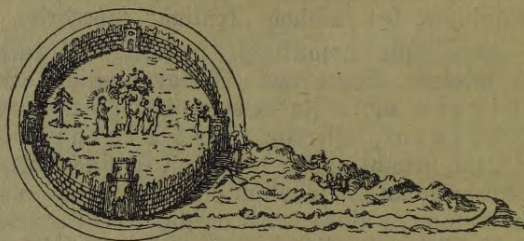
Kā redſams, rakſtitaja fantaſija naw nei' zif tahlu aiſgabjuſe no bibeles gleſnam un iſtenibā ne ar ko nepapildina tāš. Wiſleelakā fantaſija ir paradīſes „uguns ſeenaš“. Ko rakſtitajš teit domajiš, paleef wina iſdomaš noſlehpums.

Paradīſes nepееееetamiba uſſwehrta wiſoš apzerejumoš, kas par ſcho tematu ſaralſtiti no 9. lihdi 15. gadu ſimtenim un pat wehlfat. Rakſtitaji pa leelakai daſai tehloja paradīſi kā krahſchnu, augliġu

dahrju, bet netruhka ari tahdu fapnotaju, kas appalwoja, ka „muhš-laihos“ wairs fenejâ paradises krahšchuma neesot...

Šhajâ jinâ loti raksturigs ir ņcheit eewetotais paradises at-tehls (8. ņihm.). Šcho glešnu ņeedšis křitigo muhš Mauro Ra-maldoneņe, kas dšihwojis 15. gaduņimtenî.

„Uj paņaules kartes austrumos redšams paradises dahrs. Plaņcha ņlajuma widû ņahw ņeholwa ar ņtaru wainagu ap galwu, ne-tahš no wina paželas kofs, bet blaņus kofam apgrehšojušchais zilweku pahris. ņlajums no wiņas pahrejâs paņaules norobehšots ar augštu, robainu ņeenu, kurâ ņaņtatami iņchetri wahrti. ņlajumâ eehņhņas 4 upes. ņee galweneem wahrteem kâ fargš ņahw engelis. ņeku uņ ņcho weetu aistrusto neauglīgi kalni un atbaidoņšs tufneņis. Neweenam zilwekam naw iņdewees tiņt pahri ņchaj nepeectamai weetai uņ pa-radiņi“...

8. ņihm. Paradiņe pehž widus-laiķu geografu ņihmejumeem. (Leleweka kopija no Mauro Ramaldoneņes paņaules kartes).

Tižefim wiņņinatajam muhšam, kas aprakņtiis paņcha neredņetas weetas, un nemehģinaņim ari tur nokluht.

Ne maņak raksturiga ari 9. ņihm. peewestâ paradises glešna. Ta paņaules kartes daļa, kur ņihmeta domatâ paradiņe, atrodas augšchâ, bet te domati newis ņeemeki, kâ uņ tagadeņam kartem, bet austrumi, jo widuslaidos kartu ņaņtahditajeem bija paradums austrumis eeweetot kartes augšchâ. Paņchâ tahlâ austrumu malâ ari ņihmeta para-diņe.

ņihmejumâ redšams riaktis, kuram wiņapfahrt uhdeni. Paradi-ņes teritoriju wiņapfahrt eerobehšo ņeena, weenâ puņe redņami wahrti. No paradises zentra iņteņ iņchetras upes, kas tahlas ņaweenojas ar apfahртеjeem paņaules uhdeneem. Turpat dahrja widû eeweetots „laba un ļauna atņiņchanas kofs“. Ap koku apwiģuņees ņahrdinataja iņchubņka. Redšam paņchu apgrehšochanas břihti: Adams un Ćewa ehđ aistrusto augšus. Ahrpus paradises ņihmetš ņahwa noņleģguma iņats: engelis iņņen zilwekus tufneņchainâ ņlajumâ.

Ķapeņihmê, ka tajâ puņe, kurp aiņeet pirmee zilweki, wezlaiku kartes ņihmeja tâ ņaukto „milņhu ņemi“. Šhajâ tehlojumâ atņpo-gufojâs tajos laiķos waldoņchâ pahrlēeziba par to, ka ņahdreij ņemes wirņû mituņeji milņu zilweki.

Mineto karti — tâ ņaukto „Derfordas baģnizas karti“ ņa-ņtahdiģis ņahds Ritņchards ņeldinhamš 13. gaduņimtenî.

Blaschalam lasitaju masam isliktees pahrsteidsojchi, ka semes paradises mekletaju starpa bijis ari Amerikas atradejs Kristaps Kolumbss (15. gadusimtena beigās). Bahdā mehstulē no Amerikas zefojuma winsch issala sawas domas schajā leetā.

Kolumbs bijis pahrleezinats, ka paradise atrodotees wisattahlakā semes austrumu punktā. Kad meklejot ihjato juhbras zefu no Eiropas un tahlo Judiju, Kolumbs peeckuwa Deenwidamerikas krasteem, winsch bij zeeschi pahrleezinats, itkā buhtu jau apbrauzis semei aplahrt un tā peeckuwis wisattahlakam austrumsemas kraftam no reetumu pufes. Schahdā pahrleezibā Kolumbs dshwoja un nomira.

Jr finans, ka Deenwidamerikai Kolumbs peeckuwis eepretim Drinoko upes deltai. Zefotaju pahrsteidjis schis upes neparastais uhdeau daudjums. Pehz Drinoko straujuma Kolumbs domaja, ka schis upes isteta nahkot no sewischka paaugstinajuma. Kolumbs teit redseja itkā apstiprinamees sawu usskatu par semes formu. Leeta, luhk, tahda, ka Kolumbs neatfina semi kā apalu, pareisu bumbu, bet kā masleet' eegarenu bumbeeru. Pee tam schi bumbeera spizais gals atrodotees tahlos austrumos. Tapehz Kolumbam schkita, itkā Drinoko tel no pascha semes bumbeera spizā gala... Kolumbs 1498. gadā rakstija sekojcho:

„Es nedomaju, ka semes paradise atrahtos us augsta, jahwa kalna, kā to parasti tehlo, bet gan us samehrā neleela paaugstinajuma semes bumbeera spizē... Neeeenam nawi wehl isdewees turp nokluht. Uhdenspluhdos uhdeni ari neaifneedja schejeeni... No tureenes istek schi leelā upe (Drinoko). Klimats loti mihts, jilts. Wisas jihmes norahda, ka es atrodos tās semes paradises tuwumā, par kuru rakstijuschi godajamee mahzitee teologi“, u. t. t.

Deeki paslaidrot, zil loti Kolumbs maldijees sawos spreedumos par semes formu. Kas us „paradises glešnam“ sishmejas, tad jafaka, ka Kolumbs scheit parahdas kā parastais tizigais, bes kritiskas peeejas bibeles leezibam. Protams, Kolumbs bija un wareja buht tikai jawa laikmeta behrns.

Pehz Kolumba wehl daudji ziti nodarbojuschees ar paradises weetas meklešanau. Tā Frantschu Sinatru Akademijas usderumā 1691. gadā kahds mahzits biskaps Gwezijs apzerejis scho jautajumu un beidjot nahzis pee flehdseena, ka

„pirmā zilweku pahra dshiwes weeta atradusees starp Tigru un Efrati, masleet' us seemeem no tās weetas, kur abas schis upes sapluht kopā, pirms eetezet Perzijas juhbras lihzi“.

Tā tad, zeenijamais bajnizas pehtneeks domajis, ka paradise atradusees netah' no Schatelarabas, Mesopotamijā.

Ugrakos gara tumšibas laikos bijuschi ari mehginajumi konkreti ufeet semes paradisi, neluhkojot us to, ka wiši Edemas weetas aprakstītaji, apleezinaja pilnigu neeefpehjamibu zilwekam turp nokluht. Tā krusa karu laikos trihs greeku muhki nodomajuschi tahlos austrumos aifneegt to weetu, kur „debejis ar semi faetas“ un kur

fatrâ jinâ atrodotees paradise. Bet tamlihdšigš mehginajums bij glušči welts. Un pats šchahds stahšts par zelojumu uš paradisi ir tukšča pašala — tiziga sanatika fantaijas augliš.

Un tomehr, dibinotees uš tamlihdšigâm teikam, taišiti noteikti paradises apraksti un sihmetaš atteezigās bildeš. Tâ 15. gaduſimtenî faštahdita pašaules karte un uš tās atšihmeta paradise. Paradišes sihmejumu ſneedšis dominikānu muhšs Brofars.

Brofara sihmejumâ paradise tehlotā kâ plašāšs dahršs ar kupleem ſokeem, un daudseem atvotēem. Wisapſahrt paradisei augštā ſeena.

Bet tās jau bibelē agrak aprakštišs. Nēwajadšeja nēmaj „de-
lot“ un wehlaſ tehret laiku sihmešanai.

Ja Brofars sihmeja paradiseš glešnu uš „leezineeku“ stahštu pamata, tad biškaps Johans Marinjoli pats bijis paradiseš. Ko šchis ſaka?

Marinjoli 14. gaduſimtenā ſahšumā pašwešta Benedikta XII uš-
dewumā zeloja lihdi ſuhzneezibai uš Beſinu. Zelâ ſchis garidšneekš
eegreſeeš arti paradiseš ſemē. Un Marinjoli ſawa zelojuma aprakštā
(1854. g.) glešnaini tehlo paradiseš ſofus un upeš, ſajuhšminatš par
putnu dšeeſmam un uhdenškritumu ſpodrumu... Weidšot Marinjoli
paſtaſhta, ka paradiseš tuwumā wināš „ſawām azim redšejis“ ſmiltis
pehdāš, kaš palikušāšs no Adama ſokeem, engefa patwadibā išejt no
paradiseš dahrſa. Adams tizis aišweſts 40 itaku juhdeš no paradiseš
un noweetotš uš Zeiloneš ſalas augštā kaina. Turpretim Gewa
noweetota uš otra augštā kaina. Tikai pehž 40 deenam abi zilweki
no jauna ſaſtapuſchees.

Tâ tad, biškaps Marinjoli paradisi mekšejis uš Zeiloneš ſa-
las wāj laut kur wināš tuwumā. Zelotajš, ſchāi weetai tuwojotees,
dširdejis jauko paradiseš uhdenškritumu troſni...

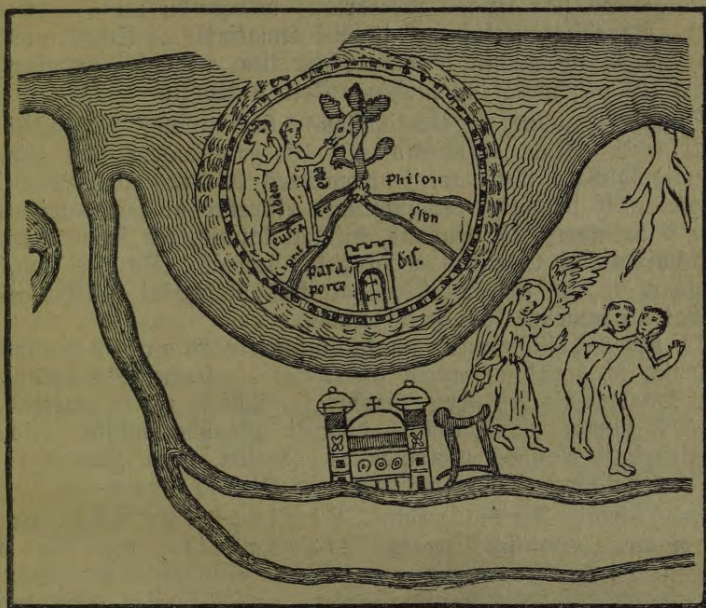
ſapeeſihmē, ka zeenijamais Marinjoli paradiseš weetas iſwehlē
neišteiž neko originelu. Kaħda ſeno indu teika jau daudš agrak hij
norahdijufe uš Zeiloneš ſalu. Teiķas ſaturš ſchahds:

„Birnee zilweki Adimas un Gehwa dšihwoja Zeiloneš ſalā, kur
deewš wineem pawehleja palikteeš, teekams ſchī ſala buhš apdšihwota,
tad wineem rahdšehot, kur žitur dšihwot. Bet Adimas pehž kaħda
laika apniķa un eekahroja tiķ pahri juhras ſchaurumam, kur otrā
malā winam rahdijāš eſam ſemē ar wehl jo ſkaiſtateem augleem,
neķā Zeilonē. Gehwa gan briħdinajufe nedariķ pret deewa pawehli,
bet Adimas bija nepahleezinams un nepeleuhšams un ſeelwai pre-
tojāš. Tad Adimas nehmas weens pats lehķ pahri uš jauno ſenti.
Bet Gehwa winam aphebrāš ap kaſlu un pahleehža lihdi. Nu irah-
dijāš, ka zilweki bija wihluſchees, jo jaunajā ſemē neķahdi ſkaiſti augli
nebija. Abi zilweki tad gribeja tiķ atpaķal, bet, peenahluſchī pee
juhras, tee redšeja, ka Zeilone pa to ſtarpu jau tiķ taħlu attaħlina-
juſēš no zeetſemeš, ka wairš nebija eeſpehjamš turp pahri tiķ. Tad
zilweki luhdša deewa ſchehlaſtibāš un deewš teiza: „ſeeewāš dehſ, ka
wina tewi naw attaħjufe, eš tew grehſtu pametu. Strahdajeet un eš
juhš ſwehtiškul“

Bamahziba no ſchī „ſwehtā“ stahšta weena: klauſi deewam un
irahdā! Ja gan, welž', noſpeeſtais Indijas darba ruhē, pazeetigi
zo naſtu, ko tew uſliķuſchī priwiligeteē augštmani un kriſtigeē angli.

Welž', jo tawš ņenais deews tā lizis, ņolidams „ņwehtibu“ par dar-
bu... Pēweenoņim ņho teiku agraņ pēwesto aplamibu kolekzijai un
atņahņim „mažziteem“ baņnizās preeņtereem iņmeņlet, zif daudņ waj
maņ winā etiņas un ņas labaka — bibeles teila, waj nupat pē-
westā?*)

Pēhž Marinjoli bijis wehl weens „paradiņes zekotajs“. Par
tahdu uņmeteēs ņahdš pēdžihwojumu meņletajs W a r t e m a no
Bolonjas (16. gaduņimteni).

9. ņihm. Paradiņe uņ 13. gaduņimtena paņaules krates.
(Pēhž S c h o m a r a kopijas).

*) Latvijas mažzitajs, teologijas doktors J. S a n d e r s, ņurčā pēwed
ņho indu teiku un uņņwer, ņa etiņā ņinā ta eņot paņrata par bibeles teiku,
noņtahda, ņā wehl augņtaku un noņihnigaku ņahdu ņenlatwju ņahņtu.
Leeta noriņinajuņees ņahdi: Deews zilwekus bijis radijis un welns toš
gribejis dabut ņawā warā. Bet deews naw welnam ņahwis zilwekeem uņ-
mažktees. Winčā zilwekeem brihwibu dewis un wehlejis, lai tee paņchi
iņņahņtas, ņam wini grib pēderet: ees abi papreeņņahu, ņuram zilweki ees
lihdņi, lai tam wini pēder. Un, luht, zilweki gaņjuņchi deemam lihdņi...

ņati, laņitaj', waj ta naw idile, ņo tehlo mažzitajs Sanders?! Zel
eedomajees: abi nahwigeē fonturenti — deews un welns noņtahjas blaņus
weens otram un aiņeet pa zeku, bet zilweku paņris „brihwu iņwehblas“, ņura
pēhdās jeb aņtē eet. Iņņti „ņenlatwiņka“ etiņa. Wehs pilnigi pēekriņtam
b. J. P l a ņ a n a m, ņurčā latwju darbņaudis padomju ņemē plaņchi eepa-
ņihņtinajis ar Sandera „atjaunotas“ un pēhž eespehjas „latwiņkas“ religijas
meņlejuņeem un no ņura rakņtina mehs pēwedām ņho iņrakņtu, ņa, lai
zif „jaufu“ un „etiņku“ ari nereņlametu pēwesto teiku Sanderi un Po, —
winai tomehr maņ tizetaju pat tagadejā Latwijā. Muhs tamlihdņigi ņahņti
war tiņai uņņaurinat.

Wartema 1503. gadā no Eiropas devās zelojumā pār Siriju un Palestīnu uz taļo austrumfemi — Indiju. Zēlā uz tu-reeni — austrumos viņam rahdijuschi mahju, kurā dšihwojis deewa nolahdetais brastā sleptawa Kains. Šchi mahja atradušees ne viņai taļu no semes paradises. Bet pašču „šwehlaimibas“ dabrsu War-tema redsejis nebij. Tomehr nešchaubama paradises ešamibas lee-ziba jau bijuse minetā Kaina mahja.

„Kristigā“ Eiropā netruhka plahnprahrigu tizetaju šchim bleh-dim un melim. Wartemi, Marinjoli un tamlihdšigi putni newa-reja šchehlotees par tizigās šabeedribas newehribu wiaw „atlahju-meem“. Paradises „zelojumi“ it labi atmafajās... Šchos tumšchos laikus Eiropā no muhšu deenam šchkir titai nedaudsi gadušimteni. Zif wišs tas mešchonigi no muhšu ušstatu šahwokka.

Tomehr irahdas, ka tamlihdšigus „brihnumus“ redsejuschi ari jaunaki laiki. Pat „apgaismotajā“ 19. gadušimteni, kas zilwezei dewa wisplashaho ftatu ari šenpagahtnes kulturās attihstibas jau-tajumos un it pamatigi eepasihstinaja zilwekus ar semes wisattah-lakeem stuhrišcheem, kā irahdas, bijuschi laudis, kas semes paradisi meklejuschi gluschi noteiktās geografiskās weetas. Un pee tam, ne-luhkojot uz to, ka šcho weetu ihpatnibas plashakai isglihtotai ša-beedribai bij šamehrā labi pašihstamas...

Tā kahds „dšihdomigs“ angļu šinatneeks Martins nopeetni appalwoja, ka paradises weeta jameklejot — seemepola apfahrtne. Semes lode pirmslaikos šcheit wisahtraki atdšifuse un tā warejis no-dibinatees muhšu pirmsentschu dšihwei wisnoderigakais klimats. Šchi „teorija“ plashas peekrišchanas neguwa. Ziti paradises me-kletaji wehrša ušmanibu uz peemehrotaka klimata semem.

Pašihstamais Afrikas zelotajs Livingstons teizās atradis cewehrojamo „paradises“ weetu Widusafrikā, pee Niles iste-fas (Wiktarijas ešera apwidū). Šchahds flehdseens tomehr neša-iskan ar paščas bibeles norahdijumeem, jo Wiktarijas ešers tatschu atrodas newis austrumos, bet deenwidos. Kā redsams, tizigajam geografam bijuse šawa ihpatneja logika.

„Kristigais“ angļu generalis Gordons, kurfch straumem is-lehjis „mešchonigo“ kineščhu un Afrikas eedšimto ašinis faros par šawas imperialistiskās tehwijās interesem (un pee tam ne weens ween paradisei lihdsigs, jauks semes stuhritis aišgahja bojā), ari uštahjees geografa un kulturwehsturneeka lomā, nopeetni „peerah-didams“, ka paradise atradušees uz masās Braslina šalas, ne-tahf no Afrikas krašteem Indijas okeanā... Pee tam šchis mahžitais wihrs appalwo, ka „dšihwibas foks“ ešot bijis plashči pašihstamais „maijes foks“, no kura augleem pahrtiek tik loti daudsi karštās jo-šlas okeana šalu eemihineeki. Kas attezotees uz „laba un launa at-ihšchanas foku“, tad teit ešot domata wehrtigā kofosa palma, u. t. t.

Peewestām bibeles „zeetpauraino“ teorijam naw gluschi nekah-da pamata. Bibeles aprašittās „paradises“ weetas meklešana, par zif tahda teel šaištita ar pirmzilweku dšihwi, pilnigi melta. Tah-da paradises dahrja ihstenibā nekad un nekur naw bijis un, pro-tams, tahda naw ari tagad. Bibeles paradises dahrjš naw kaut kahda

noteikta geografišā weeta, kur pagahnuē norišinajušchees sinami pa-
teeši notikumi. Zo stahstis par pirmzilwekeem paradise ir tikai teika.
Un kuršch gan mehginās meklet pašaku stahstos minetās weetas?

Par paradise „weetu“ war runat weenigi tajā nošihmē, lai
nojehtu, kahdā semes apgabalā waj weetā sinami dabas štati waj
pat weentahrschi stahsti par tahdeem wareja eerošinat ebreju teiku
un rakstu krahjejos paradiseš glesnu tehlojumus. Schahdā nošihmē
paradiseš „weetu“ šaprotot, mums kā pilnigi nederigi jaatmet wiši
tee paradiseš meklejumi, kas aishwirja usmanibu no apgabaleem, kuros
šaktiški norišinajās ebreju senlaiku dšihwes notikumi. Luhl, tapehš
muhju usmaniba japeegreesch tai semei, kas no Palestinas teescham
atradās austrumos, proti — Mesopotamijai. Un mehš jau redse-
jām, zik loti eespaidoti tika ebreji no Mesopotamijā mihtošcho tautu
kulturas. Waj pee šchim tautam bijušchi kahdi paradiseš stahsti?

Wispahri jaatšihmē, ka teikas par paradisi, par pirmatnejās
„šwehtlaimibas“ weetam loti išplatitas tautu widū. Pee tam bee-
šchi ween teikas loti noteikti norahda uš kaluu kā paradiseš weetu:
ar šawu nepeeeetamibu kalni nošchkirot paradisi no pahrejās pa-
šaules. Wišās pašaules dakās pee dašchadām tautam ir štahsti par
šchahdeem „šwehteem“ kalneem un paradisem. Tā geografs E. I. Še
K. E. L. i šawā laikā šafaitijis apmehram 30 eewehrojamakās „šweht-
weetas“ uš muhšu semes...

Wišās schahdas „šwehtweetas“ tautu fantajiju nodarbinajušchas ne-
tikai tapehš, ka štahstos tehlots šcho eedomato „šwehtlaimibas šuhri-
šchu“ pašafainais krahšchnumš. Par wineem teel fantajets šafarā
ar pašaku par šudušcho zilweku laimi. Teikās par šenatnes paradisi
daudšos gadījumos išškan zeriba uš nahšošcho, eemantojamo „šweht-
laimibu“...

Kamehr semes wirjus wispahri bij loti maš pašihštams, tah-
lās juhras un ošeani neišbraukati, nepeeeetamās kalnimes, kalnu
muguras un wiršotnes nepahreetas, šmilšchu tuffnešchi neišzeloti,
nošlehpumainās juhru šalas neišpehtitas, u. t. t., — tamehr, protams,
wehl wareja laudis šwehlot kahda zeribu dširštelite, ka „šaut kur“,
šwešchā tahlumā atrodas „labaka seme“... Warbuht, šaules lehkta se-
mēs austrumos, kur šaule wispirmaš škuhštā semes mahmulas kruhti
un išschkehrdigi raida šawus dšihwinošchos starus; warbuht, ka tur,
kur deenas beigās nošlehpumaini dšeesš šaules gaisma; — atrodas tās
weetas pašaulē, kas nepasihšt ne aukštuma, ne bada, ne šahpu, ne
noguruma, ne zilweku nošpeestibas, ne preešchlaizigas nahwes? Un
ja ne tur, tad, warbuht, laime miht tablās deenwidus šaršjubras
šalās, uš kureni wed gahru putru zelsch agrās rubens deenās?... Tee
bija šapai, jo šihka eepasihšchānās ar semes wirju pamāšam šajchā-
rinaja wišās „eespehjamās“ paradiseš weetas. Paradiše aishwirijās
weenimehr tahlak un tahlak, lihš beidsot tai nepalika wairs weetas uš
muhju semes.. Tad nahšošchās paradiseš ilgam atlika wairs tikai
šaititees ar semes ahrpašauli...

Lihšdšigi daudzām žitām religijām, křištīgā tiziba jo zihstigi propa-
gandē „nemiršīgās“ dwehšeles tahlakšihwošchānu pehš nahwes, meešas
augšchamzelschānos „pāstara deenā“ un muhšchīgās lihšgmes preefus
taišnajeem „deewa jehreem“ winpašaules paradise. Tā křištīgā tiziba
„apmeerina“ šchājā pašaulē žetoschos zilwekus ar winpašaules paradi-
ses preefu šolijumeem. Sewišchki teem eeshot labi winšaulē, kas
pazeetigi neušchi žeeschānu krusu semes wiršū... Nešchāubami, ka
šchahds meerinošchs opijs ir loti noderigs šapitalištiskai pašaulei:

privilijetais mafafums besbehdigi bauda paradises preefus ſchett ſemes wirſu, bet apſpeeshanu pazeetigi neſofchais wairafums, lai ap-meerinas ar tizibu uf liggimes baudam winpus ſapa — debefs paradife.

Duht, kapehz waldoſchaj ſchirai kalpoſochà baſniza un winas eſpaidà efoſchà „intelligenze“ tà uſſtabjas pret materialifima mahzibam. Ja eksploatejamee milioni darbfraufchu peenahzigi eepafihſees ar materialifitiffi noſtanoto ſinatni, ja wini nahks pee atſinas, ta neſahdas „nemirſtigas“ dwehſeles naw, ta meefas augſchamzelfchandas tuſſchaj mahni, ka zilweks tà pahrejoſcha parabhida dſihwo tifaſ ſchauri norobefchotos laika rahntjos un ka ſchepat, uf ſemes jarod wiſa eefpehjamà laime, neſo neatſtahjot un neſo negaidot no neefoſchàm pehz-nahwes leetam; — tad, ifgaitot wiſeem tizibas maldeem, nebuhs wairz pazeetibas un gribas neſt ſmago juhgu par labu ſaujinai dſihwes bauditaju... Tad „kriſtigo“ wergu ſabeedribu gaida behdigš gals. Jo dſihwes un laimes teefibu eefarofchana no apſpeesto puſes — ſapa dſeefima apſpeedejeem.

Tà debefs paradises gleſnam jaiſniht. Paradiſei jatop pee-pilditai ſemes wirſu.

Ebreji, tà ſauſas, puſtuffneſchainas ſemes eemihntneeki, reſp. Arabijas puſfalas klejotaji loti labi paſina uhdens dſihwinofcho darbibu. Daſes, kur no ſemes iſtek uhdens un ſpirdſina apfahrtni, iſaug ſahle, kruhmi, wareni kofi, uſplauſt daba. Kur uhdens truhſt, neiſaug ne ehrſſchki, ne dadſchi... Daſe nokluht wareja wehletees katrs tuſſneſcha klejotajs... Pats par ſewi ſaprotams, ka leelee pirmlaiku deemi — warenee, ſpehzigee „pirmtehwi“ — pirmos zilwekus newarejuſchi eelift tifaſ ſchahdà augligà oafè. Pirmatnejàs paradises gleſna wareja raftees pee ebrejeem jau winau klejofchanas laifmetà. Samehrà augligajà Kanaanà domas par dſihwibas krahſchnuma atkaribu no uhdens wareja tifaſ paſtiprinatees.

Un luht, ar primitiwu deewu deewa, „pirmtehwa“ Jehomas jehdſeenu un tehlojumu par laimigajeem zilwekeem paradises oafè ebreji nokluht Babelè. Teit ebreji jau atrod preeſchà lihdsigus ſtahſtus. Jaunàs gleinas ir krahſainakas, ſpilgtakas par paraſtajàm, un atnahzeji ſahri uſtwer tàs, jo winàs tehlotais teem tuws un ſaprotams...

Kad wiſam dſirdetam peeweenojàs ſtati, ko ebreju atnahzeji Babelè redſeja paſchū azim — leeliſki wal dneeku piku dahrſi uf mahſſligi zelteem uſfalneem un ar mahſſligu apuhdenoſchannu, wiſa tuwà un taſhà Babeles apfahrtnè eefoptà ſeme ar augligàm druwam un krahſchneem augku dahrſeem, upes un kanali, kas iſtezeja uf wiſam puſem, ſemes uhdenus uf juhru aiſwadot, u. t. t.; — tad eſpaidš iſnahza iſhti ſpehzigs. Tà Babeles paradises ſtahſtu ainas papildinaja dſihwàs iſhtenibas ſtati. Neſo tamlihdsigu — krahſchau un leeliſku Paſtina un Arabija ebreji redſejuſchi nebij. Dſirdetais un redſetais atſpogulojàs ari deemu teitàs. Tà „Babeles guhſtnee-zibas“ laikà galigi noſtiprinajàs ebreju ſneegtà gleſna par Jehowu tà pirmatnejàs Edemas eerihkotaju. Ebreju paradife — Babeles eſpaidu auglis.

No walodneeziſhà wecdoffa wahrds „paradise“, ebreju „pardès“ wistunaf ſtahwo perſeefchu „paradis“ waj „patri-daica“ (arabi ſala „ſirdaus“, ſireeſchi „pardo“, armeni „partès“), kaut gan perſeefchi

šajm wahrdam peefchibra žitadu nošhmi. Perfeefchi ar ščo wahrdu jau 4.000 gadus atpakaļ mehdsā apšihmet plaščus, ar augstām ņeenam eefšogotus waladneefu medibu dahrsūs. „Paradiše“ perfeefču nošhmi nebij pilnigas „šwehtlaimibas“ waj lihģsmes weeta, kašdu to tehlo ebreju un krištigo rasti. Loti war buht, ka milģgee medibu dahrsji, kuras eerihšoja waladneefu wajadhibam un turi parasti atradās walšts jaukašos apwidos, peħa šawa gaisa dšidruma, uhdeau špodruma, daščadu anģu, putnu un šweħru bagatibas — kaušču apšinā tehlojās neemen kā ihšlaiģigu medibu preefu un lihģsmes šubrīšči waladneefem, bet kā „muhšģigas“ šwehtlaimibas weetas wispahri. Paraste mirģtee tatiču šcheit turumā laisti netika un teem šģis nepeeeetamās, no tahleenes škatamās weetas likās kā kaut kas nosleħpumatins waj pat deewiščks...

Žranas tautas iščahdā paščā nošhmi leetoja wahrdu „vara“. Mehģinaja wahrdu „paradiše“ atwašinat ari no fanškritu wahrda „pradeza“ waj „paradeza“, bet iščim wahrdam wehl šweščakā nošhmi („ripa“, „seme“ waj ari „šweščseme“).

Ebreju un krištigo „paradiše“ — nepeeeetama preefa, laimes un bešruhpiabas weeta, kurā mitušči pirmee žilweki peħa winu radiščanas. Mehģ jau redģejām, ka krištigo pašaulē iģi paradises glesna žaur ebrejeem atnahģufe no Babeles.

Kurā weetā babiloneefchi eedomajās šawu pirmatnejo paradīģi? Babilones walšts daščados apwidos bijīs daudģ paradises šahštu un tapeħģ paradises „weetas“ tikuščas ušdotas daščados punktos. Atģenišču pilšehtu un apwidu preešteru starpā iščajā šinā bijuščas leelas nešafanas jeb pareiģak, konkurenze. Ari daščados laišos paradises weetas tikuščas ušrahditas daščadi. Šakarā ar reliģiģko kultu mainam, pilšehtu bojā eefšanam un jaunraščanos, ari „paradises dahrsģ“ šleģojis no weetas uģ weetu.

Kā weena no eezeenitakām paradises weetam škaitijās pate Babele. Wisweģafais iģis pilšehtas nošaufums „Tin-Tir-Ki“ burtiģki nošhmi „dšihwibas koka weeta“, bet iģis koks tatiču bijīs tas kungs, tas atradees paščā jemes paradises widi.

Kašturigi ari, ka Babilones walšts nošaufums „Nengi“, kas apm. 6.000 gadus weģš, nošhmi, — „kanalu un needraģu seme“. Tahds nošaufums norahda uģ labi noštahditu apuģdenoģšanas eeriģzi un leelu jemes augģibu. Wiģi purwi bij nošauģinati, leekais uhdens aišwadits prom. Wiģu semi šahģa leelģģki eefoptas druvas un dahrsi. Walģija šilts klimats, gaisģ bija dšidrs, wefelģģš.

Otrs wisširmakā ņenatnē Babilonei dotais nošaufums bijīs „Šan-Duniščģ“ waj „Šar-Duniščģ“, kas nošhmi deewa „Duniščģa pars“ („dahrsģ“ jeb „eefšogota weeta“). Wahrs „Duniščģ“ atteezas uģ wisweģako deewu teifu laiģmetu. Warbuht, ka iģis deews bijīs tas tablās ņenatnes „pirmtehģš“, kas eefahrtojis Babiloni tiģ jauģu? Pats par Ćewi šaprotams, ka radoščģ deewa personā te simbolģģets tas darģš, ko ņenlaiku žilweku audģes peeļtoģuščas, lai ņemi padariģu augģģģu, lai purwu un tukģnešču weetā eedeģģitiģu „dšihwibas koku“. Relģģģģšas teikģš pateģģā notikumu gaita apģreeģta otradi...

Tā tad, jau no ņeneem laiģeem Babilone un it Ćewiģģki winas leģšadala — deenwidos no Babeles pilšehtas (tā šauktā Kalģeģa) — gandriģģ wiģa kā tahda wareģa plaščakā wahrda nošhmi tiģt nošaukta par kaut kašdu žilweku laimes jeb pahrtģģibas weetu. Dšihwinoščģ uhdens un šepno dahrsģ teit netruhka. Naw tapeħģ břiģnumģš, ka ņumeru walodā Babilone nošhmeģa — „dšihwibas dahrsģ“.

Muhsलाई zekotaji stahita, ka pee Efrates un Tigris jameen-
juma meetas, Kornaš aplahrtne, wehl tagadejo weetejo eedšihwo-
taju widu iplatiti nostahsti, ka ſheit augoſcho palmu plaſchās bir-
jes norahdot uſ weetu, kur firmā ſenatne audſis „laba un launa at-
ſihſchanaš foks“. Kā redjams, teikam ſihſta dšihwiba. Šchis wee-
tas tuwumā ſenatne atraduſees weena no wezaſam Kaldejas pilſeh-
tam — Eridu — uſ Efrates kreisā kraſta. Senatne mineto pil-
ſehtu dehweja par „labā deewa“ pilſehtu. Šchis deems bijis tas,
kaš eefahrtojis ſeni.

Turpretim, pehz muhamedanu „atminam“, Adama dšihwes wee-
ta atraduſees ap tagadejo Kufaš pilſehtas drupu weetu — Ba-
beles deenwidus puſe. Šcheet, jautajums itkā neatriſinams.

Uſ kihkraſtu pehtijumu pamata jau Babeles pehtneeks
Fr. Delitſchš peerahdija, ka Babeles pilſehtas deenwidus ap-
lahrtne ar wiſleelako teeſibu uſſkatama kā bijuſchās paradiešes
„weeta“. Wiſpirms jau abas leelās upes — Efrate un Tigris —
ſheit peceet deegan tuwu weenotrai. Dtrfahrt, netahl, no Babeles
pilſehtas, Efrates labā puſe, atradees leelā kanala Balaſopaſa
ſahkums. Senatne ſchis kanals lihđſinajees platai, kugneezibai no-
derigai upei. Kanals gahjis lihđſteku Efratei lihđš paſcham Per-
ſijas juhras lihzim*) un toreis ſaukts par Fiſonu (lihđſinas bibe-
les upei Biſhinei).

Bibelē mineto Gioni Delitſchš peelihđſina Efrates peetekai
Arachtai, kuraš kraštoš ſahdreis atraduſees warenā Babeles pil-
ſehsta. Tahdā ſahrtā bibeles paradiešes upju noſaukumi dabū dabiku
iſſklaidrojumu un dod teritorialu tās weetas norahdijumu, kur dšim-
muſe pate paradiešes teika.

Wiſi ſenatnes rakſtneeki, kaš paſchi redjejuſchi waj wiſmaš dšir-
dejuſchi tuwako pehzlaidu leezineeku ſtahstus par mineteem Babilo-
nes apwideem, ar ſajuſhmu aprakſta leeliſko ſemes apuhdenoſchānu,
lauku un dahrju auglibu, palmu plantaziju kraſchānumu, u. t. t.
Ar tahdu paſchu ſajuſhmas eeſpaidu par redseto un dširdeto aiſ-
gahja no „Babeles guhſtneezibas“ ari ebreji. Un pehz tam ebreju
rakſtoš radās tas paradiešes ſtahstš, kuru wehlaſ pahrnehma kriſtigo
bibeles ſtahstš, kurſch radijis tiſ daudz nepareiju domu, maldu un
iluſiju...

Luhf, no kureenes nahzis „iſredjetās tautas“ deewiſchkaiš ra-
ſchojumš. Kur tad nu palika ebreju daudzinatā ihpatneja „weende-
wiba“? Kur te nu kriſtigo augſtakā „deewgudriba“? Šcho maldu
tehlu naw: tee iſſuhd, kā ſeepju burbuki, wehſmai peekarotees. Tā
ſinatniſkee pehtijumi beš ſchehlaſtibas iſgaiſina tizibas malduš.

*) Perſijas juhras lihzis tajos ſenlaidos aiſſneedſās daudz tahtak uſ
ſeemeſeem, nekā tagad. Efrate un Tigris toreis katra atſewiſchki eetezeja
juhrā. Attahkums no Babeles lihđš juhrai toreis bij 100—150 kilometrus
majaš, nekā tagad. Gauſſeme paplaſchinas uſ abu leelo upju ſaneſumu
rehtina, peeaugdama gadā par apm. 50 metreem.

Agrato laiku karstee bibeles peefriteji nereti isteiza domas, itkã muhsu „pirmtehtis“ Adams augumã bijis kã ihstis milsiis — daudi leelaks par sçhi laika normalo zilweku. Schahdu ufflatu mehginaja peerahdit ar bibeles teksteem. Wispirms jau laifmetã, tad pirmee zilweki sãhkujchi wairotees, israhdiiees, ka Adama tuwako pehznahzeju widu...

„tanis deenãs tee milsu wihri bija wirs semes... sçhee tee warenee, kas bija no eefahfuma flaweni wihri“ (1. Mosus grahm., 6. nod., 4. p.).

Tas nu gan naw teefçs norahdijums uj Adamu, bet kã tad „milsu wihri“ buhtu zitadi zehlsuçhees, kã ween no sawa preefçtetetçha — milsçha Adama...

Tahlafais norahdijums uj fenlaiku milsçheem atrodams 4. Mosus grahm. (13. nod., 29.—34. p. p.), kur lasams wehstijums par Mosus isluhku sãkojumu no Kanaana semes. Israhdas, ka Kanaana dshwojujchi „wihri no leela garuma“. Tee bijujschi „milsu laudis... no milsu ziltis“. Ebreju isluhki isfatijusthees kã „sifeni wiau azis“, u. t. t.

Sçhajõs bibeles tekstõs isteizas ebreju fenlaiku deewu un warõnu stahstu atbalsis. Lihdsigi zitãm tautam, ebreji, tizeja fenlaiku warõnu eamibai un peesçkhihra teem tihri deewiçkãas ihpasçhibas. Kã pasçhos deewõs, tã ari sçhajõs warõnu tehlos eedomajãs tahlos peeluhgtõs, warenõs fentçhus*).

Bibeles ufflatu neaprobeshotas kundsiabas laikos winais sãmas laudis usachma bej eerunam, burtiski. Naw tapehç brihums, ka milsu isrokamo dshwneeku pahrafmenõtos kaulus agratos gadufimtenõs peerehinaja zilwekam — pirmilaiku teifmainajeem milsçheemwarõneem.

Lihdi pat 18. gadufimtena sãhsumam semẽ atrastu milsu sifiditaju un rahpulu (mamuta un ihtiosaura) faulu pahrafmenõjumis ufflatija par pirmzilweka fauleem waj par bibelẽ mineto „milsu wihri“ atleekam... Schahdus atradumus daudisãs Wafareiropas basnizãs glabaja kã swehtumu waj ari dasçhreis isstahdija basnizu ahrpujẽ wispahrigai apfatiçhanai (peem., Winẽ, Erfurtẽ un zitãs pil-

*) Ebreji sçahdu deewinatu fentçhu apsihneçhanai leetoja wahrdi „elo a (= e l o a h), kas noihmẽ „stiprs“, „sçehzigs“, waj ari sazija weentahriçhi „el“ (kas ir augstçejã wahrdã sãne), kurã gadijumã ar sçho wahrdi tifa apsihmets „stiprs, wihriçkãstis zilweks — warõnis“.

Wahrdõs „elohim“ ir daudisfatilis no „elo a h“. Sçajã gadijumã domats w a i r a f a s tamlihdstigas deewiçkãstis personas.

Tã tad, nesçhaubami, kã ebreju deewa „Elohima“ personã mums jafaprot wejela grupa stipru, sçehzigu warõnu. Ja ar sçho wahrdi gribets fahkt weens no teem, tad isnahk, ka teit domats kahds „warõnu warõnis“ (=deewu deewõs) — pahrafais no wiçeem ziteem.

„Jehowa“ (pareisat J a h u = E l o h i m s jeb J e h u = E l o h i m s) ir domats kã weenas Jahu jeb Jehu ziltis „elohims“ — weenas ziltis stiprais sçehzigaigais „warõnu warõnis“, jeb deewu deewõs. Sçho jehdseenu pamatã gulfentçhu kultas. Lihk, zil masinçh deewinçh kahdreis bijis wehslafais „weenigais“ Jehowa-Elohims!

sehtās). Wiswairaf ūfatitajus pahŕsteidŕa atrasto ŕaulu milŕigais leelumŕ. Bijuŕŕi, ŕa redŕams, teeŕŕam wareni ŕaudis.

Ja gan, iŕti milŕŕi... Tā frantŕŕu ŕinatneeks *Unrions* 17. gaduŕimtena heiĕās un 18. gaduŕimtena ŕahtumā, pamatojotees uŕ tamlihdŕigu ŕaulu atradumeem, „noteikti“ aprehŕinaja pirmo zilweku garumu. Adams bija 123 pehdas un 9 zolas (apm. 35 metrus!) garŕŕ. Geva bijuŕi maŕleer' iŕŕata — „tilai“ 118 pehdas, 9 zolas un 9 linijas (apm. 33½ metrus!) gara. Beŕŕ ta paŕŕa ŕinatneeka aprehŕina, Moaŕa garums aiŕŕneedŕis 103 pehdas, u. t. t. Raŕhdi neezigi, ŕiŕi pundurijŕi ir gan tagadejee zilweki pret muŕŕu milŕigajeem pirmwezateem — tihri „ŕa ŕiŕeni“ peeweŕtā Moŕus ŕabŕtā.

Muŕŕu 10. ŕim. aiŕpogulo wezo laiŕu dihwainos uŕŕtatus par ŕenatnes „milŕu wihreem“. Œaŕteet, paŕŕaidrojumi leeki. Tamlihdŕigi uŕŕati — weenigi ŕaŕaŕetas, neerobesŕotas fantaŕijas auĕlis. Reŕa tamlihdŕiga neŕad un neŕur naw bliŕis un newareja buht.

Daŕŕreij ŕŕi laiŕa zilweki auĕtmanigi paŕmihn par agrato zilweku maldigeem uŕŕateem. Un te nu gribas „iĕglihtotai“ paŕaulē atgahdinat, ŕa lai zil nepamatoti bijuŕŕi agratee uŕŕati par weenu waj otu dabas jautajumu, tad tomehr jaŕin, ŕa tas iŕŕaidrojas ar ŕinama laiŕmeta wiŕpahri nepilnigām ŕinaŕŕanam. Tas pats ŕaŕams par pirmzilweku leeluma „aprehŕineem“. Bet waj attihŕtibas mahzibas kundŕibas laiŕos tas naw kaut ŕahds meŕŕonigs 20. gaduŕimtena „brihnumŕ“, ŕas daŕŕus gadus atpaŕal notizis kriŕtigajā „dolaru republika“ — Œeemelamerikas Œaweenotās Waŕŕtis?

Beŕŕ laiŕaŕŕtu ŕinam, Filadeliŕijā uŕŕtabdits pirmais un pagaidam ari wiŕa paŕaulē weenigais peemineklis... Adama ar ŕaŕadu paŕŕaidrojŕŕu uŕaŕŕtu:

„Pirmais Jaunās Paŕaules peemineklis pirmzilwekam Adamam no wina pateizigeem peŕznahzejeem“.

Peeminekli iŕgatamojis ŕahds ŕŕulptors Bredi, ŕurŕŕ noteikti „aprehŕinajis“ (pateŕŕibā tŕŕeepis no auĕlu bibeles), ŕa Adama „dŕimŕŕanas deena“ eekrihtot 23. oktobri, ŕura deena ari bijuŕe iŕraudŕita paŕŕa peemineka ŕwinigai atŕlahŕŕanai...

Adama figura Bredi peeminekli eŕot weŕelus 7 metrus (apm. 24 pehdas) auĕta. Aŕimredŕot, iŕti kriŕtigais mahŕŕlineeks ar to gribejis parahdit jo ŕewiŕŕtu zeenibu ŕawan pirmtehwam*). Tomehr loti ŕeŕh, ŕa Bredi neko naw ŕinajis par mineteem *Unriona* peŕtiju-meem 17. un 18. gaduŕimtenos. Bredi gan gribejis Adama peemini zilbinat ar wina figurā tihri „ameritanisŕo“ leelumu, bet nu iŕnaht, ŕa peemineklis pateŕŕibā ŕamaŕinajis pirmā zilweka augumu.

Loti netaiŕni riŕhojees Bredi, aiŕmirdams Adama diŕiwes beedreni — Gevas kundŕeni. Jo ŕas tas par lepnu paŕri buhtu iŕnahzis tihri amerikaniŕka peeminekli: „winŕŕ“ 35 un „wina“ — 33½ metrus garumā.

Bereŕim, ŕa „dolaru republika“, ŕura jaunāŕos laiŕos ŕuwuŕi tiŕ behdigi ŕlawena ar darwiniŕna populariŕetaju praŕwam un bibeles uŕŕtatus kriŕiŕeŕŕu graŕmatu un winu autoru wajaŕŕanam, pa-

*) Amerikas ŕŕulptors, ŕaŕteet, atradees ŕem *Worana* eepaida, wei-dojoŕ Adama tehu. ŕrahdas, ŕa, peŕŕ muŕamedanu teiŕam, pirmā zilweka augums aiŕŕneedŕis palmas garumu; — ziteem wahrdeem ŕaŕot, Adams bijis ne iŕŕas par 7 waj 8 metreem.

10. sīhm. „Mīlsu wihri“ pīrmlaikos. Wīsmajāfā zilwēka figūra ir tā šautā normalā leelumā zilwēks. Wīsi pahrejee — teiķmainee mīlšči. (Pehž A. Kirčera sīhm., 1665. g.).

īteigjees turpmā īslabot īhstīzīgā Bredi mīfēklī un ušzels zeenījamam zilwēku pīrmpabrīm peenahzīgā leelumā un weida peemīnēklī. Šēfēet, tas buhstī nepeezeešchams „krīstīgās kulturas“ dīshwības īnterešēs... lln kūrščh lai šchāubītos, īa Seemelamerīčas Saaweenoatās Wālstīs īchī „krīstīgā kultūra“ netīktu augštā zeenā tureta.

No šawās pušēs waretu eeteiķt īhstīzīgājeem fundamētālīju fācem noorganīset weenu pamatīgu „gāīša eķspedīzīju“ uš domātām bībeles parādīšēs weetām, īhđhīgu tāt, tādū nolēmītš fārīhšt uš Araratū kalnu Roaša šchīrīsta atleeku mēklešchānāi. Tas teešchām

daritu „fristigai“ Amerikai daudj wairaf goda, nefã gluschi ne fristigeem libdsfeem ofõnat pehz Mesopotamijas un Persijas naf-tas, kas nepawõjam neatteezas uš bibeli*).

Šchi laika finatneeku rihzibã ir lahs daudsums irokamã zilwe-ka fawlu, kas atrašti wisdajchadafãs semes lodes meetãs. Naw ne-mašafõ norahdijumu uš to, ka pirmzilweks buhtu atšchihrees no tagadejã ar šawu neparafõ leelumu. „Milšu wihri“ finatnẽ neat-rod nefahda apstiprinajuma. Šheem pašafõ tehleem jaaišeet ne-buhtibã.

**

Mehs jau 2. nodalã redsejã, žif nopeetnas „galwas šahpes“ war rabit ofizialã bibeles teksta neskaitamãs pretrunas šchi „deem-gudribas“ awota firsnigeem zeenitajeem. Bet ja škatamees uš bibeles rakšteem tikai kã uš zilweku pašchu rajchojumeem. kas zehlušchees dajchados wehšturiškãs un sozjalãs attihštibas laifmetos un wehšaf mehanifski un južefligi šalifiti kopã, — tad daudšãs pretrunas klušt šaprotamas.

Te mehs apstahšimees wispirms pee leelãs pretrunas zilweka radišchanas stahstos, kas šihmejas uš šeeweetes teefifko stahwofli.

Ja Mojus grahm. 2. nod., 24. p. deems Jehowa šafa, ka nu „wihrs atšahš šawu tehwu un mahti un peekeršees šewai“, tad tãs pašchas grahmatas 3. nod. 16. p. beidšas šchahdeem deewa fun-ga wahrdeem: „Tawai eegribefchanai buhs buht pehz tawa wihra un wiaam buhs pahr tewi waldit“.

Grahmatinas 2. nodalã mehs peegahjã šchã pretrunã i no-tihri formelã stahwofla ween: gribejã tizigajeem parahdit, žif ne-weenadi „weenigãis“ deems par weenu un to pašchu jautajumu runã.

Tagad paluškõfim, kas aif šchis pretrunas šlehpjas. Mehs tei-žã: zilweks rada šawus deemus un tehlo wiaam darbus, išejot no šawas šaimneeziškãs un šabeedriškãs dšihwes apstahškeem. Tã tad, škaidra leeta, ka aif abeem bibeles iřakšteem šakškatama šinama, no-teifta šabeedriška struktura. Šõ mehs waram par šcho strukturu špreest?

Wispirms, drošchi war šazit, ka abu bibeles pantu iřchiriba norahda uš noteiftu šabeedrišku pahrmãinu. Ubi stahštijumi naw zeh-lušchees weenã laikã, widũ gul ilgãš starpbrihdis. Un šchãjã starp-laikã šeeweetes stahwofli bij notifušchas dšikas pahrmãinas. Stahšta atšewiškšas dalas (kã bijuščhu zitu teifu aprauštiti gabalini) „šakom-binetas“ weenã rajchojumã. Drošchi ween ari pirmais redaktors, kas iřpildija daku no šchi rakštu apweenošchanas darba, buhs redsejis apweenotã stahšta pretrunas, bet, kã redšãms, naw špehjis wiaas ap-

*) Šfati manu broščõuru: „Wãj bijuščhi uhdenspluhti“? — 58. lap. pušẽ.

flehpt. Tik daščadiga noškanojuma stahstus wajađseja kombinēt par weenu wešelu.

Kas tad ihsti bij iřmainieŗes ņeeweetes stahwofli?

Behtneeki nahkuŗķi pee flehđseena, ka pirmais peeweetais bibeles teikums atspoguŗo ebreju atminas no teem taħl-taħteem laikeem, kađ ņeeweete, pareiŗak — ņeeweete-mahte zilweŗu ņabeedribā eenehma ņamehrā priwiligetu stahwofli. Tas bija tā ņautlais matriarhats jeb „mahtes teesibu“ laikmets.

ŗhis laikmets zilweŗes wehsturē wiŗpahri paŗtaħweŗis deesgan ilgi. Tā bij taħda kaŗtiba Ćintā un Ćimēnē, kur ņeeweetei-mahtei peedereŗa mađoŗķā, noteiŗoŗķā loma. Matriarhalā Ćimēnē newis wiŗreetis iŗra-dijās ņew ņeewu, bet ņeeweete nehma wiŗru. Ne ņeeweete „eeĆahja“ wiŗra Ćimēnē un Ćintā, bet otradi — wiŗreetis eeĆahja ņeewas Ćimēnē un Ćintā. Tā tad, runajot bibeles waŗbeem, wiŗŗ teesĆam „pameta ņawu teŗwu un mahti un peeĆehrās ņeewai“. ņeewai, paleetot ņawas Ćintas wiđu, aŗi no iŗķi stahwoŗķa nemot, bij noteiŗts paŗŗwars paŗr wiŗru. Radneezibas lĩnijas noŗprausĆana iŗĆahja ne no wiŗra, bet mahtes.

Matriarhats ilĆatu waj iŗĆatu laiku paŗtaħweŗis pee wiŗam ziltin, kas ņenatnē nodarboŗķĆās ar ņemŗopibu. Darba organiŗetaja ņeŗeit bija ņeeweete. Wiŗreetis nodarboŗķās wiŗwairak ar blakus darbeem, tā ņwee-neets, medneets u. t. t.

Atminas, reŗp. atŗanas no matriarhalās Ćimenes laikeem bibeles stahstā aiŗehno taħlakais wehstijums, no kura noŗausĆams, ka ņeeweetes teesĩķā stahwofli notizis leels luŗjums.

Sakarā ar ņaimneezĩķās dŗihwes attĩhtību, it ņewiŗķi paŗŗeŗot uŗ loŗŗopibu, matriarhalā eekahrta paŗŗĆoŗas. Pee loŗŗopibas ziltin ņeeweetes ņaimneezĩķā loma maŗnas — wĩra kluŗst paŗ loŗu uŗŗati-taju, iŗķo ņaimneezibas darbu daritaju. Ćalwenās darba organiŗatora ņuntzĩķās paŗreet uŗ wiŗreeti. Wiŗreetis Ćintā un Ćimēnē kluŗst paŗ Ćalweno noteiŗeju. Nu wiŗreetis iŗrauga ņew ņeewu un noteiŗ par wiŗu. Aŗratā ņeeweetes organiŗetajas un noteiŗejas loma iŗuŗd.

ŗĆo eekahrta ņauŗ paŗ patriarĆatu jeb „tehma teesibu“ laikmetu. Wiŗreetis — Ćimenes Ćalwa un wiŗreetis — Ćintas organiŗators kluŗst noteiŗoŗķais iŗĆajā ņabeedriŗķā eekahrta. Naw bŗihnumŗ, ka pee patriarhalās eekahrtaŗas deewŗ paweŗl ņeeweetei „kaŗrot“ wiŗru un wiŗram — walđit paŗr ņeewu. ņĆahda ņabeedriŗķa eekahrta uŗtureju-ŗees iŗķi paŗ jaunakeem laikeem.

ŗbreju zĩŗķu paŗŗeja no primitiwās, pirmatneŗās ņemŗopibas uŗ loŗŗopibu (tas wiŗwairak ņaŗķaneja ar wiŗu tā kľeŗotaju stahwofli) radija ņeeweetes stahwoŗķa iŗmainu. Paŗs paŗ ņewi ņaprotams, ka iŗķis proŗeŗŗ nenoŗiŗinajās weenā deenā, bet aptwehra ilĆaku laikmetu, kurā iŗmainijās daudŗas zilweŗu audŗes. Bet atminas paŗ bi-ŗjuŗķo ņeeweetes priwiligetu stahwofli palĩķa ilĆi dŗihwas weŗl tad, kađ „tehma teesibu“ laiki bija jau pilnos ņeedos.

Tā stahsts, ko bibeles peeŗriteji uŗŗķata paŗ nepaŗtrauŗtu, ween-gabalĩgu „deewŗudribas“ wehstijumu, pateeŗĆam iŗ ņaŗtaħdĩts (un pee tam weŗlak daudŗŗeŗi Ćoŗĩts un paŗŗraħdats) no wairaku stah-stu gabalĩneem, kuru zelŗĆanās atteezinama uŗ daŗĆadeem zilweŗu ņaimneezĩķās eekahrtaŗas laikmeteem. ņehomas waŗŗdu preŗrunas nu kluŗst ņaprotams. Katram ņaimneezĩķās dŗihwes eekahrtaŗas poŗman

ir šawa iħpatneja ideologija. Natram laikmetam — šawi deewi. Ne aħrupus laika un telpas šahwošchs deewš eetšukstefiš aušī šawu darbu apraštus kaut kaħdam gudram zilwekam, bet gan otradi — zilweks pats radijīs šawai jehdseenu pašaulei un šaimneezīstās dšihwes gaitai peestanotu deewu un peħž šawas šapraščanās tehlojis wina šenlaiku darbus. Deewa jehdseeni mainas lihds ar šabeedriško formu pahrmainam.

Pašawesimees wehl pee dašcheem zilweka radišchanas un paradījes šahstu momenteem.

Šejot no pirmatnejo zilšču šabeedriškās strukturas, jau Lafargš šawā laikā koti apraħtīgi išķaidroja Adama un Gewas teiku*). Peħž šchi pehtneeka domam, leeta norišinajusees šchahdā kaħrtā: Šenlaikos mituščas daudš un dašchadas zilweku ziltis, „tautu“ apweenibu wehl nebijīs. Stiprašās ziltis paštahwigi pahrpeħjuščas wahjašās un kašpinajuščas tās šawā labā. Weena no šchahdām štipro ziltim šaukta „elohim“. Wehlašos laikos zilweki šcho zilti ušškatijušchi kā šawu preekšgahjeju un, peħž wišpahreja paraduma, „elohimi“ godināti ar peeminas šwehtku šariškošchanu, upuru peenešchanu u. t. t.

Lihdsigūs peemehrus mehs redšam ari pee šcholaiku mešchonu ziltim. Ari teit tā šauktais „šentišču kults“ jeb šentišču deewinaščhana pilnos seedos: mešchoni tiž, ka no wina tablā šentšcha — „pirmtehwa“ jeb deewa zehlušees „wiša“ pašaulei. Tā ari šenatnē „elohimi“ pee ebrejeem kļuwa par pašaules „raditajeem“.

„Elohimu“ ziltš kašpibā atradušees kaħda zita mašaka, wahjaka ziltš „adam“. Pate „elohimu“ ziltš šašneeguše jau deešgan augštu materielās labklaħjibas šahwofli: tā „elohimeem“ peederejīs plaščs augļu fokū daħrīs Edema, kur mitušchi ari dašchadi mahjlopi u. t. t. Druhziš tikai šemes kopeju. Pašchi „elohimi“ ar to naw nodarbojušchees. Lai eeguhtu nepeezeeščamos štrahdneekus, „elohimi“ išraudšija „adamu“ zilti, kura atradušees wehl mešchonu šahwofli un mituše kaut kur mešchos. „Elohimu“ peeweiza „adamu“ zilti, padarija winas laudis par wergeem, aišweda tos šawā milšu daħršā un lika pee darba — fokt un šargat šcho daħrju u. t. t. Pee tam „elohimi“ štingri norahdijušchi, kaħdus auglūs „adamu“ laudis driħšt ehst. Šwehle bijuše plaščha, jo tikai weena šewiščka fokā, tā šaukta „laba un šauna atšišščhanas fokā“ augli bijušchi aišleegti leetoščhanai. „Adamu“ laudis šchos auglūs nedriħštējušchi aiškaħrt: uš wišneem bij ušliktš tabu, jo tee bij domati pašchu „elohimu“ waja dšibam.

*) Lafarga apzerejums par „Adama un Gewas teiku“ latwju walodā tižis išdots diinos tulkojumos — wišpirms šchurnalā „Sinatne un Dšihwe“ 1906.—1907. g. g. un atšewiščkā broščurā (Rigā). Ir tulkojums ari kreewu walodā, išdots padomju laikā.

Tamlidhigi paradumi pastahw wehl pee tagadejam eedjinto ziltim. Noteiktos gadijumos sinameem augeem teet uslitiz „tabu“ jeb aiflee-gumš. Ja, peem, uš Dkeanijas salam draud „maies koka“ augku ne-razha, tad lai salineeki atteezigi taipitu bananus waj zituz laut fah-dus auglus, pehdejeem usleet „tabu“, lai tahda jina raditu sinamu ba-ribas usrahjumu.

„Tabu“ ta aifleeegums formeli sifmejas uš wiseem, bet faktiski teet taijita schtirochana pehz sinama wezuma waj djimuma. Skatas ari uš jinamas perjonas sabeedriko stahwofli. Ta uš dascham Dkeanijas salam ieeeweete nedrihtst eht ne zuhtas, ne zilweta gaku, bet wihreefcheem tas attauts u. t. t.

Etnografi jakrahjuschi daudj tamlidhigu peemeheru no eedjinto dsh-wes. Tas met gaismu ari uš senatnes zilweku zilfchu eerasham.

„Tabu“ neschaubami praktijets ari pee ebreju fenajam ziltim: wina atfkanas nojauſchamas tajos bibeles noteikumos, fur konkre-ti norahdits, kahdu „netihru un neschkihstu“ baribu („tame“) ebre-ji nedrihtst leetot. Wahrda „tame“ nosihme weenlihdsiga „tabu“ jehdseenam.

„Elohimu“ noteikums drihji ween tizis pahrfahpts. „Azim stai-ftos un tihtamos“ aifleegeta koka auglus „adami“ tomehr aiftitufchi. Ur to „adami“ itka eemantofuschi „deewlihdsibu“, t. i. ehduſchi ar faweem pawehlneefeeem un fungeem weenadus auglus. Bet „elohimi“ par schahdu noſeegumu „adameem“ uslitufchi stingru fodu.

Bibele stahsta, ka ſtubinataja uš mineta pahrfahpuma idari-fchanu bijufe tſchuhſta. Meks jau redsejam, zil aplams, neſehdsigs ſchis stahsts, ja wina nem bibeles sneegta weida. Jau mineta La-farga iſſkaidrojums sneedj stahstam dabifku apgaismojumu. Deeta ja-faprotot ta, ka bei „elohimu“ un „adamu“ zilts bijufe wehl kahda zita zilts, kas neſufe „tſchuhſtas“ noſaufumu. „Tabu“ pahrfahpſcha-nas eerofme nahfufe no ſchis zilts puſes. „Adamu“ laudis paklauſi-juſchi „tſchuhſtu“ laudim.

Naw ko brihneteš, ka ſchahdu noſaufumu neſufe kahda ſenatnes zil-weku zilts. Wehl muhtu deenas daudſas eedjinto ziltis ſauzas daschadu dſihwneeku wahrda. Scho zilfchu zilweki pahrlcezinati, ka zilts pirmſen-zis jehlees no atteeziga dſihwneeka. Schahds dſihwneeks teet uſſtatiz par „wehtu“, jo wina itka mihtot pirmſentſcha gars.. Azumirkt wehl paſaulē dſihwo daudſas zilweku ziltis, kas par ſawu ſenzi uſſlata tſchuh-ſtu, fura tad ari atteezigi teet godinata, reſp., uſſtatita par „wehtu“, neaijſtaramu dſihwneeku.

Mugſchejais Lafarga iſſkaidrojums padara ſaprotamus ebreju deewa Jehomas (Zehu-Elohima) draudus zelt naidu zilweta un tſchuhſtas dſimuma ſtarpā, t. i. „elohimi“ radis neſatizibu ſtarp „adamu“ un „tſchuhſtu“ laudim.

„Dſihwibas koks“, par furu minets bibelē un kas figure, ta weens no paradifeš dahſja augeem, pehz Lafarga domam, jaſaprot ta augs, furu „elohimu“ zilts zilweki uſluhſtoja par ſawu „wehtu“ ſentſchu koku. Schaja koka itka mitis „elohimu“ zilts leelā ſentſcha gars jeb dwehſele. „Elohimi“ uſſſtatijuſchi ſcho koku par neaiſteka-nu, domadami, ka fatra wina aiſſſfahrſchana war neſt nelaimi un

zeeschanas. Luhl, tapehž ne tikai fà pašči „elohimi“ nam aistitufchi „dšihwibas koku“, bet pawehlejuſchi ſpezialeem ſargeem apſargat wi- nu pret dumpigo „adamu“ peefſahrſchanos.

Ari pee babiloneeſcheem waldijis tamlihdſigs uſſkats. Winu „ſwehtais“ koks bijuſe zipreſe. Babiloneeſchi un aſireeſchi bij pahrlē- zimati, ka „labee gari“ apſargajot „ſwehto“ zipreſi, pee kam ſchos „garus“ mehđsa tehlot fà ſpahrnainas buhtneſ. Kà ſinams, bibeles engekeem ari teef eedomati ſpahrni. Paraleles tihri uſſrih- toſčas.

Majleet' pakawefimees pee apgehrba jautajuma. Senatnes zil- tis apgehrbš ſſaitijàs fà kundſibas paſihme: wergs weenmehr ſtai- gaja ſails fama pawehleeka preeſſhà. Brihwibà atlaiſts wergs jau drihkſteja uſwilkt apgehrbu un bijuſchais wergs weenmehr zentàs ap- gehrbtees kaut žik lihdſigi kungam. Kad nepaſlaufigee „adamu“ lau- diſ pahrkahpa „tabu“ un tà eeguwa „elohimu“ privilegijas, tad ſcho „deewlihdſibu“ majadſeja iſteikt ari apgehrbà. „Adami“ paſchu ſpeh- feem pagatawoja weenfahrſchuš apgehrbuš — gurnu joſtas. „Elo- himeem“ žits neſas nu neatlika, fà meen dot „adameem“ ihſtus ahdas apgehrbuš.

Mehš ſinam, ka deewa aiſleeguma pahrkahpuma dehl pirmzil- weki ijdſihtu no paradizeš atbaidoſhà tuſneſi. Šchim bibełē tif ko- ti uſſwehrtam ſoda momentam waram pretimſtahdit ainu no ſenat- nes dšihwes. Ja wezajà Romas walſti wergi bij kautko nopeetnu no- ſeegufchees, winus paraſti ijdſina no dahrſeem, kur darbs bij weeg- lafs, un nometinaja attahlafoš apgabalos pee daudž gruhtata dar- ba. Geſpehjamš, ka tamlihdſigs paradums paſtahweja ari žitàs ſe- natnes walſtis un tautàs wergu ſabeedribas eefahrtas laikos. Kà- trà ſinà „adamu“ žilweku ijdſiſhchana tuſneſi un „elohimu“ noro- beſchoſchanàs no teem wedama ſakarà ar ſaimneeziſkàs dšihwes jau- tajumeem. „Gedſimtà grehſa“ teorija un tamlihdſigas leetas — wehlaſs preeſteru gudribas augliš.

Kà jau norahditiš, bibeles paradizeš ſtahſts „kombinetš“ no da- ſchadu teiku aprauſtiteem gabalineem, kuru ſahkumi meklejami loti tahlâ ſenatnē. Daka teiku bij raduſhàs pee paſcheem ebrejeem, bet leelako daku tee noſlauſijàs pee ſaweem kalpinatajeem — babilonee- ſcheem. Kà weenà, tà otrà gadijumà teiſas riſinajàs no žilweku ſawlaizigàs ſaimneeziſkàs dšihwes apſtahkfeem. Gadu tuhkſtoſchi ir aſiſtejejuſchi, žilweku ſabeedribas eefahrta daudšreiš iſmainijuſees, žil- weku ſinaſchanas par paſaules jeb dabas eefahrta neſalihdſinami wairojuſchàs, bet mahkſligi kopà ſaſtahditee ſeno teiku tehli dšihwo, kaut gan ihſtenibà wineem ir tikai muſeja noſihme.

Par to japateizàs baſnizai, kaš joprojam neatlaidigi propa- gande ſchos „apſwehtitos“ ſeno žilwezes behrnibas deenu jeb me- ſchonibas laiſmeta ſtahſtus. Toš pauſch ari bibełē, fà grahmata, ku- ru kapitaliſtiſkà paſaule iplata ahrfahrtežà daudſumà. Daudži mil- joni žilweku „ſwehti tiž“ radiſchanas un paradizeš teikam un wiš- pahri wišam bibeles mahžibam. Bet neſaudſigi atlahjot bibeles tei- ku pretrunas, uſrahdot winu pirmawotus un tà iſſkaidrojoj to zel-

ŝchanos, — mehs noraujam ŝcheem „ŝwehteem rakŝteem“ wianu mal-
dinoŝho „deewgudribas“ plihwuru. Tās ir nahwes ŝahles brihnum-
tizibai. Bet ŝagraut brihnumtizibu — noŝihmē atnemt bajnizai ŝwa-
rigafo ekŝploatazijas balŝtiŝchanas darbrihku.

Kā no misleelafā ŝaunuma paŝaulē, bajniza baidas no wianas
mahzibu iŝtās dabas un rakŝtura noŝtaidroŝchanas. Pateŝibā wi-
na biŝtas no katras iŝŝtenibas atŝinas. Sinatne — bajnizas nahwi-
gakais eenaidneeks. Atturet tizigos no eepaŝiŝchanās ar ŝinatnes
atŝlahjumeem — bajnizas un wianas preeŝteru treezeenuŝewnumes.
Rakŝturigi ŝhajā ŝinā ir bibeles „gudrineeka“ Salamana wahredi:

„Es runaju ŝawā ŝirdi un ŝazju: redŝi, es gudribā eŝmu augŝti zeh-
lees un peenehmees wairaf, nekā wiŝi, ŝas preeŝŝ manis biŝuŝi Ze-
ruŝalemē, un mana ŝirds ir redŝejufe gudribas un ŝinibas pa pilnam.
Un es apnehmōs ŝawā ŝirdi, atŝiŝt gudribu un ŝinibu, nepraŝtibu un
geŝibu. Bet es ŝamaniju, ka ta ir grahbŝtiŝchanās pehŝ wehja. Jo tur
dauds gudribas, tur ir dauds gruhtibas, un jo wairaf atŝiŝŝchanas, jo
wairaf behdu“ (Salamans mahžitajs, 1. nod., 16.—18. p. p.).

Mahžitaji ŝawos tumŝonibas ŝprediŝos daudsreij atŝauzas uŝ ŝchi
eeŝlawetā bibeles rakŝtneeka iŝteizeeneem. Pee tam nereti aiŝrahda
ari uŝ zitām lihdiŝigām bibeles rakŝtu weetam. Luht, weena ŝahda
„gudribas pehrle“:

„Bet tee mahžitaji ŝpihdēs tā debēs ŝpoŝchums, un ŝas daudsus we-
duŝi uŝ taiŝnibu, tā ŝwaigŝnes, muhŝchigi muhŝcham“ (Praw. Daniels
grahm., 12. nod., 3. p.).

ŝchi fraŝe jo ŝpilgts ŝlimigas eedomibas, uŝpuhtibas un paŝch-
uŝlawas peemehrs. Domehr mehrkīs attaiŝno lihdiŝekŝus; „tauta“
jatur padewibā un paŝlauŝibā. Tizigo ŝantian apŝtulboŝchanai it labi
noder „debēs ŝpoŝchums“ un „ŝwaigŝnes“... Bet ne „muhŝchigi muh-
ŝcham“. Miglai reij jaiŝkliŝt...

Teeŝcham, mehs newaram mahžitajuŝ uŝŝkatit ne „debēs ŝpo-
ŝchus“, ne „ŝwaigŝŝnainus“: aiŝ ŝeltos iŝauŝtām preeŝteru drehbem
ŝlehpjas atbaidoŝŝs failums. Uŝ „taiŝnibu“ wedot wianu zehŝch... Bet
ta ir kapitaliŝtiŝkās eekahrtas taiŝniba, ko wianu aiŝŝtahw. ŝchi „tai-
ŝniba“ ŝelti werdsibas kehdes apŝpeeŝtajeem darbŝlauŝchu miljoneem.
Wina ŝikumo un „apŝwehta“ iŝŝuhzeju ŝaujinas beŝbehdigo paradi-
ŝes diŝiwi ŝemes wirŝu...

Ne uŝ jaunām atŝinam un prahta gaiŝnu wed mahžitaju gudri-
ba, bet breŝiŝe zilwezes garigo attiŝŝtibu un tura zilweku prahtus
pirmatnejo, primitiwo „atŝinu“ warā. Luht, kaŝds tas „debēs ŝpo-
ŝchums“ un „ŝwaigŝnes“.

Lai darbŝaudis un wiŝi, ŝas domat kaut ziŝ ŝpehŝ, aŝtraf no-
wehrŝŝas no bajnizas un wianas preeŝtereem! Wairaf peegreeŝtees
tai gudribai, par kuru wiŝi bibeles „ŝalamani“ tiŝ nizinoŝŝi „diŝeed“.
Atŝinas gaiŝma naw „grahbŝtiŝchanās pehŝ wehja“. Zilweku zeeŝcha-

nas nahf ne no „pahrllezigas gudribas“, bet no tam, ka sozjalās un ideologiskās werdsības pinekļos šapihtee zilweki peeteefošchi neišprot šawu „gruhtibu un behdu“ pateefoš zehlonūs un nespehji peenahzigi ķertees pee šawas dšihwes realās ušlaboššanas.

Bet miljonu atmosfānās ir notifuse. Kapitalistiskās werdsības pašaulei peeteiktš karšch: eet zihna dehl komunistiskās dšihwes eefahrtas. Ta ir jaunā taišniba, fas peepildisees jemes wiršū. Mahzಿತaju gudribu triznot un basuizas reakzionaro lomu atpakalpalikuschām darblauschu masām noskaidrojot, mehš tuwinam šchis wišu eksplōatoru eenihstās taišnibas atuahšchanu.

Deewa „nolahdetās“ pašaules labumus un gudribu — materi-elās bagatības un isglihtibu — waldošchās šchiras wišos laikos ir ušstatiušchas par šawu „wišaugstaki“ peeschirtu privilegiju, par šawa „laba un ļauna atšihšanas toka“ augleem. Darblaudis ir weenmehr turetī nospeesto „adamu“ lomā: wineem bijis jāzeesch truhkums un behdas, šinaschanu awots wineem bijis „tabu“ jeb aišleegts auglis. Atšinas auglus baudit drihtsteja wišu laikmetu „elohimi“ — apšpeedeji un wiru ideologi.

Tā wezā werdsības pašaule laupija darblauschu miljoneem jemes dšihwes preefus un laimi. Ta weetā religija šolija, šamehriigi ar šchis pašaules zeeschanam, debesš paradises baudas un lihgsni wiapus šapa...

Bet darba zilweze, lihdsigi dumpigajeem radišchanas teifas „adameem“, drošchi pahrlahpj religijas preesteru „tabu“ nosikumus. Miljoni eeguhst ihstās atšinas gaismu. Miljoni neapmeerinas ar debesš paradises šolijumeem — wiiri grib laimi un labklahjibu baudit šcheit uš jemes.

Muhšu plashā walsts, pret kuru stahw „šwehtais pahwests“ un wišas apweenotās eksplōatoru pašaules cerotšchi, zenschas peepildit teikšmainā deewa „nolahdetās“ jemes weetā zilweku šentahroto „laimes semi“ — paradisi. Miljonu zilweku prahts tā grīb un miljonu rofas to weifs. Tas peepildisees bej mahzಿತaju pahtareem un deewa — pret kapitalistiskās pašaules un basuizas gribu.

Bapildinājums pēc eedvada „Ne deewiškā radīšana, bet dabiskā attīstība“!

Wisleelafos bārnizās laštus un tizibneeku nahwigafu naidu manto tee sinatneeki, kas ar ūweem pehtijumeem zensčas nošaidrot zilweka dabisko zekšchanos. Grammatikas šakunā mehš jau peewedām peemehru, kuru ne-weens apsinigs laštajs nedrihst ignoret. Proti — fur amerikānu garidsneeks Noels runā par dabas sinatneeku mehginajumeem atrifinat zilweka nodarbošchanos. Kristīgās bārnizās uštizigais kalps (azimredšot, daudšinatās „zilwekmihleštibas“ wahrdā!) draud ar nahwes šodu par tamlihdšigu „tezeristu“ pahrgalwibu! Itweens sinatneeks, kas eedrošchinos zilweku atwafinat no „aštānajeem pehrtiķeem“, ihštenibā buhtu jauštar.

Loti šehel, ka „šwehtais tehws“ Noels peedimis pahraf wehlu: wehl daščus gaduštintekus atpafal par daudš newainigafām leetām „šwehtā in- hwišizija“ kuhpinaja uš ugunšahrteem wišus „tezerigos“ pehtneekus un do- matajus. Deewa kalpu ilgās pehž karatawam muhslaitos wairs peepildi- tees newar.

Pēc mahzītāja Noela frašes par profesoreem, kuri mahžot bešdeewigās teortijas par aštāneem pehrtiķeem tā zilweka teescheem pehžtetšcheem, mums jāpeejšimē, kā šehis preesters ir waj nu šanprahtigās melis waj šanatišma apstulbots muktis. Noela fraše gaišči leezina, ka wišč nepahršin to jautajumu, par kuru tīk „inšizinošči“ un bahrgi grib špreest. Dabas peht- neeku widū naw tahda břiħnumekšemplara, kas mahžitu to, ko Noels leet tīk eentihsto „profesoru mutē“. Zilweka tuwalee, teeschee preešč- tetšči naw ne tīkai šemakee aštāneē šho laiku pehrti- tiki, bet pat neweenu no augštako bešastaino zilwekpehrti- tiku šugam (gorillu, šchimpanje, orangutans un gibons) newar tīk ušluhkota kā zilweku pirmforma.

Mahzītājs Noels ignore šho faktu un nemās tizigos „Adama beħrnus“ beedet ar pehrtiku ašti. Pēc tam wišč aišmiršt tahdu neezigu „siħtu- mu“, kā ahrejas, redšamas aštes truħkumu pēe zilwekpehrtiku šugam. Wišč „aštihst“ tīkai aštāinos pehrtikus... Un tā nu aštāins pehrtikis war buht rabneezigs „mahla wiħrina“ Adama peħznahzejeem, ja šehem nelahdas redšamas aštes naw un ari bibeles nelo nešino par kaut tahdu ašti pēe pirmajeem zilwekeem! Škaidrs, ka pehrtiku ašte, kas buhtu jaatšihst, ja peenemtu „profesoru teortijas“, ir zilweku pašdzeenai un paššlepnumam ap- wainošča. Tapēž nost ar wiku un „profesoru“ tezerigām teortijām!

Tomēr irahdas, ka diħgta šahwołki pēe zilweka šinamu laiku ir redšama loti špilgti išteikta ašte. Tas pats šafams par bešastainajeem zilwekpehrtiķeem. Pēc tam šinamās diħgta attihštibas štadijās nēmaj naw eepēšjams uštvert kaut tahdu buhtišku iščātrību štarp zilweku un zilwek- pehrtika diħgkeem. Zilweka un zilwekpehrtiku šugu tuwneeziba nešau- bama.

Wehl wairaf: daščreis nahšt preeščā gadījumi, kad peedimst zilweki ar neeku, kropkainu ašti! Tas norahda, ka loti atahku zilweka preešč- tetšču widū bijušči tahdi diħwneeki, kureem ašte bijuše kā paštaħ-

wiga ahreju meejas dafa. Tagadejam zilwekam un zilwekpehrti-
teem ir wairs tifo neleels, jem abdas jataufatans „astes kauls“ mugurkaula
lejas-gala. Bafnizfungs Noels un katrs ihstizigais „Adama behrns“
(pat Romas pahwestu neatfaitoti) war loti weegli, pataufstot usrahdito
weetu (lihdsigi „netizigajam“ Domam!), pahrliezinatees, ka schahda rudi-
mentara, ahreji neredjama aste zilwekam teefham ir. Ka daudfus zitns
rudimentarus organus jeb meejas dafas, ta ari „astes kaulu“ zilwekam uftur
eedsimtibas konservatiwais spehts. Neisprotami, to gan deewis gribe-
jis, radidams Adamas schahdu peedewu... (Postahjotees uf mahzitaju wee-
dofka, buhtu japeenem, ka „astes kauls“ teefchi mantots no Adamal). Da-
bas pehtneeti no schi „astes kaula“ fatta tafsa to flehdseenu, ka zilweka mee-
jas organifazija ir usglabajuschas fenlaiku atleekas, kas norahda uf attih-
stibas prozefu tafsa zilweka pagahne.

Ta tad, ar „pahrgudro“ norahdijumu uf pehrtiku astainibu Amerikas
modernais dabas pehtneetu fahrejs nefe naw ne eeguwis, ne peerahdijis
bibelei par labu.

Zilweka dabija attihstiba peerahdita un apstiprinata daudseem fakteem.
Tos mehs apstatisim speziala brofchura: „Waj zilweks zehlees no
pehrtika?“ Schini weetä aifrahdsim uf weenu no jaunakeem atradu-
meem schaja lauta. Veeta schahda.

Nefen atpafak Wahzija, Heidelbergas pilsehtas tuwuma, tifuschij
taijiti irafumi (Dr. Freidenberga wadiba) tajos pahchos semes flahnos,
tuwos 1908. gada usgahja ta falkta „Heidelbergas zilweka“ schotki. Ka jinams,
schi schokka ihpatniba bij ta, ka pehz jawa ahreja isfkatq tak lihdsinajäs ihsta
pehrtika schoklis, bet sobi winä bij zilweka sobi... Domaja, ka schis
schoklis peederejis loti wezai, fenlaitos dshmojoschai pehrtiku un zilweka wi-
dus-formai. Pee tam schkita, ka zilwekifkas ihpatnibas pee schis buhtnes
ihpauduschas jau masleet stiprafä mehra, nefe pee apzerejuna eewadä mineta
Jawas pitefakntropa. Schi „pahrejas weida“ dshwbuhtne (jeb „pehrti-
kis-zilweks“) — mituse semes wirfu fahda no wisagrafkeem ledus laiku
„starplaitmeteem“. Isteittas domas, ka winas schtums atteezinams uf wehl
a grafu laifmetu.

Irahdas, ka jaunee mellejumi „Heidelbergas zilweka“ jeb „pehrtika-
zilweka“ pirmo atradumu weetä dewuschij famehra labus rezultatus. Dr.
Freidenbergs wispahri atrada minetos semes flahnos leelu daudsumu
dajchadu zitu dshwneeku fawlu. Starp scheem pahratnenojumeeem 18 gabali
peedereja primatu grupai (pehrtikeem un zilwekeem). Starp zitu atrasti
loti interefanti fahjas fawli, pee tam schi fahja pa dafai lihdsinotees
zilweka, pa dafai gorillas waj schimpanjes fahjai. Wairaki galwas kausa fawli,
dajchi apafschejee schokki, blodas fawlu dafas, guhschu un stilbu fawli —
peederejuschij fahdai nefchahbami zilweku-pehrtiku fugai. Schis fugas buhtnes
bijuschas apm. tagabeja orangutana leelumä. Jaunatrastäs primatu fu-
gas fawleem ari efot noteiktis jautkas formas rakturs. Pehz dajchäm schis
imiruschäs buhtnes fawli fawadibam efot eefpehjams winu tuwinat waj
lihdsinat agraf pahstamäm imiruschäm fenlaiku zilwekpehrtiku fugam.
Zitas atrasto fawli pahshmes winu fahdreifejos ihpafschneetus, turpretim, lih-
dsinot ar tagadejo schimpanjes, gorillas u. t. t. fugu ihpatneem.

Spreeschot pehz semes flahnu wezuma, irahdas, ka wehl famehra
nejenä (semes wehtures mehrogä!) pagahne, dafchus simtus tuhstot-
stofchus gadus atpafak (apm. 500.000 gadus!) Eiropä mituschas wai-
rafas, tagad imiruschäs zilwekpehrtiku fugas un pee tam weenä laika
ar teefcheem zilweka preefschetscheem — buhtnem, kas eenehma widuswee-
tu starp zilweku un zilwekpehrtiki. Protams, ka scho imiruscho buhtnu fah-
tums aifwed wehl tafskatu semes fenatne — miljonu un wairaf gadus at-
pafak. Zil neeziga pret scho wareno dshwas dabas attihstibas gahseenu ir
bibeles zilweka radifchanas glesna! Zil nofpeedoschi schauri ir bibeles radi-
fchanas laiku rahmji!

Zaunee israfumi wehl now peeteefojchi ahsrahdati, wijs atraštais loti daschadigais materials joprojam teef wehl fahrtots, bet ja u nosflaidrotais ir weens no wijsahrleeziņofchateem zilwefa dabiskās zelschanās peerahdijumeem. Pee tam israfumi joprojam teef turpinati. Darbs ahrfahrtigi swarigs un interefants. Kopā ar lihdsigeem, meklejumeem zitos pasaules ituhros, Heidelbergas apfahrtines israfumi neschaubami paweizinaš drihtatu zilwefa dabiskās zelschanās un attihstibas sifumu nosflaidrofchanu.

Wijsumā šhee pehtijumi paweizinaš jinatniškā pasaules usštata ušwaru pahr wišām bibeles radischanas teifam un ušwinām dibinatām mahzitaju teorijam. Tā dabas pehtneeki nemitigi strahdā to darbu, kura deht šchi laika fanatistkee preesteri besšpehziģi šauz pehž šaratawam... „Šwehtās inkwišizijas“ nelaiķā dšimuscheem ideologeem neaištawet zilweku domas atbriwofchanoš no bibeles mahzibu walgeem. Bibeles teifu bantrots nenowehtšchamš.

Saturs

Gewads.

Ne deewiſchā radīſhana, bet dabīškā attīhtība! 5.

Dīhwības weidu daſhadība ſemes wīrkū. — Dīhwās dabas ſīſtēma. — „Dīhwības trepez“ jeb „dīhwības koks“. No weenſchuhniņu organīſmeem līhds zilweſam. — Radīſšanas mahzības atmeſhana dabas ſinatnē. — Dīhwubūhtau attīhtība. — Zilweſa dabīškā zeļſchanās. — Zilweſa tuwceſe radīneeki dīhwneeku walſi. — Kas bijis zilweſa preeſchgahejs? — Reakzijas uſbrukums attīhtības mahzībai. — Antireligiōzās propagandas nepezeeſchamība. — Jaunās dīhwes uſwaras ſagatamoſhana.

I nodala.

Zilweſa radīſhana 12.

Bībele tā zilweſa radīſšanas ſtahtu awots. — Bībeles pretunās. — Pirmās zilweſa radīſšanas ſtahts. — Kritiſkās peeſīhmes. — Ebreju „Elohims“ un kriſtīgo „deews“. — Otrās zilweſa radīſšanas ſtahts. — Kritiſkās peeſīhmes. — Ebreju „Jehowa“ un kriſtīgo „deews kungs“. — „Elohima ſtahta“ un „Jehowaſ ſtahta“ apweenojums ebreju reliģiōzās rakstos. — Bībeles mantojums no ebreju „ſwehteem raksteem“. — Sawadā „weendeewības“ idejas glahbīchana kriſtīgo bībelē. — Zīt ilgi, peh3 bībeles laiku rehkina, zilweſs jau mīht u3 muhſu ſemes?

II nodala.

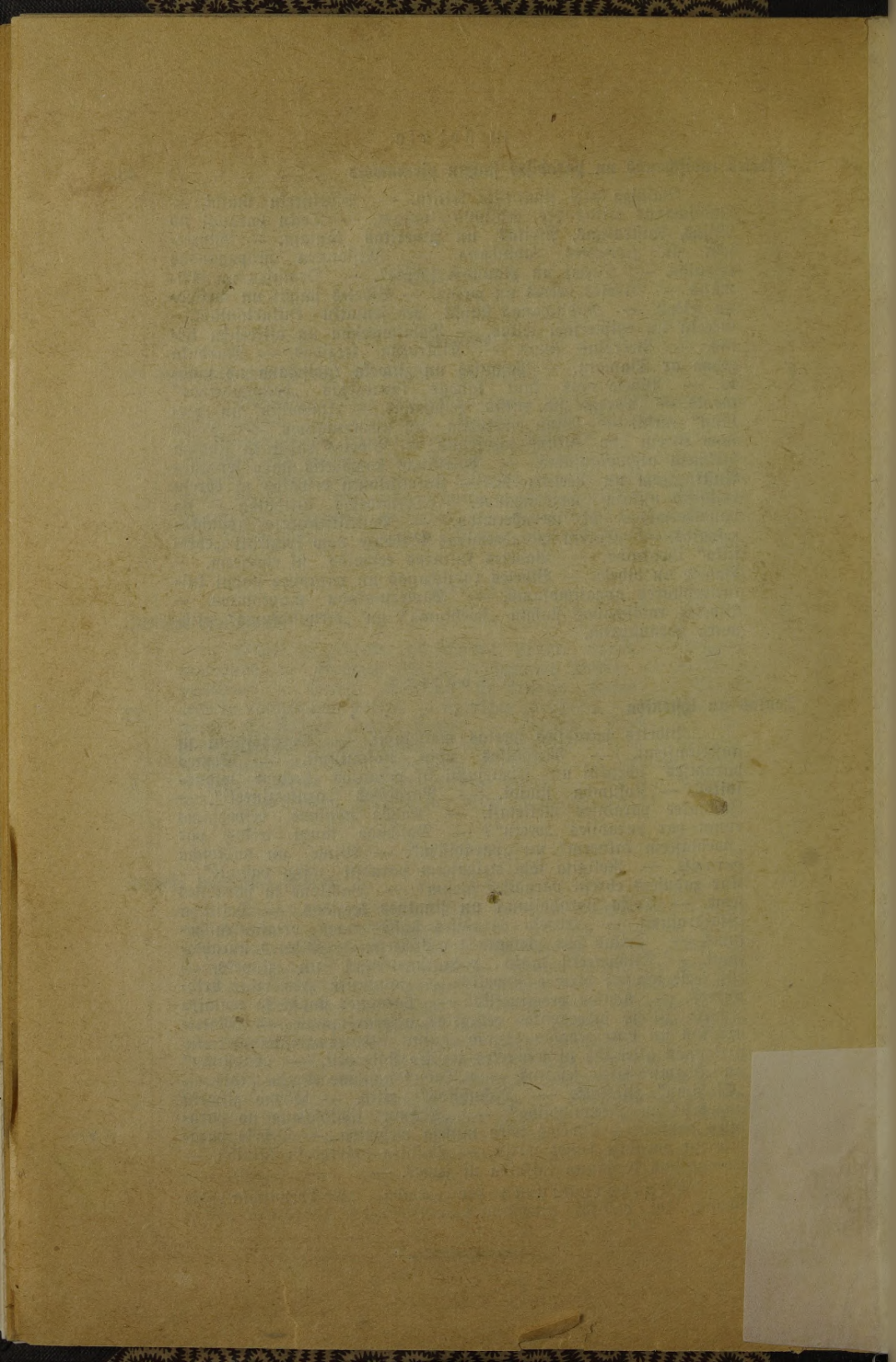
Zilweſs paradīeſs dahrſā 24.

Adams Edeemas dahrſā līhds ſeeweetes radīſchanai. — Edeema tā pirmā zilweſa dīhwes weeta. — Daſchi paradīeſs weetas geografiſki norahdījumi bībelē. — Aſleegums leetot „laba un ļauna atīhšanas ſoka“ auglūs. — Adama weentulība un garlaizība. — „Dīhwneeku parade paradīe“. — Kritiſkās peeſīhmes. — Seeweetes radīſhana. — Adama ribas operazija kā ſeeweeti paſemojoſchs radīſšanas weids. — Adama un Gewas romantīškā idile paradīe. — Zilweſu „apgrehkoſchanās“. — Tſchubſkās ſtahts mahzītaju „iſſaidrojumā“. — Kas iſtēni wainīg3 pee zilweſu „apgrehkoſchanās“? — Atīnas pamoſchanās pee zilweſteem. — Kautriba no meeſas ſailuma. — Glehpschanās no deewa. — Deews ſoda nepatlaufīgos zilweſus. — Deews iſmetle-taja un teeſneſcha lomā. — Deewa lahts. — Kritiſkās peeſīhmes. — Baſnīza iſleeto „pīrmdſimtā grehta“ teoriju kapitaliſtīškās eſploatazijas attaiņoſchanai. — Zilweſu iſraidīſhana no paradīeſs. — Pīrmee zilweſu ſoki ahrpus Edeemas. — Paradīeſs ſtahta wiſpahrejs nowehrtejums.

Bainīza pret sinatnisko kritiku. — Bībelneeku maldi. — Radīšanas teikas pē eedšimto tautam. — Teīfu paraugi no Aīījas, Austrālijas, Aīīritas un Amerītas tautam. — Wīhreesīcha un seewetes radīšana. — Mīšionaru propagandas eespaids. — Deewi un „kaunais spēhts“. — Drmusds un Arīmans. — Bībeles deems un welns. — Bībeles stāsti un mešohu teīkas. — Radīšanas stāsti pē senlaidu kulturtautam. — Greaku un egipteesīhu teīkas. — Bābiloneesīhu un aīīreesīhu teīkas. — Berrosus sīras. — Pīhkrastu leezības. — Marduka zīhna ar Tīamatu. — Pasaules un zīlweka radīšana no mahīla. — Bībele naw kaut kahdas īhpatnejas „deewgūdrības“ amots. — Ebreju „sw. rakstu“ zēlshanās. — „Zahwīstu“ un „elohīstu“ raksti. — Wīnu ewolūzija un apweenojums. — Mošus naw ebreju „sw. rakstu“ sazeretajs. — Bībeles raksti kā sinama laīkmeta atpogulojums. — Palestīnas stāhwoklis starp senatnes Austrumeem un Keetumeem. — Kaimīntautu eespaids uī ebreju religīsko uīstatu weidošanas. — Deewīdejas attīhtība — no daudīdeewības uī weendeewību. — Politīski-īsojālo apstāhtu eespaids. — Ebreju weendeewības tendenze naw īpezīfīsti „ebrejīsta“ īhpatnība. — Bābeles kulturas eespaids uī ebrejom. — Bābele un bībele. — Bībeles radīšanas un paradīzes stāsti kulturwehtures apgaīšojumā. — Sumeru-afādu mantojums. — Bībeles radīšanas stāstu „wehtuma“ un „deewīschuma“ plīhwura norauīšana.

Bībeles paradīses weetas meklejumi. — Norahdījumi uī austrumseem. — Paradīses upju nosaukumi. — Semes paradīses apraksti un sīhmejumi uī pasaules kartem wīduslaīkos. — Kolumba maldi. — Paradīses „azuleezīneeki“. — Zūmātee paradīses meklestāji. — Kahdā nosīhmē eespehjamus runat par paradīses „weetu“? — Daīchādo tautu teīkas par „wehtajem kalneem“ un „paradīsem“. — Bījūfē un nahlošā paradīse. — Religīja īola tīzīgājeem paradīši „wīnā pasaulē“. — Kur radīees ebreju paradīses glešna? — Bābilone kā paradīses jeme. — Teīfu norahdījumi un sīnatnes leezības. — Delītsīcha īstādrojumi. — Ebreju paradīses stāhts naw originalraīsojums. — Teīkas par pīrmatnes mīlšheem. — Bībeles norahdījumi. — Dīshwneeku kaulu pabrakmeenojumi un zīlweks. — Zīk leeli bījūfī pīrmeē zīlweki? — Jaundāitu „Amerītas brīhnumš“. — Wāma peemīnellīš! — Paradīses stāhti kā senlaidu zīlweku zīlīchu sībeedrīstās eekahrtas atpogulojums. — Matriarāchalās un patriarāchalās gīntas mainu atbāls radīšanas teīfu preturāds atteezībā uī seewetes teeīsko stāhwokli. — „Elohimu“ un „adamu“ zīlts senatnē. — „Tabu“ nosīhme ebreju teīkas. — „Elohimu“ zīltsots. — „Tschuhtas“ zīlts. — Pīrmo zīlweku apychrbs un „deewlīdīšība“. — „Adamu“ īdīshīšana no paradīses daīrta. — Bībeles teīfu mušeja wehtība. — Debesz paradīse un paradīse jemes wīrta. — Bainīza apspeedeju talpībā. — Romunīfms kā jaunā tātīnība uī jemes. —

P a p i l d i n a j u m s pē eewada „Re deewīschā radīšana, bet dabīfā attīhtība“!.....

Steidsatees eegahdat broschuru:

N. Matšis

Waj bijušchi uhdenspluhdi?

Bibeles „grehtu-pluhdu“ stahsts
sinatnes apgaišmojumâ.

Broschura 80 lpp. beesa, drufata us laba papira un wina
eeweeetoti 7 šhmejumi.

Sarakštita W.K.(N)P Leningradas Apgabala Komitejas
Latšezijas Antireligiošas propogandas komišjas usdewumâ.

Saturš:

Ewads.

- 1) Bibeles waj sinatne?
- 2) Waj bijušchi uhdenspluhdi?
- 3) Bibeles uhdenspluhdi un geologiskās katastrofas.
- 4) Uhdenspluhdu stahsti pee daščadâm tautam.
- 5) Bibeles uhdenspluhdu stahsti.
- 6) Bibeles waj Babele?

Literariškā agitteesâ Leningradas Latwju Iŝglihtibas
Namâ 28. dezembrî 1929. gadâ dewa par šho
darbu ņekošchu atšinummu:

„Broschura ir pirmais pilnigakais darbs
latwju antireligiošâ literaturâ „uhdenspluhdu jautajumâ“: wina peete ekošči noskaidro no sinatniškâ
weedokļa ņhis bibeles teiktas galigo aplamibu un ņneedi
deesgan iŝmekošču sinatnišku paņkaidrojumu par
semes eepreekšejo laimetu pahmainam. Broschura
ir laba rokas grahmata, ņewiņčhki
lauku antireligiošlās frontes ņdarbi-
neeksem un warbuhtkâ deriga laņam-
weela wifem, ņasteezas pehz sinat-
niškâ paņaulsufflata. Broschura ņarakštita
labâ un weeglâ latwju walodâ...“

Teesâ eeteiz grahmatu iņlaņit un
pehz eespehjas plaščak populariņet
tâņ ņaturu un ņekmet winas iņpka-
tņchanu“.

Matšâ 65 ņap.

Wiņi paņuhtijumi adreņejami grahmatišdewneezibai. „Prometejš“
Москва—ГСП1, Никольская ул. д. № 5.

Zauna grahmata par atjauninaššanas problēmu:

R. Maškis

Waj ir eespehjamš pagarinat zilwefa muhšchu?

Populars apzerejums ar 10 zihmejumeem tekstā.

Broščhura 88 lpp. beesa, drufata uš laba papira.

Sarakstīta Leningradas Apgabala Latvju Antireligiozās propa-
gandas komitijas uzdevumā.

Saturs:

Preekščhwarhds. — Ēwads. — 1. nod.: Dšihwibas robeščhas
augu walstī. — 2. nod.: Dšihwibas robeščhas dšihwneetu walstī. —
3. nod.: Zilwefa muhšcha garums. — 4. nod.: Wezums un nah-
we. — 5. nod.: Waj ir eespehjamš pagarinat zilwefa muhšchu?

**Broščhura ar šchahdu šaturu latwju walodā Padomju Saweenibā
ijnahkuji pirmo reiš.**

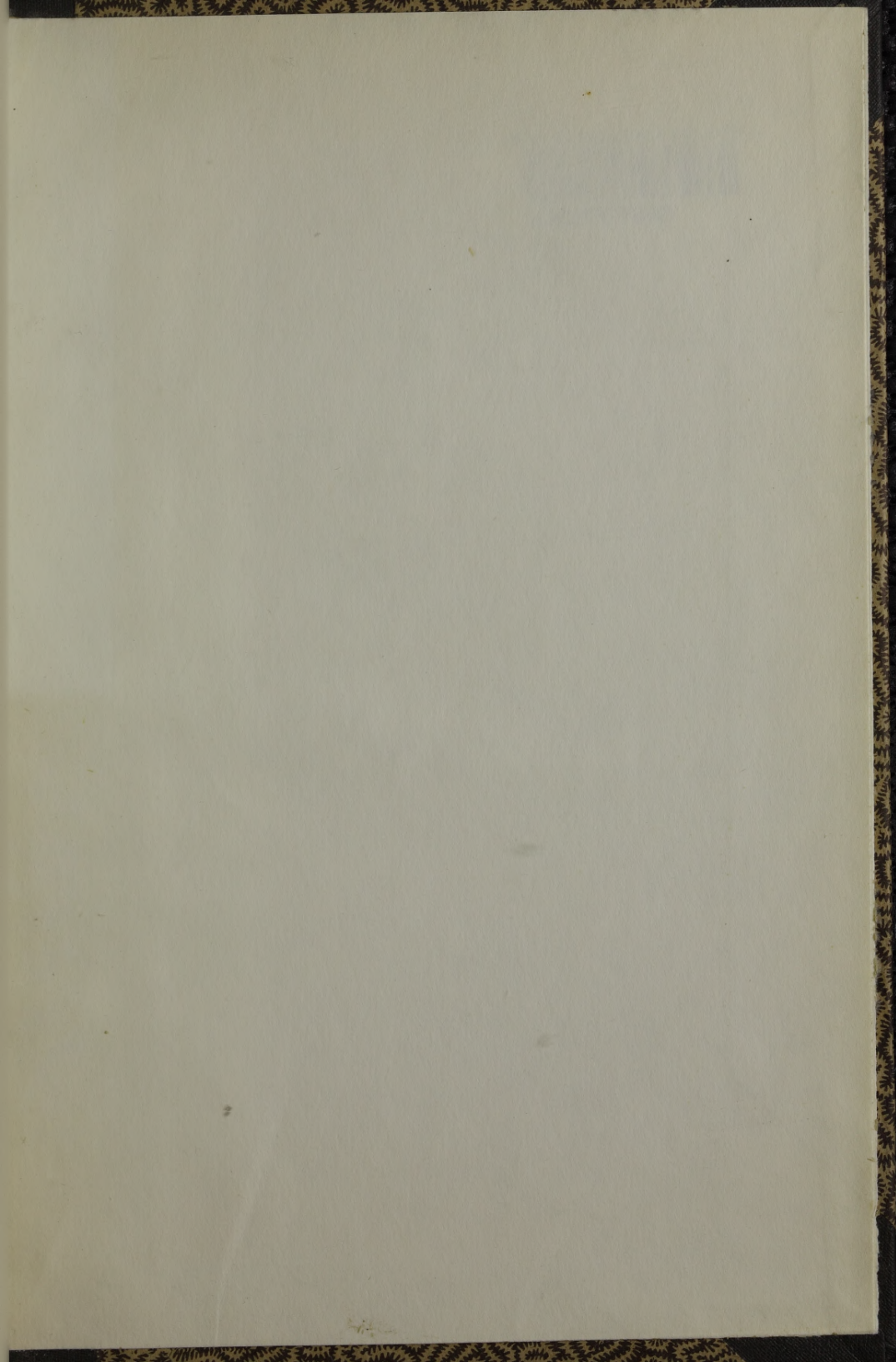
„Interesanti teek peewesti peemehri par daščhadeem zilwefa
muhšcha pagarinaššanas mehginajumeem... Autors laidis flajā
wehrtīgu darbu — ašu eerozi, ar šo muhšu bešdeewju pulzineem
zihnitees pret religiozēem aišspreedumeem“ („Sibirijas Zihna“
Nr. 48, 1930. g.).

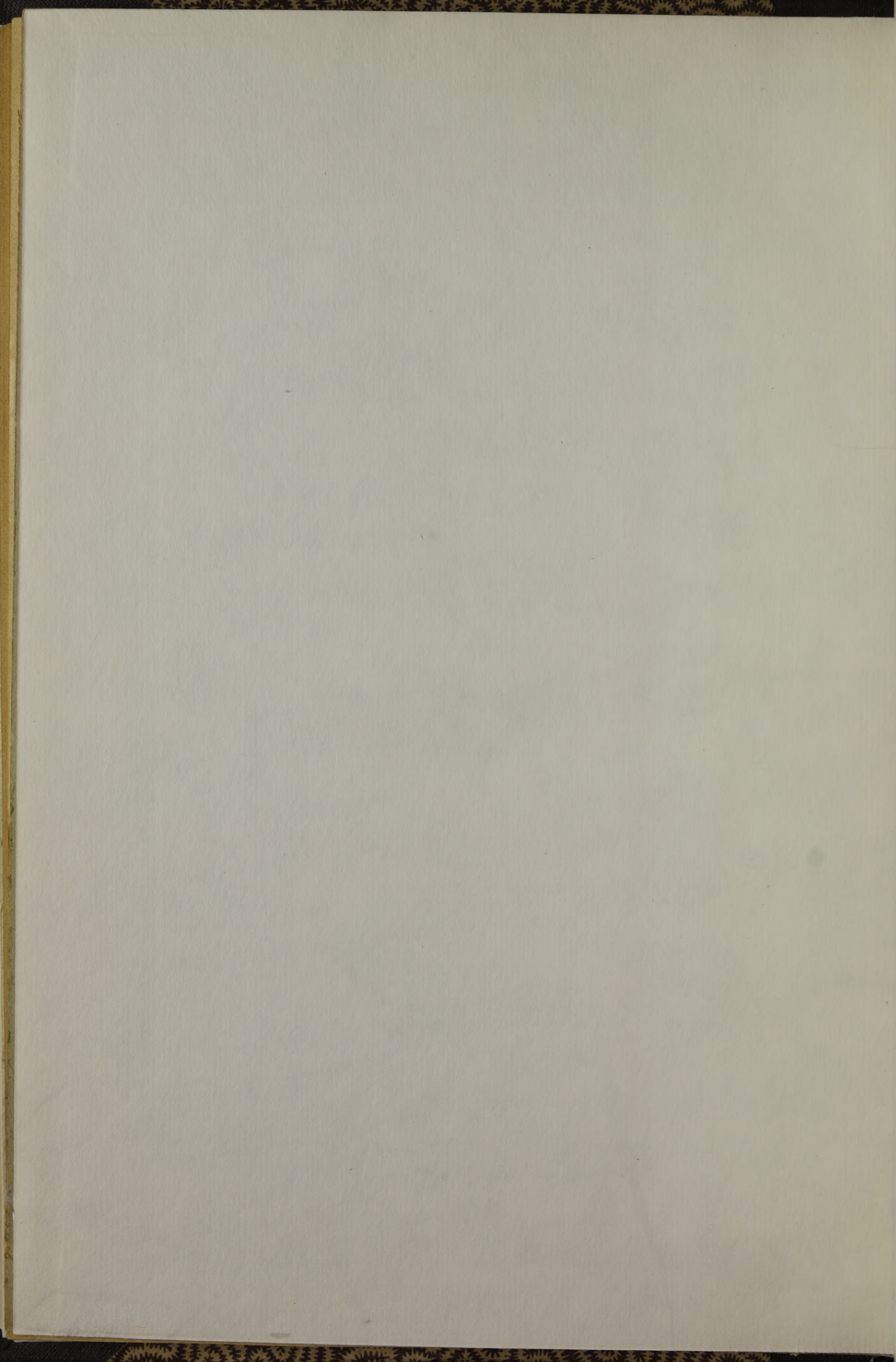
„Grahmata ir wehrtīgs eeguums. Repeezeščhama ne tkai la-
šammahju un šarkano šuhriščhu aktiwisteem, bet arī katram što-
lotajam teščhajā školāš darbā... Derīga eegahdatees katram šrahd-
neekam un šemneekam pašchīgļištības noluhšos“ („Latw. Sem-
neekš“ Nr. 31, 1930. g.).

„Maškta broščhura parahdas wajadšigā laikā... Apzerejums
škadri peerahda, ka ne ar religiozās eedomato „debešu deewu“, bet
gan ar šinatnes pašhdšību zilwefi dšihwos ilgu un laimīgu dših-
wi... Waloda weenfahriščha, wišeem šaprotama... Jawehlas, lai šchī
wehrtīgā grahmata eespeestos plaščhās latwju lašitaju mašās...“
(Šeltne“ Nr 3, 1930. g.).

Maškā 45. lap.

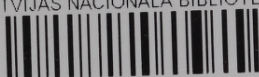
Wiši pašuštījumi adrešejami grahmatisdeewneezibai „Prometejš“
Москва — ГСП1, Никольская ул., д. 5.

pači 16/37972

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309061838